ŞİZOFRENGİ

bütünüyle kuşkudayız

SAYI
26
MART 1997 150.000.-TL (KDV DAHİL) İKİ AYDA BİR ÇIKAR

"Şayet ölüm hayata bireyselliğini veriyor ve insan ölümü bastıran organizma ise, o halde insan bizzat kendi bireyselliğini bastıran organizmadır. Bu durumda gurur duyduğumuz o aşağı hayvanları dışlayan bir bireysellik bahşedilmiş tür olarak insanlık görüşümüz yanlış çıkmaktadır. Çayırdaki leylakların bireyselliği vardır, ama bizim yoktur çünkü onların yarın düşünceleri yoktur. Aşağı organizmalar türlerine uygun bir hayat sürerler; bireysellikleri ölümle sona erecek olan tikel bir yaşam içinde türlerinin özünün somut vücut bulmasından ibarettir...

(devamı arkada)

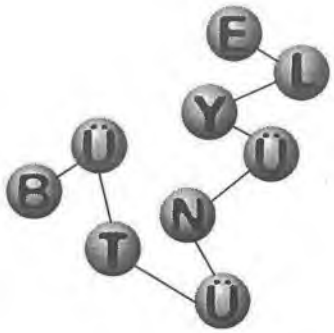

DEĞİNMELER

"...Bastırma insanın içsel doğasını ve içinde yaşadığı dış dünyasını değiştirme yönünde içgüdüsel zorlantı üretir ve böylelikle insana bir tarih verir ve bireyin yaşamını türün tarihsel arayışına tabi kılar. Tarihi yapan bireyler değil, gruplardır; ve klişe düşkünleri bıktırana kadar insanın doğası gereği toplumsal bir hayvan olduğunu tekrarlar dururlar. Psikanalitik bakış açısında içkin olan şey, insan toplumsallığının marazi olduğu iddiasıdır; yalnızca 'ilkel' toplumsallık karşısında 'uygar' ya da 'ilkel komünizm' karşısında 'sınıf toplumu' değil, bildiğimiz bütün insan toplumsallıklarının maraziliğidir söz konusu olan...Freudcu insan toplumsallığı teşhisindeki esas nokta Roheim tarafından yakalanmıştır: İnsanlar kendilerini bağımsızlıktan, "karanlıkta yalnız kalmaktan kurtarmak için, ana-babalarının ikamesi olarak kabilelere doluşurlar." Aristo'nun belirttiği gibi, toplum hayat ve daha fazla hayat adına değil, bir kusur yüzünden, ölüm ve ölümden kaçıştan, ayrılma korkusu ve bireysellik korkusu yüzünden kurulmuştur. Böylelikle Freud 'kabileden ayrılma ve atılma' korkusunu kastrasyon bunaltısından ve kast-

rasyon bunaltısını da anneden ayrılma korkusu ve ölüm korkusundan çıkarır. Dolayısıyla bizatihi kendi ölümsüzlüklerinin dinine sahip olmayan toplumsal grup yoktur ve tarih yapma her zaman grup ölümsüzlüğü arayışıdır. Yalnızca bastırılmamış, yaşayacak ve ölecek kadar güçlü bir insanlık, Eros'un birlik arayışına ve ölümün ayrılığı barındırmasına izin verebilir."

Alıntı, daimi alıntı kaynağımız Ayrıntı Yayınları'ndan. Ölüme Karşı Hayat. Kitap adı. Yazar adı. Norman O.Brown. Çeviren Abdullah Yılmaz.

Çok zaman geçti.

Şizofrengi 26 karşınızda

Artık anlaşıldı.

Bu derginin herhangi bir peryodu olmayacak. Kimi sayı iki buçuk ayda bir gelecek, kimi üç ayda bir

Altıncı yılda ancak intikal.

Derginin ilk sayılarından bu yana bilmiyoruz ne değişti içinde, ama biz değiştik.

Zaten bize ne oluyorsa dergiye de o oluyor. Bu hep böyle oldu.

Halen iki bin net satışla varlığı sürüyor Şizofrengi'nin, sıfırın hafif üstündeki dağıtımına rağmen.

Almadığınız, artık okumak istemediğiniz, "Tadı kaçtı bunun dediğiniz" gün de Şizofrengi devam edecek..

Derginin bir önceki sayısının satış geliri bir sonrakini çıkarmaya yetmediği gün Şizofrengi belki sizin için hakkın rahmetine kavuşacak.

Reklamla, abonelikle, şununla bununla, okunmayan bir dergiyi size ulaştırmak için tazyik yapmayı midemiz kaldırmaz.

Başlangıçtaki varlığını belirleyen belki siz değildiniz, ama sürekliliğini sağlayan yalnız ve yalnız sizsiniz. Elinizde büyüdü Şizofrengi.

Kimsiniz, bilmiyoruz. Doğrusunu isterseniz artık merak da etmiyoruz. Eskiden söyleşilere falan giderdik tek tük. Malum hiyerarşik meraklar. Tanışalım isterdik. Ne saçma!

Dergiye yazanlarla, yazılanları okuyanlar arasında iletişim kurma çabası gerçekten çok saçma. En az imza günü aptallığı kadar saçma.

İletişimmiş! Pardon? Öyle birşey mi var?

Velhasıl ne idüğü belirlenmemiş derginizin yaşlandığı görülmekte azar azar.

Bu nedenle fazla birşeye değinmeden kesmek istiyoruz.

Künyede değişen bir şey yok, ama yazmak gerekiyor gene de.

Sahip: Ayşegül Akyapraklı Hanımefendi

Yayın Kurulu: Fatih Altınöz, Mehmet Şenol, Yağmur Taylan

Sayfa Düzeni: Altuğ Atik

Dizgi: Zülal Canpolat

Düzeltmeler: Hülya Demir

Teşekkürler: Faruk Baydar

Dinamo: Muzaffer Göçüncü

Adres: GRAF, Akdoğan Sok. No:11 Kat: Teras Beşiktaş/İstanbul

Tel: 0.212.260 68 49 Faks: 0.212. 258 72 69

Baskı: Gürtaş Ofset-Yılmaz ve ark.

Cağaloğlu/İstanbul

Abonelik: Altı sayı için Graf Ltd.'in

Akbank Beyoğlu/ istanbul 14990 nolu hesabına 1.000.000.- TL

Avrupa için 40 dolar, Amerika ve benzerleri için 50. Aynı bankadaki 14990-6 döviz hesabına.

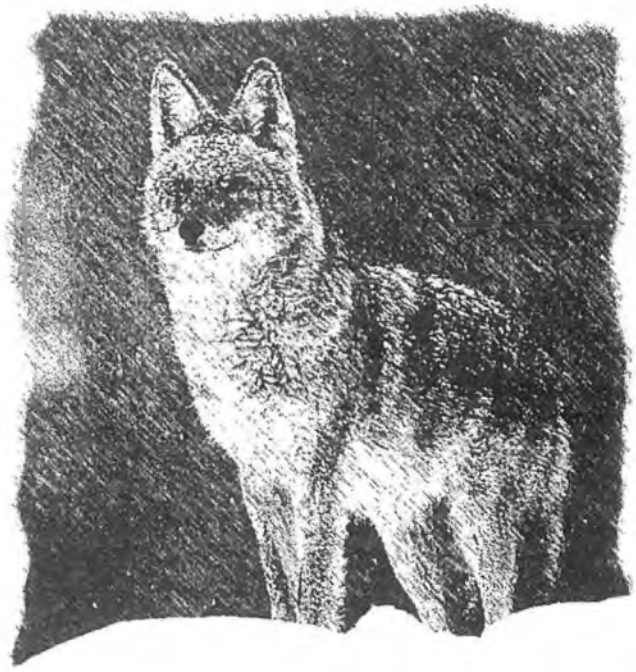

KURT

"Aşk bu sözün dışarı çıkıp yazılmasını ister;
Ayna gammaz olmaz da ne olur?"
Mevlana Celaleddin

Hintşiir. *Yeşil kapı aralık, aralık yeşil kapı.* Karşılaştınız. Birden, aniden: Bir gece ansızın, yeşil kapının ardında. Gözlerinizden ayıramıyordunuz. Zaten bu mümkün değildi, çünkü göz göze geldiğiniz sürece görecektiniz birbirinizi. Öylece kalakaldınız, hani derler ya; kanınız çekildi yüzlerinizden. *Ne var yeşil kapının ardında?* Bir şeyler söyleyecek oldun ona. O da aynı anda sana karşılık verecekmiş gibi yaptı. Sonra sustunuz. *Yeşil kapının ardında bok var.*

Burası Keles. Yöremizin alabalığı, doğal maden suyu, dağ otlarıyla beslenen lezzetli hayvanları ve haa, bir de faşisti meşhurdur.

Yat, yat dedim sana. Ağızdan salyalar aksın ve sen bunu uyanınca fark et. Altı saat uyuyacaksın hepsi bu. Yarın yine koşacaksınız, dört kilometre patika. Ardından yakın döğüş,

öğle namazı, yemek (her zamanki gibi pilav, et ve yoğurt) ve sonra Tayfun Abin size adam bıçaklamayı öğretecek. *Şimdi sen milliyetçi bir delikanlısın, ben de komünist bir orospu çocuğuymuşum, hadi savur bıçağı. Olmadı elin titremesin. Pankreası ara, oraya isabet ettirdinmi otuz saniyede nalları diker. Ama bu pek kolay değildir. En temizi bıçağı karna daldırıp bütün gücünle yukarı çekmek. İç organları iyice parçalansın ki kalkamasın yattığı yerden. Bu da olmazsa bıçağı sapladığın yerde bir tur döndür. Burnunu tıka ha, delik mide çok pis kokar.*

Yanları alüminyum bir çerçeveyle kaplanmış, üstünde ise şeffaf bir plastik var siyah beyaz fotoğrafın. Geniş yakalı, dar omuzlu bir ceket, pötikareli ve kocaman bir kravat, saçları uzun ve kabarık, bıyıklar ise sündük ve çeneye kadar sarkmış. Kolunda bir gelin. Bütün gelinler gibi korkak ve mağrur, o senin karın. Bu çerçeveli fotoğraf biri çatlak sekizli çay takımının yanında ve on ikili Drina makine makarası setinin önünde tam on sekiz yıldır duruyor. Vitrinin orta gözü burası. Alt gözde kızının ders kitapları ve defterleri yığılmış; orta iki milli tarih, milli coğrafya, milli matematik, milli metin... En üst rafta altı kitap var. *Altı kadından biri sen değildin ama beş yüz erkekten biri ben miydim?* Dokuz Işık (İmzalı. O gün, ocağa geldiğinde ve seni tanıttıklarında vermişti sana, kendi elleriyle, üç hillali bir bayrağa sarılı olarak. *Benim milyonlarca bozkurdum var ama pek azına yalnızca Kurt derim.* Yanağa iki dokunuş ve öpülmesi için uzatılmış buruşuk eller.) Kur'an, Tatbikli Namaz Hocası, Genel Atletik Kondisyon Kitabı ve Komünistler Nasıl Yalan Söyler? iki cilt) **Benim adım Kurt.**

Dayı mısın lan sen? *Evet, dayıyım. Delikanlıysanız tek tek gelin.* Konuşma Moskof piçi, yanında gezdirdiğin karıları düzmekten mi geliyon? *Bırakın beni benim sizle bir işim yok.* Ya kiminle işin var dürzü, namaza gidiyorsan boş ver, vakit geçti artık. Yeter be, kes şunla konuşmayı. Vur hadi, vur, vur, vur !

Tabağa sürten kaşığın uyuşuk sesi. Çorbanın içinde dünden kalmış yalansız kıpırtılar. Ekmek muşambanın üstünde. Birazdan kadın; yani karın, taklit Scotch-Bride ile silecek muşambayı ve sonra aynı süngerle lavaboyu temizleyecek; ardından ertesi sabah kahvaltıda aynı süngerle temizlenmiş aynı muşambanın üstüne konacak ekmek. *Burası yeşil kapının ardı.* Zeytin çekirdeğini tabağının arkasına gizle, çocukların senden tiksiniyor. Niye yurtta kalacakmışsın? Baba, dedeme bir şey söyle, höpürdetmesin ağzını çorbayı içerken. On kez mi soracağız lan, *niye yurtta kalacakmışsın?* Abim söyledi ya baba, Pendik nere Beyazıt nere? *Senle konuşmadım, yemeğini ye, lafa da karışma.* Yoğurt isteyen var mı makarnaya? *Yurtta kalmak istiyorum çünkü,* abi kavga çıkaracak laflar etme gene, *çünkü baba senden kurtulmak istiyorum.*

Nereye gidiyoruz? Dün sabah Gündoğan Mahallesi Güneş Sokak'da sol görüşlü bir üniversite öğrencisi kimliği belirsiz saldırganlarca döve döve öldürüldü. Oturduğu ev olay yerinden sadece yüz metre ötede olan Talih Kaplan (19) adlı öğrenciye mahalle sakinlerinin de korkudan yardım edemediği öğrenildi. Cinayeti on yedi yaşlarında üç gencin işlediği iddia ediliyor. Talih Kaplan okula gidiyordu. Biz nereye gidiyoruz?

Benden niye kurtulacakmışsın? Ben seni düşmanın mıyım? Ben senin babanım. Bak dedene, altmış üç yaşında hala başımın üstünde yeri var. Sen kaç yaşındasın? Dünkü bok, üniversiteyi kuyruğundan kazandın diye adam mı oldun? Baba allahaşkına sen söyle; ben gençliğimde bunun gibi miydim? Yani sana karşı bir kusur ettim mi hiç? Baba, hışş, sana söylüyorum.

Ajans başladı, kızım sesini aç şunun.

"Meclisten güvenoyu alamayan Başbakan Bülent Ecevit hükümetin istifasını Çankaya'ya ver-

di. Demirel, Milliyetçi Cephe'ye sıcak bakıyor. Erbakan, Milli Eğitim'de ısrarlıyken, Türkeş de Emniyet Teşkilatı'nın partisine verilmesini şart koşuyor. Orhan Boran'ın sağlık durumu düzeldi. Küçük Laura'dan Türkiye'ye selam var..."

Ruhun çekildiği anı hatırla. Kaçıncı vuruştaydı, on yedi, on sekiz? Nihat saymış, tam yirmi dört kere kaldırıma vurmuşsun, Talih Kaplan'ın kafasını. Evet, galiba on sekizinci vuruşundaydı, çoktandır gözleri kapalı olan kurbanın birden kötü bir düşten uyanır gibi sıçramış, elleriyle gökyüzünü tırmalamış ve kocaman açtığı gözleriyle gökyüzüne bakmıştı. Öyle korkmuştun ki altı kere daha vurmuştun kafasını kaldırıma. *Yirmi dörtten altı çıkarsa onsekiz kalır.* Nihat ve Volkan'ın yüzündeki dehşeti görmüş müydün? Öldürdüm galiba, öldü galiba. *Bu arada şunu da söyleyeyim; Nihat'ın yaman komando olduğu söyleniyor. kelle başı bin dolar alıyormuş; diyorlar ki İstanbul'da Nişantaşı ve Bahçeşehir'de üç daire edinmiş kendine. Kürt kellerinden tuhlaları varmış evin.* Bu gece sen, ömründe ilk kez bir katil olarak yatağa giriyorsun. Bundan böyle yaşadığın her gün ve her gece sen bu iki hecesin; "Ka" ve sonunda bir ünlemle birlikte "til!" Hayır, onu ne çömezin Volkan, ne de Nihat öldürdü. Onlar hep vurulması gereken yere vurdular. Ama sen ruhu çekilene kadar, hatta ilave olarak altı kere çarptın onu taşa. Oysa sana öldür dememişlerdi. Hırpala, hastanelik et demişlerdi. *Hey kurt,pencereden insanlar bakıyor, kaçalım artık Kurt.* Volkan'ı da yabana atma, tek gün hapis yetmedi. İsviçre'den kürekle para yolluyormuş ocaklara. *Sana değil tabi Kurt, sana değil.* Bu gece sen Kurt, katil olarak huzurla uyumaya çalış. Üç kulhüvallah bir elham, sus, dualar bile kaçıyor dudaklarından, uyu hadi uyu. Yarın ocakta çok işin olacak. Artık sana silah da verirler, belki üç beş kuruş.

Baban boya atölyelerinde çalışan her işçi gibi ellisine basmadan bunadı, annen de şeker hastası. Şöyle dolu bir fileyle eve gelsen, yeşil kapıyı açsan.

Çorbanın da, makarnanın da, pırasanın da Allah belasını versin. Sucuk istiyorum ben, et istiyorum; ızgara et, adam başı yarım kilo ve yanında buz gibi kola. Nerede o milyarder arkadaşların ha? Açlıktan geberiyoruz, niye seni yanlarına almıyorlar; niye sen de mafya babası değilsin; ne biçim faşistsin be, mafyayı bırak baba bile değilsin. Annem kızın için milletten ders kitabı dilenirken utanmıyor musun, öz babanı bu haliyle üç saat Bağkur kuyruğunda bekletip ondan aldığın parayla elektrik faturalarını ödemek yüzünü kızartmıyor mu. *Abi sus ne olur, oğlum makarnanı ye hadi üzme babanı.* Babam mı, babam kim anne bu mu; yirmi yıl sonra bıyıklarını tekrar boynuna kadar uzatan bu soytarı mı benim babam? Ne o bıyıklar öyle, neden sarkıttın gene onları? Bütün gün o ocak mıdır her ne haltsa o yere gidip üç beş veletle mır mır konuşuyorsun. İyi ki üniversiteyi kazandım. Yurtta kalacağım ve kendi yolumu çizeceğim. Anketörlük yaparım, burs filan alırım; okulumu bitirince de köşeyi dönerim. Artık bu kötü evde kalmak istemiyorum, bu iğrenç yemeklere ağzımı bile sürmek istemiyorum. Annem, kardeşim, bir de dedem ayrı; ama o pis bıyıklarını kesmeden senin yanına bile yaklaşmayacağım. Alper Tunga öldü artık baba.

Küçük kardeşi bu yıl siyasala gidecek, paltoya para yok ki o da parka giyecek, ananın gözü yaşlı delikleri dikecek. **Talih yoldaş ölümsüzdür! Faşistler silahsız ve yalnız gördükleri devrimcilerin üzerine saldırıyorlar. Kanı yerde kalmayacak. Bir Talih gider bin Talih gelir. Devrim yolu sarp ve engebelidir; yılmıyoruz! Faşistler akıttıkları kanda boğulacaklar. Kahrolsun faşizm!**

Cık, cık olmuyor, bunlar nasıl tümceler böyle? Kuzum siz öykü yazıyorsunuz. Nedir bunlar; her cümlenin başında bir faşist, komünist, devrim,

kan revan. Hayır, yani derler ya; slogan edebiyatı filan.... Lütfen kaçının böyle şeylerden, gençsiniz, sağlıklısınız; ne bileyim aşktan bahsedin, ayrıntılardan, doğadan, güzelliklerden, hımm, tabii, tabii, yine de ben telefon numaranızı alayım. İyi günler.

Anlat bakalım. Hiç işte Kurt Ağabey, Etiler'de Yirmisekiz Bar'da iş bulabildim. Bütün gece kapıdaydım, her türlü insan var. Arada sırada tanıdık yüzler geliyor, şarkıcılar filan. Birbirimize bozkurt selamı veriyoruz. Biz orada beş fedaiyiz, içerde de sekiz kişi duruyor; tabii hepsi de bizim çocuklar.

Geçen hafta üniversiteye gittik gündüz, ramazanda kantinde oturuyorlar diye zengin bebelerine bir giriştik; Allah günah yazmasın gece de pavyon bekçiliği yapıyoruz ha, ama bu başka, o başka. Kartal'dan Hasan filan var ya, tanımıyor musunuz; işte o takımdan arkadaşlar genelde. Geçen gün bir dallamayı benzettik; herif hem aç, hem de yanındaki karıya hava olsun diye boyna içiyor. Sonra gelmiş garsona param yok demiş, kimliğimi bırakayım filan. Bizim patron da ibne kılıklı adamlara zaten gıcık olur, bize bir işaret çaktı; şenlikli iş kısacası. *Sonra?* Sonra işte bildiğin gibi tekvandoya devam, her sabah yumruk üstü iki yüz şinav, iki yüz mekik. Senin çok iyi bıçak kullandığın söyleniyor abi; eskiden vukuatın bile varmış, doğru mu abi? Bize de bir iki yardımcı olabilir misin abi? *Başka?* Bir karılar geliyor abi, yani biz de genciz, bazıları don bile giymiyor abi, şey tabii, tamam, afedersin abi. Sonra? Her sabah çiğ yumurta yiyorum. *Yanlış, yumurtaları iyice pişir; tavukları artık suni yemle besliyorlar.* Bir de abi, bizim bu dava var ya; dinliyor musun Kurt Ağabey, bizim sırtımız yere gelmez. Neden dersen, biz kapıda beklerken onlar; yani bizimkiler, en kral Mercedes'lerle geçiyorlar; hepsi de bizi görünce elleriyle bozkurt işareti yapıyor, yani abi, gelecek bizim abi...

Genç Bozkurtlarım. Gelecek sizindir. Yılmayınız, siz önünüze çıkan her engeli birer birer aşacak güçtesiniz. Amaç hürriyetse biz herkesten çok hürriyetçiyiz. Ancak hürriyet komünistlik değildir.Hürriyet Türkü, Müslümanı hor görmek değildir. Şu halde Türklük ülküsüne gönül vermek şartıyla herkes hürdür.

Bir sineğin açık unutulmuş sahipsiz bir radyo kadar amaçsız vızıltıları ve avizenin bayat ışığı altında soluksuz pırasalar. **Nasıl efendim, bu cümle iyi mi; yeterince edebi mi sayın bayım?** *Bıyıklarımdan sana ne ulan? Seni aç mı bıraktık?* Ooo anne, babam sertleşiyor; tıpkı eski günlerdeki gibi, ha istersen çak iki tane suratıma rahatlarsın. Anne babama bir tas kan getir, titriyor zavallıcık.

Bu çocuğu evlendirmek gerek. Yoksa başınıza büyük bela olacak. Dik kafalı, söz dinlemez. Yaşı küçük gerçi ama başka türlü elinizden gider bu çocuk. Benden söylemesi. Bizim Erdem Usta'nın bir baldızı var, zaten çok yoksul insanlar, hemencecik everirsiniz. Yanınızda kalırlar canım, biraz tamirat, üç beş eşya, kapıyı bacayı boyarsınız biraz. Kapı boya istemez mi? Peki, peki yeşil kalsın, türbe gibi.

Abi bana niye vuruyorsunuz? Ne suçum var benim? Milliyetçiyim, Müslümanım; sizden yanayım ben abi. *Kes lan, sen kimsin de bizden yana oluyorsun. Götü boklu bir eşşeksin sen.* Anneni getireceğiz birazdan, ölmek üzereymiş. Bari öpelim de mutlu ölsün koca karı. *Annesini ne yapacan oğlum, karısı var taş gibi, bütün gece keyfimize bakarız.* Bu pezevengin gözü önünde yapalım ha. Abi yapmayın abi. Aaa ağlıyo lan, ulan iki saattir falakada gıkın çıkmadı da şimdi bunun için mi ağlıyon; sus oğlum karın da zevk alacak bu işten. *Abi, abi...* Bak delikanlı, bunları takma, onlar işin dalgasında, ben seni çok beğendim; mert çocuksun, milliyetçisin, vatan için canın bile verirsin; biz senin gibileri harcatmayız. Hadi kabul et şunu.

Şerefim üzerine söz veriyorum idam edilmeyeceksin. Sana taş çatlasa on yıl verirler, sonra da af gelir. Hem bizimkiler seni kollar, merak etme. İşlemediğim yedi cinayete adım karıştığı için beş yıl hapis yattım. İşlediğim ve adımın karışmadığı bir başka cinayet içinse onbeş yıl her gün ve günde seksen kere öptüm seccadeyi. *Bir oğlum olmuş kurt, karın da çok iyiymiş.* Adını Alper Tunga koyun. *Hayır Kurt, adını Talih Kaplan koyacağız.* **Ter.** Bu yastık terden mi ıslanmış bu kadar çok. **Allahım geceleri neden yarattın, Allahım beni neden yarattın?**

Bir tokat. Yere saçılan makarnalardan eskimiş halıya hayasız akınlar. Bana vurdun ha, bunu da yaptın. Yıllarca gölge gibi yaşadıktan sonra bir şekil aldın ve tokat haline geldin. Gölge sonunda adam oldu ve beni dövmeye başladı. Sokaklara bak baba otuz beş yaşında, sarkık bıyıklı ve vitaminsiz suratlı bir sürü Kurt kaynıyor her yer. Bu adamlar bugüne kadar neredeydi, sen neredeydin baba, Ergenekon neredeydi, Kızıl Elma çelik tencere mi olmuştu baba?

Ve itiraf edeyim; yedi yılımı da çelik tencereye harcadım ben. Bakın efendim bunlar çift tabanlı, adı yeter: Emsan Çelik tencereleri dünyaca ünlü olup Türklerin zekasını bütün cihana duyurmuştur, biz böyle bir milletiz işte hanımefendi. Ha ? Tabii taksit yapıyoruz.

Sen hapis yatarken sevgili ağabeylerin neredeydi baba? Annen bakımsızlıktan ölürken, ben ortaokulda aldığımız ceketle liseyi bitirirken neredelerdi? Neden o zaman bıyıkların böyle değildi baba? Kurt? Bana tokat attın, bana vurdun, bıyıklarını uzattın ve annem makarnayı hala sanayağla pişiriyor. Bu tokat, bu tokat her şeyi değiştirecek mi? Al o zaman bir tane de ben vurayım kendime, al, bir tane daha vuruyorum; bak baba canım hiç yanmıyor; Kurt baksana, duvara, duvara vuruyorum kendimi.Çekil anne, görsün tokadın nasıl atıldığını; kafa duvara nasıl vurulurmuş görsün.

Baba kanıma bak, yala onu, korkmuyorum senden; kanımla karnınıdoyur. Al, al, al, işte böyle vurulur, böyle vurulur insana...

Oğlum dur, oğlum yapma!

Önüme çıkma baba. Memleketi gavura mı bırakacağız, Moskof satılmışlarına mı vereceğiz şehitlerin toprağını? Onlar aldatılmış baba, onlar hain, onlar düşman.

Vur Kurt vur. Türkistan'ı kur. Budur senin kurtuluşun. Senin düşmanın sokakta yürüyen ve nefesi tıpkı senin gibi pırasa kokan o adi heriftir. Gebert onu, beynini ez; parçala, vatanı kurtar; vatanı kur. Kanla sula ders kitaplarını, kara tahtaları kırmızıya boya, bıçağı mideye sapla ve onlanca gücünle çek yukarı, ellerin titremesin tetiğe basarken, bir polis öldür, işkence yap çıplak vücutlara, kollarını bağla ve çocuklarının yanında kurşunla bir öğretmeni, evleri yak, insanlara bok yedir, kahvehane tara. Geleceğin çünkü küçük fare, burada: Yeşil kapının ardında.

*Bu herife uyuz oluyorum, adı Kurt'muş.*Pöh, olsa olsa elma kurdudur o be. *Hasan abi onu tanıyor, fazla samimi olmayın o pısırıkla dedi.* Güya adını Başbuğ koymuş onun. *Peki gerçek adı neymiş?* Eyvallahı kesin bu herifle, ajan mıdır, bok mudur, nedir? *Misal olarak bizim Yirmisekiz'e gelen onunla yaşıt ülkücülerin hepsi Mercedes'e biniyor; bu herif aç be.* Ne biçim kurt bu? *Hapiste beyninin yıkamışlar.* Bugün için sosyalizm çökmüştür abicim. *Yumuşamış bu herif, kurtmuş kuzu olmuş.* Dönek! *Bırakın bunları, ortalığı ısıtmamız isteniyor. Sarıgazi grubundan geri kalacak halimiz yok.* Dinleyin, lise çıkışında manita ayağı çeken hergeleler var, önce para isteyicez, sonra da dövecez. *Biliyorum, metalci onlar.* İyi, iskeledeki Kürtlerin birahanelerini de taşlayalım mı? *Başbuğ çelik adamları sever, çelik tencere adamları değil.*

Oğlum, oğluma kıydılar Ne istediler ondan, niye yaptılar bunu, öğrenciydi, anarşist filan de-

ğildi. Ah yavrum, ne hale getirmişler yüzünü, kim yapar bunu, kim yapabilir, kim, kim?

Sen Kurt değilsin baba. Değil be şeker abim, vallahi doydu piyasa, artık her evde çelik tencere var. *Suratın kanıyor oğlum, ne vardı o kadar kafanı duvarlara vuracak. Geçti artık, tamam, yurtta kalabilirsin. Hem, Pendik nere Beyazıt nere?*

Bakın kızlar, iyice bakın tamam mı? Ay donuma işedim. Gördünüz mü? *Evet, evet haklıymışsın. Nasıl da işlerini güçlerini bırakıp anında bozkurt işareti yapıyorlar, görüyor musunuz?* Ayol salak mı bunlar? Hişt zilli, sen çek ellerini, kızların da yaptığını görünce kıllanırlar. *Uyandırma kerizi! Bak bak buradakiler de, ay inanmıyorum. Arabaya yapıyorlar bize değil, Lotus yerine Murat yüz otuza biniyor olsaydık kaşlarını bile kaldıramazlardı.* Köpek lan bunlar, aynı bizim şampiyon gibi. Biliyor musun bu salakların böyle üremesi demek bizim cüzdanın biraz daha kabarması demek aslında, babam on iki eylülden sonra on iki kat zenginleşti. Hepsi de salak değil ya; içlerinden iki üç sivri biber toplanıyor tabii; altlarına birer Mercedes, gerisi de gelsin bizim fabrikalara. *İtler itlerle kapışsın, küçük fıstık dudaklarıma yapışsın.*

Biliyorsun ki sen yoksun. On sekiz yıldır sen, gençlik işte cahilliksin, yok yere hayatını kaydırırsın. Arkandan söylediklerini işittin mi Kurt? Oysa onlar; o olsa olsa oğlun yaşında çocuklar; bar fedaileri, gönüllü polisler, yeni neslin seçimi Alparslanlar, Yavuzlar, Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaşta olan taze ve küçük ülkücü dostların senin biricik VAR'lığın. Sen onlar gibiyken varsın ve bunun haricinde hiçbir zaman varolmadın. Yardım edenin oldu mu Kurt? Kimse dönüp yüzüne baktı mı? Arkadaşların kurtluğa başka düzlemlerde devam ederken sen geçmişinle var, bugününle yok oldun, yalan mı? İşte bu yüzden akıllı bir vampir gibi semiren eski dostların camı kara bir lüks otomobilden acı acı bakarlarken sana deyip diyecekleri tek bir cümle vardı: **Ne var, ne yok?** *Niye onlara katılmadın, niye devam etmedin? Söyleme, sus; ben biliyorum cevabı. Onca unutulmuşluktan sonra üç çocukla konuşup avunmaya çalışmanın nedenini de biliyorum. Sen de bileceksin Kurt. Ceketinin içinde ıslanmış gazeten, bıyıklarından damlayan kırmızı yağmur taneleriyle oraya bir an önce ulaşmak için hızlı hızlı yürüyen sen, öğreneceksin her şeyi, orada; yeşil kapının ardında.*

Tayfun Abi. *Ne var Kurt?* Ben abi, geceleri uyuyamıyorum abi. *Şey yüzünden mi? Boş ver, ilk seferinde hepimizin başına gelir,* o da insan yani. Hayır abi, o kadar basit değil, ben, ben... *Söyle lan, ne varmış sende. Bir komünist için ağla bari. Karı mısın lan sen, ancak karılar ağlar. Hayır öyle değil. Öyle değilse nasıl? Ah ulan seni evlendirmeyeceklerdi. Korkuyon mu yoksa? Onca emeği boşuna mı verdik sana, dağ havasında aylarca bir hiç için mi besledik seni? Hadi şimdi toz ol yanımdan. Yarın bütün bunları unutmuş olalım ikimiz de.. Bir Türk asla ağlamaz, bunu kafandan hiç çıkarma.*

Yedinci kitabı eline aldı Kuzu. Şaşkındı. Kitap Komünistler Nasıl Yalan Söyler'in birinci ve ikinci cildi arasında sessizce duruyordu. Çocukların kitabı olabilir mi diye düşündü ve açtığı bir sayfayı rastgele okumaya başladı:

"Anlatıyorum, itiraf ediyorum, lütfen beni bağışlayın. İşlediğim büyük suçu ne olur gençliğime ve içimdeki sınırsızlığa bağlayın. Biliyorum, bu satırları yazmak suçtur. Yazılmamalıydı ama yazıldı. İmha edilmeliydi ama şu anda okunduğuna göre demek ki imha edilmemiş. Şu halde size düşen bir tek şey var; bu suça daha fazla ortak olmamak. Okumayın bu satırları, okumayın ne olur."

Çok şey kaybedersin Kurt, bu kafayla sen çok şey kaybedersin. Yollarımız ayrıldı artık. Kurt, demek göründüğün gibi biri değilmişsin. **Akşama babacığım unutma Ül-ker getir.** Yiyecek ek-

meğimiz yok. Neyimize gerek bizim uzaktan kumandalı televizyon? **Akşama babacığım unutma te-ve getir.** *Yazık Kurt, biz de seni adam sanmıştık.* Türk Milleti dünyanın en sağlam çelik tencerelerini üretmiştir sayın bayanlar. *Gençler görüyorum, pırıl pırıl; bizim kuşak gibi kirli değil. Bilmiyorum be, içim kaynıyor onları görünce.* Saçımı süpürge ettim sana pısırık herif. Olacağı buydu işte, sonunda elektriklerimiz bile kesildi. İnsan bir faturayı ödeyemez mi, bu hale de mi düşecektik ha, söyle. **Akşama babacığım unutma pa-ra getir.**

"Pamuk Prenses Yakışıklı Prensle düzüşürken yedi cüceler kahırlarından öldüler. Keloğlan yemek yemez oldu; çünkü bir gün; Pamuk Prenses'in pamuk gibi memelerini yıkadığı ve Keloğlan'ın onu izleyip gizli gizli otuzbir çektiği bir gün, yemin etmişti onunla evlenmeye. Öfkeli, büyülenen prensesi defalarca öpmesine karşın uyandıramadığı için öfkeliydi. Bilgin yemeyip yedirdikleri, içmeyip içirdikleri Pamuk Prenses'in beya atlı bir orospu çocuğuyla siktir olup gitmesini bir türlü yediremiyordu kendisine. Cüceler dağıldılar. Bir kısım panayırlarda çalışmaya başladı; bazıları filmler çektiler, kimi uğradıkları büyük ihanetin şaşkınlığıyla yıkılıp gözlerini öbür dünyaya; ihanetin olmadığı yeni bir hayata çevirdiler. Kötü kalpli cadının bile kötülük yapacağı kimsesi kalmamıştı. Ormandaki güzel ve unutulmuş eve ise her yılbaşı yedi küçük kartpostal yollandı yalnızca. Kartpostalların arkasında kraliyet armalı ve birbirinin tıpkısı iki satır olurdu hep: **İyi noeller, cüceler!***"*

Yeşil kapı gıcırdayarak açıldı. Yağmurdan sırıksıklam olmuş Kurt ceketini yavaşça çıkardı ve bir eliyle yeşil kapıyı kaparken bir eliyle de gazetesini portmantonun üzerine koydu. İşte o anda karşılaştılar. Elinde garip bir kitap şaşkın şaşkın bakıyordu Kuzu Kurt'a. Kurt irkildi ve aynı şaşkınlıkla süzdü Kuzu'yu. Sen kimsin, diyecek oldu Kurt. Kuzu da aynı soruyu ona soracakmış gibi bir an atıldı. Kurt ve Kuzu gözlerini ayırmaksızın uzun uzun baktılar birbirlerine.

Eğer gözünü kaçırırsan o da bakmaz sana çünkü aynalar dostum, sadece insanlar bakarken bakarlar insana.

Bir masal nedir ki gökten düşen üç elmanın sonrasını yazmadıkça? Öğrendiniz işte Pamuk Prenses'in öyküsünü. Peki okutabilir misiniz bunu çocuklarınıza? Hadi diyelim ki okuttunuz, ya Zalim Kurt'a ne demeli?

Hangi anne baba minik yavrusunu uyutmak için bu değersiz masalı seçecek kadar acımasız olabilir? Ya da acaba yalnız çocuklar mıdır sorun; böylesi bir öyküyü okumanın yaşı var mıdır? Kelimeleri aynalara benzetebilecek kadar kafası çalışabilen bir insanın bu suçlu yazıyı satır satır ve yüzü kızarmadan okuması mümkün müdür? Bir gün bir start verilir ve koşarsanız kuklaların efendilerinin düzenlediği bir koşuda. Oysa bitiş çizgisinin yirmi metre öncesindedir uçurum. Şunu bilmenizi isterim ki daktilonun tuşlarına her vuruşumda biraz daha artan suçumun hem yargıcı, hem savcısı, hem avukatı ve hem de tanığı olan size karşı vicdanım rahat. Çünkü daha ilk paragrafta söylemiştim yeşil kapının ardında ne olduğunu. Hani biraz cambazlık yaptığımı da yadsıyacak değilim ama unutulmamalı ki öykünün içinde size yalvardığım anlar da oldu bu saçmalıkları okumamanız için. Hadi Kurt, sözümü dinle, çevir gözlerini; odaya bak, masana bak, duvarları izle uzun uzun. Hadi bırak şu kitabı, öykü bitti artık; kalk ayağa. Okumaktan vazgeç, kelimelere bakma. Çünkü sen baktığın sürece onlar da bakacaklardır sana.

Ah kuzu, nasıl da uslu ve buna rağmen ne de kocaman bir hainsin sen.

İLYAS BAŞSOY

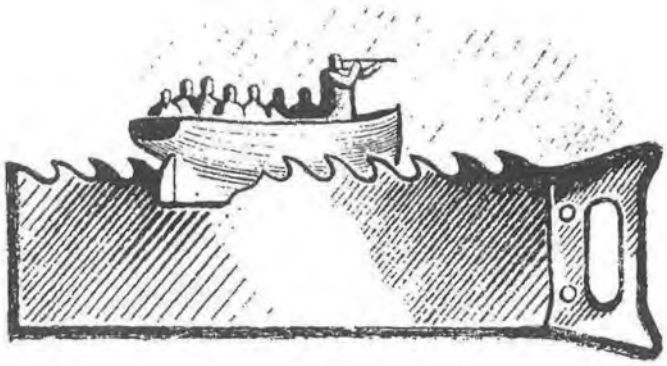

AŞK VE VAZİYET

Vakit geceydi.
Vaziyet tek heceydi.
Yıllardır ona aşıktı.
Şimdi çırılçıplak karşısındaydı.
İkisi de ateşli ve yirmibir yaşındaydı.
Biran gözgöze gelip gülümsediler
El kol hareketleriyle birbirlerine tebessüm ettiler.

Delikanlı yatırıp eşini altına,
Fişi fırının pirizine taktı!.
Bir sigara yaktı.
Onn onbeş dakika sonra...

Tadına varıp bu işin,
Birlikte dediler: Bu sonsuza dek devam etsin!...
Açlık-tokluk ekonomi boşver gitsin!...

Ey gençler! Bu her canlının işi.
Hayatın devamı hal ve gidişi.
Şair bu işten ekmek yer.
Size daha nice mutlu geceler!...

Neşe kapısını kapa,
Hüzün kapısını aç!...
Nerdeyim? Nasılım?
Bilmiyorum ama, karnım aç!

Yap kalçama norodol ile akineton.
Gönül bahçemde sağanaklar, kar ve don
Olmuşum sanki et ve kemikten beton
İstersen yaşamıma ver bir son!..

Bu telikeli bir hasta
Hem de çok derin yasta,
E.C.T,yi hazırlayın hemen.
Kanaatim budur bu hususta.
(...E.C.T'den sonra...)

Ben deli değilim doktor bey!..
Benim bildiğim,
Ne kadar insan varsa,
O kadar da deli vardır.

Bunun belki bir açıklaması vardır.
Belki de deli denmemize sebep
Kullandığımız ilaçlardır!..

A.D.

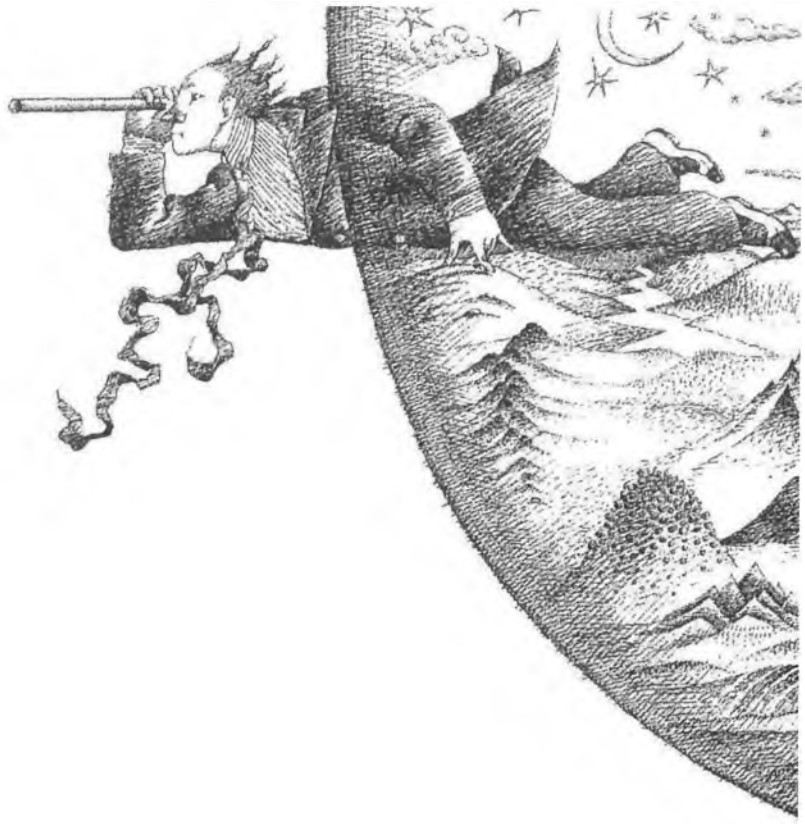

AYA GİDEN İLK TÜRK J U L E S ARMSTRONG GAGARİN İLE BİR SÖYLEŞİ

HAFIS SAKAL: Sayın Jules Armstrong Gagarin, yeni yayınlanan ve hatıralarınızdan muhtelif Ay Hatıraları "Biz hiç aya gitmedik ki !" diye başlıyor. "Biz" derken kimden, "hiç aya gitmedik ki !" derken neden söz ediyorsunuz? Açabilir misiniz?

JULES ARMSTRONG GAGARİN: "Biz", derken, insandan, insanoğlundan söz ediyorum ve "hiç aya gitmedik ki! " derken, aya gitmediğimizden, insanoğlunun hiç aya gitmediğinden söz ediyorum.

H.S. : Nasıl yani? siz şimdi aya...

J.A.G : Evet, aynen öyle. Hem benim hem de tüm insanlığın aya henüz gitmediğini söylüyorum ben. Ben, tarihe aya giden ilk Türk olarak geçmeme rağmen söylüyorum bunları.

H.S. : Nasıl yani? Siz şimdi aya...

J.A.G. : Evet, aynen öyle. Hem benim hem de tüm insanlığın aya henüz gitmediğini söylüyorum ben. Ben, tarihe aya giden ilk Türk olarak geçmeme rağmen söylüyorum bunları.

H.S. : Tuhaf doğrusu. Tarihi yalanlamış olmuyor musunuz? Tarihi, bilimi, teknolojiyi..

J.A.G : Ben kimseyi yalanlamıyorum, hiç birşeyi yalanlamıyorum ben. Aya gidilmedi diyorum, o kadar. Yani "gitmek" fiilini düşünerek söylüyorum bunları. Gitmek, yani bir amaç doğrultusunda bir yerlere yönelmek, oraya devam etmek. İnsan, Stutgart'a gider, Gemlik'e gider. İşte bunları düşünerek aya gidilmez diyorum.

H.S. : Ama kitabınıza göre sorun sadece "gitmek" fiiliyle kalmıyor. İnsanoğlunun aya gittiğinin kuyruklu bir Amerikan yalanı olduğunu söylüyorsunuz. Nereden vardınız bu kanıya?

J.A.G. : Bakın "gitmek" fiilini hiç de yabana atmayın. Çünkü söylediklerimin anahtarı bu sözcük. Kitabımın anahtar kelimesi. Gitmek dedim, yetinmedim bir de tanımladım. Bu eylemin ne kadar insani bir eylem olduğunu vurgulamaya çalıştım. Böyle insani bir eylemin ay seyahati üzerine kullanılması ikirciklendirdi beni. Biraz önce söz ettiğim gibi, Eskişehir'e, Balıkesir'e gider gibi aya gitmekten söz etti son elli yılda modernler. Yani şuracıkta bir yermiş ve biz oraya hemencecik varabilirmişiz gibi aya gitti insanoğlu. Onu, eski betiklerin tanrısallığından, düşleri binlerce yıldır sarmalayan esrarından arındırmak için yaptı bunu modernler. Bu bir siyasettir. Önce Avrupa Ortaçağ'ını ince bir alayla karikatürize ettiler ve ardından ince bir siyasetle ve şu aydınlanmacı kuruntularıyla aya gittiler. Ama şu açıdan yanlış anlaşılmak istemiyorum. Çünkü çok önemlidir bu. Ben modernizmin ideolojik tavırlarını çözümlemeye çalışan bir kuramcı, bir siyasetçi, bir toplumbilimci değilim. Aya gidilmediğini ise, mecazen söylüyor, hiç değilim. Tüm gerçekliğiyle söylüyorum bunu. İnsanların aya gitmiş olduklarının kuyruklu bir yalan olduğunu söylüyorum. Hani Armstrong oradan taş, toprak getirir. Bunların olmadığını söylüyorum.

H.S. : Tarihin, bilimin bir yalanı olsa da sizin aya gitmiş olduğunuzu nasıl açıklayacaksınız?

J.A.G. : Ben ateşlenip fırlatılan bir füzeye bindim, bu füzeyle arşa yol aldığımı yalanlayacak biri değilim. Bununla beraber, bir gecede, bir boşlukta yol aldım ve bir kumluğa çıktım. Ama benimle beraber bütün insanların da gördüğü, görmek istediği bir düş müydü, yoksa Sahra'nın tenhalarında bir yer miydi, kesin konuşamayacağım.

H.S. : Yani siz, şimdi aya gitmediğinizi...

J.A.G. : "Gitmek" yerine "çıkmak" desek.

H.S. : Nasıl isterseniz. Siz şimdi aya çıkmadığınızı kesinliğe kavuşturmuş değilsiniz. Soruma yeterli cevabı alamadığımdan korkuyorum.

J.A.G. : Bakın korkuyorum dediniz. Modernlerin can düşmanı olan bir kelimeyi kullandınız. Korkmak. Modernler rasyonaliteyi kullanıp insanların bu en saf yanını silmeye kalktılar. Hem onlar kesin ve bilimsel veriler elde etmek peşindelerken ben size hangi kesinlikten söz edebilirim ki? Öte yandan ben size aya gittim demiyorum. Bunu onlar diyor. Ben desem aya çıktım derim. Peki, o zaman benden kesin bir şeyler duymak istiyorsunuz, ben de size bunu söyleyeceğim. Size Edgar Allen Poe' nun aya çıktığını söyleyeceğim. Bakın dikkat edin Poe aya gitti, demiyorum. Edgar Allen Poe aya çıktı, diyorum. Oraya vardı. O çok sevdiği Virgina'sı ile karşılaştı orada. Oturdular, Virginia'nın saçlarını taradı ve dünyayı seyrettiler oradan.

H.S. : Evet, kitabınızdaki bu bölümü anımsıyorum. Melankoli'den, Miraç'tan, Kanatlı At Burak'tan söz ediliyordu yanılmıyorsam.

J.A.G. : Evet aynen. Bakın, Miraç gecesi Mescid-i Aksa'dan peygamberi yedi kat göğü arşınlayıp Allah katına çıkaran Kanatlı At Burak, tasavvufta Allah aşkını simgeler. Yani kanatlı at, Allah aşkına, derin imana dönüşür. Gönlün işidir bu. İşte bu aşkın insanı nerelere çıkaracağını bir düşünün. Hallac'ı düşünün. Ve bu aşkın Poe'da derin bir melankoli olduğunu biliyoruz. İşte bu iflah olmaz melankolinin kanatlı atıdır, onu aya çıkaran. Poe'nun melankolisinin bü-

yüklüğünü tartışmamızı ise, " Kuyu ve Sarkaç" ve "Kuzgun" ne yazık ki engelliyor. Hem tüm büyük melankolikler çıkmıştır aya. Hallac-ı Mansur, Dostoyevski, Columb, Genç Osman, Nietzsche, Makedonyalı İskender, Pele şimdilik aklıma geienler. Bunlar aya çıkmıştır, oradan dünyayı seyretmişlerdir. Ama Armstrong aya gidememiştir, modern dünya aya gidememiştir!... Çoşturdunuz beni.

H.S. : Anlıyorum. (Burada kahkahayla gülüyor.) Kitabınıza genel bir bakışla bakıldığında kitabın bir karşı oluş, bir karşı tavır olduğunu düşünüyor insan. Bu öfkenin kaynağı nedir, nereden kaynaklanıyor bu karşı tavır?

J.A.G. : Bir taşra şehrinde yaşıyorum ve hiç de genç sayılmam. Hemen her gün bir kahvede birkaç dostla, iskambil kağıtlarında ve yerel gazetelerde arıyorum avuntuyu. Dağ evine çekilen Nietzsche'nin öfkesine uzak olsam da yabancı değilim. Bütün bir Hıristiyan geleneği düşünün ve hemen yanına Nietzsche'yi koyun. Zerdüşt'ün Hıristiyan olan herşeye, yani rasyonaliteye ve modern olan şeye nasıl köpürdüğünü düşünün. Bir papazın oğludur ve çocukken arkadaşları onu "Küçük Papaz" olarak çağırmaktadırlar. Ormanın içindedir yani. Sonra dışına çıkar, oradan köpürür. Modern tarihin mihenk taşlarından birine, heyhat, kahramanlık yapmış olan ben de böyle bir öfkeyle düşünüyor, böyle bir öfkeyle yaşıyorum.

H.S. : Ay Hatıraları'nın sadece eski bir astronotun hatıralarından oluşan bir kitap olmadığını mı söylemeye çalışıyorsunuz?

J.A.G. : Böyle Buyurdu Zerdüşt ne kadar eski bir papazın kitabıysa Ay Hatıraları da o kadar eski bir astronotun kitabıdır.

H.S. : Eski papaz, eski astronot... Kitabınızdaki "Eskiden" adlı bölümü hatırladım. Dostoyevski'den bir alıntı da vardı yanılmıyorsam.

J.A.G. : Suç ve Ceza'da "Çok üzgünüm, ama çok. Tıpkı bir kadın gibi üzgünüm." diye yazar. Bu yaşta tüm bu olanların ardından insan bu itirafa, bu sayıklamaya sarılıyor. Mesela Marco Polo'nun, doğuyu yazan ve evinden hiç çıkmamış bu hasta adamın son nefesinde aynen böyle mırıldandığını biliyoruz biz. Çünkü Marco Polo evinden hiç çıkmamıştır. Jules Verne ne kadar aya çıkmışsa Marco Polo da o kadar doğuya gitmiştir. Mısırlı bir şeyh zaman makinasının ayna olduğunu söyler. Ve Meksikalı romancı Anchuez La Querda'nın bir romanı şöyle biter: "Akşamın son ışıkları, tül perdeden süzülerek eski bir halının motiflerine düşüyor, köşede maundan aynalı bir dolabı gölgede bırakıyordu." Mısırlı bir şeyh. Gölgede, maundan aynalı bir dolap. Dünya çok tuhaf.

H.S. : Peki son kez söylemek istedikleriniz nelerdir?

J.A.G. : Ne Sovyet Rusya ne de Amerika, insanoğlu aya gidememiştir, gidemeyecektir de. Ay yine eskisi gibi bütün esrarı ile bizi seyredecektir. Kendimle beraber bu yalanın içindeki astranotları ve onların en yakın arkadaşları olarak mehteranı düşünüyorum. Çünkü bir astronotun dünyaya yabancılaşması kardeştir. Kıyıdayız biz. Satürn'ü çevreleyen halenin uçlarında karanlık düşünceler içindeyiz. Oradan ayak ucumuzdaki uzaya bakıyoruz, o karanlık ağıza. Bir insan aya çıkmaya ne kadar hazırlanabilir ki? Bunu kafasında normal hale nasıl getirebilir ki? Bir insan aya çıktımı kederinden elbette ölebilir. Bu bir astronot da olabilir Beyaz Kale'nin yazarı da, hiç farketmez. Onlar, modernler, insanı bilimselliklerine yabancılaştırmamak için insanı kendisine yabancılaştırdılar. Mısırlı bir şeyh ve donuk mavi ışığıyla arsız bir Deep Blue... Dünya çok tuhaf.

HAFIS SAKAL

Nisan 1996, İzmit

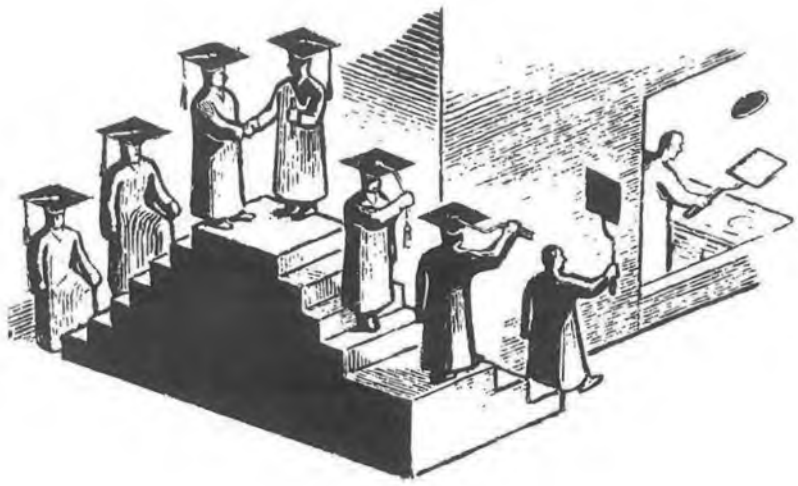

SEÇKİNLER SALONUNUN YEDİNCİSİ: MUHAMMED GEORGE

Aşağıdaki metinle, amcamın matbaasının deposunda bulduğum bir bitkibilim kitabının 278. ve 279. sayfalarında karşılaştım. Kitabın adı "Kutadgu Bilig'de Adı Geçen Otlar ve Hülasaları". Yazar adı ise Kuddusi Hayret idi. Kitap 1977 Haziran'ında Türkçe olarak basılmıştı. Oysa, 278. sayfaya geldiğimde Latince bir metinle karşılaştım ve bu Latince metin kitabın içeriğinden farklı bir içeriğe sahipti. Şaşırmıştım doğrusu. Pek iyi olmayan Latincemle sık sık sözlüklere başvurarak metni çözümlediğimde ise şaşkınlığım iki katına çıkmıştı. Kısacası, içerik ve dil bakımından bir başka kitaba ait olan bu iki sayfalık metnin kendisini bir bitkibilim kitabının arasında sayfa sırasına uyarak saklaması açıklanabilecek bir şey gibi görünmüyordu. Hemen amcama koştum. Bitkibilim kitabını kayıtlarda bulduk. Ama amcam bu matbaada ne Latince bir kitabın basıldığını ne de Muhammed George adında bir yazar duyduğunu söyledi. Bunun üzerine altı ay süren bir araştırmaya koyuldum. Çeşitli dillerde basılmış ansiklopedilerden tutun da Ortaçağ cizvit kitaplarına kadar burnumu sokmadık tozlu raf bırakmadım. Sonuç elbette fiyasko oldu. Sonunda da Muhammmed George adlı varolmayan bir yazarın başıma aştığı işten ve içime verdiği tasadan Latinceden çeviriyi tam olarak yaparak ve metni yayınlayarak kurtulma yoluna başvurdum. Yani sen Ey Okur

aşağıdaki metni birazdan okumaya başladığında her satırda varolmayan bir yazar varolmaya başlayacaktır ve ben içimdeki bu gamdan kurtulmuş olacağım böylece. Kimbilir?

Hafız SAKAL

"... kaldığından dolayı suç elbette savaş sanatının yerini doldurabilecek tek edimdir. Çünkü, suçun içerdiği dram bir yana, onun keskin bir zekanın, yabana atılmayacak bir yürekliliğin ürünü olduğunu ,sanırım bu salonda kimse yadsımaya kalkışmayacaktır. Hele bir düşünsenize, Makedonyalı İskender'in yaklaşık bir milyonluk ordusunun yalnız ikiyüz bini lejyonerdir. Geriye kalanı ise marangoz, ahçı, fahişe, hırsız ve uğursuzlardan oluşan bir kalabalık. Biz bu kalabalığı bir yana bırakıp ve sadece ikiyüz bin lejyoneri elimize alıp düşünelim. Onların çağımızdaki karşılıklarını ele alalım. Ki savaş sanatının edebiyat ve sinema sanatları dışındaki çağımızda gerçekliğinin silah tüccarlarının kanlı oyunu oluşu su götürmezken Makedonyalı'nın lejyonerlerinin ruhuna sahip bir bu çağlı acaba sizce hangi yola başvurup kendine bir onur edinebilir? Elbette suç. Elbette!..." dedim ve gırtlağımdaki düğümü çözmek için üst üste yutkundum. İleri gitmiştim. Evet, hem de çok. Kendi kendime, Muhammed iş miydi şimdi bu yaptığın, dedim. Ama artık yapılacak birşey kalmamıştı. Hepsi yani karşımdaki altı çif göz doyuma ulaşmış istiridyeler gibi-doyuma ulaşmış istiridyeler? -açılmış kıpırtısız, taş kesilmiş bakıyorlardı bana, eğer bakmak denirse buna. Döşemesinde hiç bir kusurun olduğunu sanmadığım bir salonda her çarşamba gecesi toplanmayı neredeyse bir gelenek haline getiren bu altı kişinin sessiz hayatlarında olağandışı ilk şey ben ve söylediklerim olmuş gibiydi. Bundan önceki sessiz hayatlarını bozmam yetmemiş gibi şu andaki sessizliğe de gözümü diktim ve dalıp gittiğimiz karides salatasından gözümü alıp önüme sürülmüş olan pirzolaya koyuldum. Çin porselenine gümüş bıçağı öyle bir sürttüm ki hepsi ağır uykularından uyandı ve kıpırdadılar. Önce bir ipek gömlek hışırdadı ve bir inci kolye şıkırdadı. Sonra onlar da gümüş takımları Çin porselenlerde şakırdattılar.

Ben tam bu tabak çanak konçertosunun şarabıyla coşmuş pirzolamı mideye indirirken ve bir yandan da bir sonraki sıcak servisi düşünürken bir ses "Sayın George" dedi. Konuşana bakmadan "Muhammed efendim, sadece Muhammed demeniz yeterli." dedim. Ve aynı ses devam etti: "Peki Muhammed Bey. Biz sadece sayın Yargıcının anlattığı olay üstüne kritikler yapmak istemiştik. Ama işte insanın çok düşünmeden iş olsun diye diye ettiği laflar ettik ve siz de bize o çok güzel sözlerinizle sanırım bir güzel..." "Rica ederim, rica ederim hanımefendi. Doğrulukları beni çarmığa gerdirmeyecek kadar olsa da bir şeyler söylemeye çalıştım, hepsi bu" diye kestirip attım. Salonu kadar güzelliği de kusursuz olan ev sahibesine aitti bu ses. Kafamı hala kaldırmış ve konuşana hala bakmış değildim. Çünkü uşak tatlı servisi yapmıştı ve ben onunla boğuşmaktaydım.

"Efendim..." dedi sonra bir ses; titrek ve sakınarak konuşan bir sesti bu. Ama öte yandan salona bir yedincinin kabulü ile her şeyin bozulduğuna inanan, eski, sessiz günlerin seçkin altısını daha şimdiden özleyen ve bu nereden çıktığı meçhul yedinciyi - oysa şu güzel ev sahibesi bizzat kendisi bu yedinciye gelmiş ve bu küçük ama lirik sırrı aşmış ve bu sırrı paylaşmayı kabul edişinin göstergesi olarak da çarşamba gecesi onun evinde salonda görmesi , mutlaka görmesi yeterli olacakmış diye bildirmişti- lanetleyen bir sesti.

"Efendim hoş, anlamlı belki biraz da karışık şeylerdi söylediklerniz. Ama inanın tamamına katılmak gelmiyor içimden." Tam sağımda oturan yargıca konuşan şişkonun biriydi ve insan, yakalığı olmasa o koca kafasını hiç dik tutamayacakmış diye düşünüyordu. Yargıç boğum boğum yağlarına rağmen konuşmaya niyetliydi: "Yani suçun bu kadar meşrulaştırılması ve neredeyse suçluya şövalye ünvanının laik görülmesi tarafınızdan, anlaşılır şeyler gibi görünmüyor bana. "Sözünün bitip bitmediğini vurgusuz konuşmasından anlayamamıştım. Uşağın getirdiği

puroya uzandım. Kıvraklığı ve çok işlevliğiyle övündüğüm dilimle bir güzel yaladım bu puroyu. Sonra masayı, salonu, salondakileri- uşaklar hariç- dumanlar ardında bırakarak başladım: "Bakın, karabinalarla donanmış bir ordunun, edebiyat ve sinema sanatları dışında, bir gerçeklik bulması birkaç yüzyıl geriye gitmeyi gerektirirken, düğme-silahlar kuşanıp hem savaş sanatına son darbeyi vurmuş hem de onur arayan kişiyi işsiz bırakmış iktidarlara anahtarı bir bende olan çekmecemin karanlığında yatan Browning'im hala kötü rüyalar gördürebilmektedir. Yani kişi çağın anıtsal kentlerindeki gökdelenlere, dev ekranlı tv'lere yada ne bileyim uydulara, jandarmalara rağmen kendi gücünü görür. Demek istediğim sayın Bay Yargıç suçun dinamizmi ve faydasını hesaba katmadan, dört yanından kuşatılmış, kutsalları altüst edilmiş bireyin suç işlemekten başka bir çaresi kalmamıştır ya da ona daha başka çare ve yol bırakılmamıştır. Hem sayın Bay Yargıç Sançe Panço kılığına sokulmuş insanlığa ben tutup nasıl şövalyelik nişanı öngörebilirim?"

Bu son cümleye kadar yargıca hiç bakmamıştım. Ama bu son cümleyi şişkonun gözlerine saplamıştım sanki. Bir şeyler diyecek gibi olmuş ama yanaklarına daha bir domuz jambonu görüntüsü katacak olan şarabına koyulmuştu nedense. Dolu kadehi bir dikişte içti ve ben, bingo, diye haykırıverdim içimden. Sonra ev sahibesi o eşsiz sesiyle koltuklara geçebileceğimizi söyledi. Bir an gözlerim ondan yana kayıverdi. Bunun olmaması bu eşsiz güzellik karşısında imkansız gibi bir şeydi. Ama neden o an derinde bir utku, farkedilmesi güç bir sevinç parıltısı sezivermiştim o dipsiz maviliklerde?

Koltuklara geçilmiş bu yüzden gerdiğim hava bir parça yumuşamıştı. Şişko yargıcın hoppa kızının keman çalması ise bu yumuşaksayan havayı yapış yapış bir jöleye dönüştürmüştü. Belki bu havadan dolayı çenemi biraz daha düşürerek onlara, polisiye edebiyatın ilk örneğinin Oidipus olarak değil de Habil ve Kabil söylencesini de anlatan Tevrat olarak düşünülmesi gerektiğini, ideolojilerin genç ülkelerin yazgılarını çamura saplamak için düzenlenmiş tezgahtan başka bir şey olmadığını, kısa bir zaman sonra tüm dünyanın coca-cola ile dişlerini fırçalamaya başlayacağını, roman sanatının aldığı ölümcül yaranın modernizmin almış olduğu son durum hatta post durum olduğunu ama başlangıcının ilk bilgisayar çalışmalarının yapıldığı günlere kadar uzandığı ve arkasında da CIA'nin olduğunu, edebiyatı değil de ibadeti seçmiş olan Gazali'nin değeri ölçülmez kişiliğini, dedelerimin savaş serüvenlerini de aralara serpiştirerek anlatıverdim bir çırpıda. Sonra Babil'de isyancı kölelerin kuşattıkları kenti yakındaki bir nehirden kanallar açarak sele boğduklarının hikayesini ve böylece kentlere kemerler, kanallar yoluyla temiz su sağlanmasının dolayısıyla ölümlerin ve salgın hastalıkların azalması ve önüne geçilmesinin hikayesini anlatarak suçun faydasını ispatladım. Ardından da, canımın sıkkın olduğu zamanlarda kahve için koyduğum suyun uzun bir sürede yani yüz dereceden daha fazla bir derecede, takriben yüzyirmi yüzotuz derecede kaynadığını, bir işle meşgul ise elli, altmış derece gibi kısa bir sürede kaynadığını, bu nedenle modern bilimin palavradan başka birşey olmadığını açıkladım onlara. Ve nihayet kan ter içinde sustum. Ama beni şaşkınlıklar içinde dinleyen seçkin altılı konuşmamı olduğu kadar suskumu da iyiye yormadı. Derken kusursuz salonun ve sahibesinin varlığını unutturduğu dip odalardan birinde uğursuz bir saat gece yarısını vurdu. Ve ben işte o an bir böcek olmayı arzuladım. Boğum boğum kara kabuğu ve kamburuyla tahta döşemelerdeki deliklerden birine girip kaybolan bir böcek. Ama uşağı çağırtıp eldivenlerimi ve şapkamı istedim ve veda niyetine bir şeyler söyledim. Tam eşiğe geldiğimde bir kez daha döndüm hayran kitleme, onları son bir kez ya selamladım yada dil çıkardım onlara. Sonra tüm bu olanları kara binişiyle yutacak olan geceye koyuldum."

Muhammed GEORGE

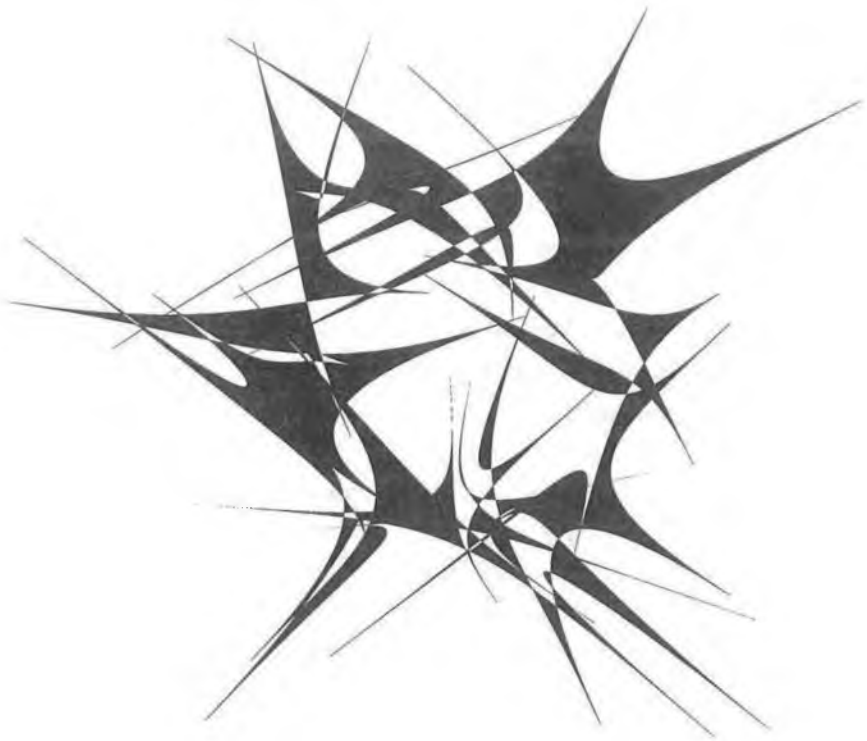

DÜKKAN CAMLARI

"ÖSS kalemi gelmiştir"
canan kırtasiye
Adp.

"sayın okuyucu
şiir şair şevki atik'ten
oku"
zafer kırtasiye
Adp.

"sayısal loto oynanır
5 bilen talihli
bu hafta burada"
özdoğanlar bilardonun kapısı
Adapazarı

freddy mercury bir ilahtır
kadıköy ara sokak
modaya çıkarken

baba cukka
üsküdar ara sokak

İçki içme, çöp atma
cankurtaran sahilindeki kayalıklar

allahını seven çöp dökmesin yedikule duvar
çöp döken eşşektir (klasik)

kapı kapa insan isen
cebecide pansiyon kapısı

sözler

oğlum bu favorileri niçin bırakıyorsunuz
bak doğru söyle bana
müdür yardımcısı

aslında güzel bi olayda, insan çok susuyo
yaşlı bi atam- bakkalda oruç tartışması

şahsi muhabbetler

platonik aşk çok aptalca bi şey,
senden beklemezdim
alp-dersane

tekno nasıl dinlersin sen yaa
basit müzikler basit insanar içindir
said-sokak

Oolum sen salaksın
dersane-okul v.s.

vatan millet sakarya

akşam haberleri edirnede bilardocu

aczimendiler kocatepe camiinde polisle çatıştı
"sakalınızı s.keyim sizin i.nenin
evlatları"
bi adam

başka bi akşam
"beyazıtta öğrenci gösterisi
(polis bi kızın saçından çekiyor)
"s.kin oro.puyu a.ına kodumun"
bi genç

"pink floyd insana
ne kazandırır?"
bi adam çocuğunu
azarlıyor
müzikle ilgilendiği için

dükkan camı

ayna-ceylan
geldi!

ayna çıktı !
(heryerdeki bütün kasetçiler)

Kısaltmalar- sokak

alp	apo
sadri	dıri
ziya	züy
abdullah	adü
atatürk lisesi	atlis
osaman	ozi

çete isimleri

kızılcıklı - eskişehir
tataganlar - adapazarı

- meltem sigarası var mı acaba
- getirmiyoz be abisi
kadınlar içiyo daha çok
büfe Adp.

- aşık olduğun kız seni aldatırsa naaparsın?
- terkederim.

"gerçek zamane replikleri"çok hoşuma gitti.
bende bişeyler yazdım. o kadar ilginç olmasa
da.
-mor sayı-

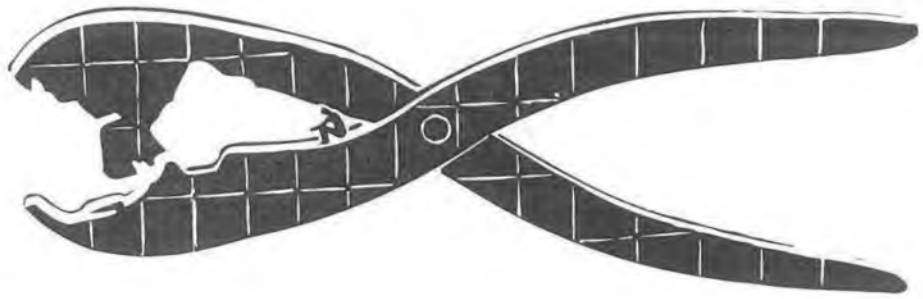

PSİKİYATRİ FELSEFESİNDEN KİMİ TEMALAR

KISA BİR GÖZDEN GEÇİRME

METAPSİKİYATRİ GEREKSİNİMİ

Bir çok genç psikiyatrist için gündelik klinik uygulamalardaki sorunlar neredeyse teknik ya da adli sorunlarla eştir.

Profesyonel eğitimlerinin temel bir öğesi olarak sürekli bir şekilde akademik disiplinin (psikiyatrinin) son göstergeleri olan kuramsal ve teknik beceriler edinirler. Modern psikiyatrist için geniş bir yelpaze içindeki tıbbi ve psikolojik alanlar üzerine (dahiliye, nöroloji, psikofarmakoloji, nöropatoloji ve çeşitli psikoterapi biçimleri gibi) sıkı bilimsel bir temel bir zorunluluktur.

Özellikle önemli bir alan da hastaneye (istemsiz) yatırma ve tedaviyle ilişkili olan yasal konulardır. Bu yüzden, tıbbi bir disiplin olarak psikiyatrinin toplumsal gerçeklikle ve toplumun talepleriyle güçlü bağlantıları vardır.

Bununla birlikte, hasta ile psikiyatrist arasındaki ikili ilişkide derinlemesine kök salmış olan etik sorunlarla, hastalık kavramları ve modelleri geçerlik işlemleri, antropoloji ve sağlık politikası konusundaki kavramsal sorunlar gibi daha öte sorunlar da vardır.

Şaşırtıcı bir şekilde, genç asistanlar her zaman (etik akıl yürütme dahil) bilim felsefesi üzerine eğitim almazlar. Klinik çalışma yılları sırasında edinilen katı bilgi temeli ve teknik becerilerin, etik veya kavramsal sorunları da kapsayan doğru klinik karar verme konusunda yeterlilik kazandırdığı kabul edilir.

Genç asistanların eğitiminde vazgeçilmez bir araç olarak yeni bir kuramsal disiplin (metapsikiyatri) önerilmiştir. Bu yeni disiplinin klinik araştırma yöntemlerinin ana öğelerini ve bilim felsefesinin ana temalarını bütünleştirmesi beklenir.

EPİSTEMOLOJİ VE ONTOLOJİ

AMPİRİSİZM

Epistomoloji, bilgi kuramı demektir; epistomolojik sorular da dünya hakkında ne bilinebileceği üzerinedir. Ontoloji, varlık kuramıdır; ontolojik sorular da dünyada ne olduğu, gerçekte neyin varolduğu, şeylerin hakiki doğasının ne olduğu ile ilgilidir.

Modern psikiyatride iki önemli epistemolojik konum bulunabilir; ampirisizm ve rasyonalizm. Ilkine göre, bütün bilgiler nihai olarak duyu deneyimlerinden kaynaklanır. İkincisine göre, duyu deneyimleri bir yana; akıl, bilginin kaynağıdır. Psikoanyalitik geleneğin dışında psikiatrik araştırmalara ampirik tavır egemendir, psikoanaliz ise tersine, rasyonalizme dayanır.

Ampirisiste göre; akıl, hakiki bilgi için yeterli bir güvence değildir. Bu nedenle, duyularla yapılan herhangi bir gözleme giren kaçınılmaz taraflılığın denetlenmesi için kapsamlı bir araştırma metodolojisi geliştirilmiştir. Psikopatolojik bozuklukların işlemselleştirilmesi (DIM-III-R gibi), derecelendirme ölçeklerinin ve standartlaştırılmış tanısal değerlendirmelerin kullanılması, modern psikiyatrik araştırmaların ampirik epistemolojik temelini yansıtır.

Geçerlilik taleplerine yönelik olarak yaygın biçimde istatistiksel çözümlemeler kullanılır. Derecelendirme ölçekleri için bu çözümlemeler çoğu zaman içerik, kestirim ve yapı geçerliliği olacak şekilde işlemselleştirilirler. Tümevarım sorunu, kısıtlı ampirik kanıtlardan genele gitme sorunudur. Çift-kör bir çalışmanın sonuçlarının gelecekteki hasta grupları için de anlamlı olduğundan nasıl emin olabiliriz?

İstatistiksel tartışmalar genellikle seçme işlemleri ve deney gruplarının büyüklüğü ile ilgilidir. İstatistiksel modellerin bazı varsayımları vardır, ama verili bir model açısından, verili bir çalışmanın dışsal geçerliliği üzerine özgül sorular yanıtlanabilir.

İstatiksel yöntemler varsayımları sınamak için de yaygın olarak kullanılırlar. Bugün varsayımları istatistiksel olarak iyice sınamadan bir bilimsel dergide makale yayınlanması neredeyse olanaksızdır. Çoğu asistan birkaç standart istatistik testine aşinadır ama istatistiksel akıl yürütmenin epistemolojisi her zaman öğretilmez ve istatistiksel yaklaşımın sınırlılıkları karanlıkta kalır.

Modern ampirisistler ontolojik sorunlar karşısında agnostisizmden yana oldukları için; bu anlamda, anti-gerçekçidirler. Ampirisistler neyin varolduğunu ele almadan önce neyin bilinebileceğine karar vermemiz gerektiğini savunduklarından epistemolojik soruları birincil olarak görürler. Bu görüş DSM-III tanı geleneğince açıkça savunulur. Zihinsel hastalıklara güvenilir olarak tanı konamazsa, nedenleri tartışmak ya da kuramsal modeller arasında karar vermek -sanki- anlamsızdır.

İlginçtir, DSM-III saf ateorik (kuramdışı) gözlem iddiasının uzun bir süredir eleştirdiği bir dönemde ortaya çıktı. Örneğin etkili felsefeci Kari Popper, (daima bir tür ödev, ilgi, sorun ya da bakış açısından yola çıktığından) gözlemin her zaman seçici olduğunu iddia etmiştir.

Ampirisistler duyu verilerinin ontolojik yorumuna izin vermediklerinden; nedenler, doğa yasaları ve nesnellik gibi kavramlar, gözlemlerimizin ötesinde bir gerçeklik öngerektirmeyecek bir şekilde yeniden tanımlanırlar. Bu nedenle, Hume'cu bir nedensellik kuramı yaygın olarak savunulur. A'nın B'ye neden olduğu önermesi sadece B fenomeninin düzenli bir biçimde A'yı izlediği anlamına gelir. Bu düzenliliğin ötesinde altta yatan bir mekanizmanın düşünülmesine gerek yoktur.

Bana uygun olarak, tümevarım sorunu önem kazanır. Bu sorun çözülmeden, ampirik verilerin kısıtlı olmasından dolayı, hakiki bilginin elde edilip edilmediği hiçbir zaman bilinemez. Bugüne değin gözlenen bütün kuğular beyaz olsa bile, yarın siyah bir kuğu görülebilir.

Popper, bilim adamlarının hedefinin varsayımın doğrulanması değil, yanlışlanması olduğu şeklindeki önemli iddiasıyla tümevarım sorununu aşmaya çalıştı. Varsayımların doğrulanması bitmek bilmez bir çabadır, oysa -ilkece-bir varsayımın yanlışlanması tek bir deneyin sonucu olabilir.

Nesnellik de buna benzer sınırlı bir anlamda kullanılır. Ampirisistler genellikle nesnelliği -psikometrik gelenekte istatistiksel terimlerle kesin olarak dile getirilip değerlendirilebilen- öznelerarasılık kavramıyla eşitlerler.

Son yıllarda ampirisistler kişisel tutumlar, yaşam olayları ve bireylerin kişiliği gibi alanlara da girdiler ve standartlaştırılmış değerlendirmeler, işlemsel tanımlar ve istatistiksel çözümlemeler aracılığıyla bir yığın toplumsal-psikiyatrik veri ürettiler. Bununla birlikte, geçerlilik sorunu tipik olarak yalnızca metodolojik sorunlar (örneğin, yaşam olayları ölçeğinin tek tek maddelerinin ağırlıklı puanları) açısından tartışılmıştır. Yaşam olaylarının; yaşam olayı ölçeklerinin kavramsal olarak anlamlı olabileceği bir doğasının olup olmadığı nadiren tartışılır. Bu tür sorunlar ampirisistler için anlamsız olan ontolojik meselelerdir.

RASYONALİZM

Birçok ampirik yönelimli psikiyatrist muhtemelen radikal ampirisizmin eksiklerini kabul eder, ama aynı zamanda epistemolojik alternatifi; yani rasyonalizmi, düşünmeye bile gönülsüzdür. Ampirik araştırma yöntemlerinin ortaya çıkışı, psikiyatri tarihinde nispeten geç bir olgudur ve bu yöntemler daha güvenilir ve geçerli bilgi gereksinimimizi karşılamak için geliştirilmiştir. Tıp tarihinden alınan önemli bir ders, hastalıklar için etkili tedaviyi hayvan araştırma verilerinden, patofizyolojik gözlemlerden ya da sınırlı sayıda seçilmiş hastalar grubunun tedavisine ilişkin çalışmalardan çıkarmanın olanaksızlığı olmuştur. Bugün denetimli çalışmalar, tedavi edici etkinlik iddiasının sine qua non (olmazsa olmaz) koşuludur.

Birçok psikiyatrist için bu yüzden bilgiye ve genelde etkili tedavilere yönelik araştırmalarda oranlamanın son derece yanıltıcı olduğu gösterilmiştir.

Yine de rasyonalizmin -psikonalizde geçerliliğe ilişkin olarak- psikiyatride önemli bir etkisi oldu. Her ne kadar Freud kendisini zihinsel aygıtın yapısını belirlemeye çalışan bir doğa bilimci olarak görmüşse de, psikoanalizin doğabilimsel bir disiplin olduğu görüşünün bugün pek az taraftarı vardır. Avrupa'da son onyıllarda rağbetteki başlıca iddia; Freud'un aslında kendi kuramını yanlış anladığı, çünkü onun insanlık bilimleri alanına, yani hermenötik geleneğe ait olmasının daha uygun olduğu iddiasıdır.

Psikoanalizde gerçeklik büyük oranda (genel uygulanabilirliği olan psikodinamik süreçleri açığa çıkarmak için titizlikle incelenen) seçilmiş olgu öykülerine dayanmıştır. Psikoanalitik kuramın gövdesi, sınırlı klinik gözlemler ve kuramsal akıl yürütme aracılığıyla geliştirilmiştir. Rasyonalist bir epistemoloji olmadan böyle bir yaklaşımın anlamı belirsiz görünmektedir.

Psikoanalizde geçerlilik üzerine tartışmalar farklı epistemolojik konumların (ampirisizm karşısında rasyonalizmin) işin içinde olduğunu gözardı ediyor gibi görünmektedirler.

Son zamanlarda Amerikalı felsefeci Grünbaum psikoanalitik hermenötik gelenekteki geçerlik işlemlerine kuvvetle karşı çıkmıştır. Yorumun geçerliliği için yalnız analizanda(çözümlemeye giren kişiye) güvenerek, ona kabul edilemez bir epistemolojik öncelik verildiğini iddia eder. Grünbaum'a göre, bir varsayımın ampirik araştırma metodolojilerinin çerçevesi içinde ampirik olarak sınanması, psikodinamik kuramlar için vazgeçilemez bir zorunluluktur.

GERÇEKÇİLİK

Gerçekçilik, dışsal dünyanın gerçek olduğu, yani bizden bağımsız olarak varolduğu ve bu dünyanın nesnelerinin, yapılarının ve düzeneklerinin duyularımızı uyardığını söyleyen ontolojik konumdur.

Gerçekci bilim felsefesine göre, bilimsel girişimin birincil hedefi doğanın oluşturucu mekanizmalarını açığa çıkarmaktır. A->B ampirik gözlemi için bir neden göstermek, bu olaylar dizisini oluşturan mekanizmaya işaret etmektir. Bu tür mekanizmaların açıklanması fiziksel ya da kimyasal (kuvvetler, moleküller ya da reseptörler) ve psikolojik (güdüler, niyetler ya da dürtüler) ya da toplumsal etkenleri (sınıf çatışmaları ya da ekonomik farklılıklar) içerebilir.

Ontolojik meseleleri görmezden geldiğinden, modern tıpta radikal ampirisizmin yetersiz olduğunu savunuyoruz. Onun yerine ontolojik düzeyde gerçekçiliği, metodolojik düzeyde ampirisizmi birleştiren bir modern tıp anlayışı öneriyoruz. Bu görüşe göre, bilimsel girişim, ampirik gözlemlerle kuramsal açıklamaların sonsuz

bir pratikte birbirini izlediği diyalektik bir süreçtir.

Çözümlememize göre, somatik(bedensel) disiplinler bu şemaya sosyal tıp ve psikiyatriden daha büyük oranda uymaktadır.Sosyal sistemlerdeki mekanizmalar sosyal tıpta nadiren ele alınıp tartışılmıştır. Temel yaklaşım ampiriktir ve sosyal olayların medikal hastalıklarla ilişkili olarak epidemiyolojik betimlemesinden oluşur.

Tersine, psikiyatrinin, özellikle psikodinamik kuramlaştırmada, ontolojik kaygılara yönelik bir geleneği olmuştur. Nörozun ve borderline (sınır) durumların gelişmesi, klinik özellikleri ve tedavi çabalarının etkinliği geleneksel olarak (dinamik, gelişimsel ve yapısal açılardan betimlenen) karmaşık bir zihinsel aygıt temelinde açıklanmıştır.

Gerçekçi konum açısından mekanizmalara da gönderme yapan yeni nörobiyolojik psikopatoloji kuramlarından başlıca farklılık, psikoanaliz ve psikodinamik psikoterapinin metodolojik düzeyde benzer bir ampirisizm düzeyine sahip olmamasıdır. Son zamanlara değin, muhtemelen rasyonalizm egemen epistemolojik konum olduğundan, psikodinamik araştırmalarda standartlaştırılmış değerlendirmeler, denetimli çalışmalar ve istatistiksel çözümleme pek uygulanmamıştır.

HASTALIK KAVRAMLARI

Modern tıpta hastalık kavramından daha temel bir kavram ne olabilir? Buna rağmen, psikiyatri dahil tıp dünyasını oluşturan şeyin tam bir tanımını vermeye çok az kişi cesaret etmektedir. Bunun yerine, hevesle ilaç araştırmalarına ya da klinik pratiğe girmektedirler. Kuhn'a göre, bilimsel topluluğun zımni bilgisi, gerek başvuru kitaplarında, gerekse tıp dergilerinde derinlemesine yer etmiş olsa da, hiçbir zaman açıkça öğretilmez. Doktorlar, tıp topluluğunun normal bilimsel etkinliğini oluşturan belli bir düşünce ve bilgi paradigması içinde davranırlar.

Zihinsel bozuklukların tanımlanması, en azından küçük rahatsızlıklar düşünüldüğünde, özellikle zordur. Psikiyatristler kimi anksiyete ve duygulanım durumlarının, kişilik bozukluklarının ve alkol kötüye kullanımının bilimsel disiplinlerinin içine alınmasını nasıl gerekçelendirirler? İnsan davranışının toplumsal olarak kabul-lenilen türlerinin keskin sınırları var mıdır? İnsan davranışlarının gereksiz yere tıbbileştirilmesine karşı güvence oluşturmak için halkın psikiyatristlerden akademik disiplinlerinin içeriğini tutarlı bir şekilde tanımlayabilmelerini bekleme hakkı vardır.

Kendell'e göre hastalık; acı çekme, zedelenme, doktorların tedavi ettikleri şey, zorlanmaya uyum sağlama, biyolojik dezavantaj ya da istatistiksel olarak tanımlanan bir durum olarak düşünülmektedir. Literatürde bedensel işlev bozukluğu ile sosyal ve ahlaki normlar arasındaki etkileşime yaygın bir şekilde dikkat çekilmiştir. Psikiyatride, sıradan insanları şaşkın bırakan, hastalıkların varolmadığı ya da beyin hastalılarına eşit oldukları gibi farklı görüşler de ileri sürülmüştür.

Bourse, biyolojik bir normallik tanımı önermiştir. Eğer kişinin bedeni en azından türe-özgü etkinlikle işlev görüyorsa o kişi sağlıklıdır; eğer işlevler türe-özgü düzeyin altına düşerse kişi hastalığa yakalanmıştır. Böylece hastalıklar biyolojik olarak tanımlanan tür tasarımından bir sapma olarak görülmektedir. Danimarkalı hukuk felsefecisi Ross, psikopatolojik hastalık kavramlarını anlaşılır bir şekilde inceleyerek benzer bir sonuca ulaşmıştır, ama o, türe-özgü etkinliğin altında işlev görme ölçütünü, iletişimde psikopatolojik belirtilerden kaynaklanan bir bozukluk olarak görmektedir.

Diğer bazı psikiyatristler, psikiyatride hastalık kavramının herhangi bir şekilde karakterize edilmesini yararsız bulurlar. Tipik sav, tanımlamanın kaçınılmaz olarak moral ya da sosyal normlara bağlı olması ve uzlaşımcı bakış açısının zorunlu olmasıdır. En radikal formülasyonunda, zihinsel bozukluklar psikiyatristlerce tedavi edilen bozukluklardır.

Yine başkaları, literatürdeki tartışmaları hastalık (disease) ile rahatsızlık (illness) arasında tam bir ayrım yapılamamasına bağlarlar. İlki biyolojik açıdan tanımlanır ve bu nedenle her sağlık fenomeninin temel parçasıdır. Rahatsızlık, hastalıkların belli kültürel, toplumsal ve ahlaki normlar altında yaşayan tek tek insanlarca yaşanma biçimlerini yansıtan, daha geniş bir kavramdır. Rahatsızlık bu yüzden sağlık fenomenlerinin hem temel, hem de arızi yönlerini bir araya getirir.

HASTALIK MODELLERİ

Modern psikiyatride çoğu zihinsel bozukluk -psikiyatride yeni-Kraepelinci devrimin öneminin artmasıyla görüldüğü gibi- mekanistik bir insan modeli, Hume'cu bir neden kavramı ve ampirisist bir bilim felsefesini içeren natüralistik bir referans çerçevesi içinde tasarlanmaktadır.

Huntington Koresi gibi hastalıklar dışında salt biyolojik bir hastalık modeli klinik gerçekliğin karmaşıklığını pek açıklayamamaktadır. Onun için, yatkınlık-zorlanma modeli genel bir kabul görmüştür. Bu model hem genetik eğilimleri, hem de çeşitli biyolojik, sosyal ve psikolojik etkenleri açıklayabilir ve insanın sadece biyolojik değil, psikososyal bir birey de olduğunu tam olarak kabul eden bir hastalık modelinin doğal adayıdır.

Bu hastalık modelinin öğeleri -daha önce psikodinamik bir referans çerçevesi içinde tasarlanan bir DSM-III kategorisi olan- panik bozukluktaki son psikiyatrik araştırmalarla da gösterilebilir. Genetik eğilim aile çalışmalarından çıkarılır; beklenti anksiyetesi ve fobik davranışın gelişmesi öğrenme kuramlarıyla ve panik dönemlerinin sıkıntı artışıyla görünmesi, zorlu yaşam olaylarının sayısındaki artışın gösterilmesiyle açıklanır. Buna uygun olarak, gerek ilaçlar ve gerek davranış terapisi akılcı ve başarılı bir tedavinin temel bileşenleridir.

Bu eklektik biyo-psiko-sosyal modelin genellikle modern toplumun büyük sağlık sorunlarının çözümü için vazgeçilmez bir araç olduğu iddia edilmektedir. Bu modelin (klinik uygulamada iyi işleyen) meziyetlerine rağmen, modelin öğeleri 3 kuramsal sistemden çıkarılmıştır. Kuhn'un işaret ettiği gibi bilimsel kavramlar ancak ait oldukları paradigmada anlam kazanırlar. Onun için, biyo-psiko-sosyal model tıp için (psikiyatri dahil) yetersiz bir çıkış noktası olabilir.

Bununla birlikte, eğer nörobiyolojik bozukluklar modelin temel öğeleri ve çeşitli psikolojik ve sosyolojik değişkenler arızi olarak düşünülürse, model, zihinsel bozuklukların beyin işlev bozukluğundan kaynaklandığını ifade eden saf biyolojik modelden daha ileri bir gelişim olarak düşünülebilir.

TIP ETİĞİ

Psikiyatri dahil, modern tıptaki en önemli etik çatışmalardan biri, paternalizm (ataerkillik) ile otonomi(özerklik) arasındaki dikotomi (ikilik) ile ilişkilidir. Paternalizmin ilkesi, eğer başkalarının çıkarlarına hizmet ettiğine inanırsak, diğer insanların yararına olan şeyleri yapmamıza izin verildiği görüşünü kabul eder. Otonomi ilkesiyse, tersine, bireylere kendi normlarını ve değerlerini seçme, karar verme ve bu kararlara uygun olarak özgürce hareket etme hakkı verir.

Klinik kararların çözümlenmesinde, psikiyatrideki yararcı ve deontolojik düşünüş arasındaki çatışmanın işlemediği bir durumu hayal etmek zordur. Tıp doktorları olarak, örneğin ilaç tedavisi ya da psikoterapi önerirken hasta yararına bir tür kar-zarar analizi yapmaya yönelik olarak eğitiliriz. Çok sıklıkla eğer elde edilecek yarar, yan etkilerden fazlaysa; kararımızın (hem teknik, hem de etik olarak) iyi olduğunu düşünürüz. Aynı zamanda, kişinin tamamen psikotik olması gibi büyük bir istisna dışında, tek tek hastaların kararlarına saygı göstermemiz gerektiği şeklinde derinlemesine yer etmiş sezgilere sahibiz. Psikotik hastalara karşı bir tür ihtiyatlı paternalizmi kabulleniriz, ama -psikotik hastaların istemdışı yatış ve tedavilerine ilişkin mevzuatın gösterdiği gibi- en azından kısıtlı bir dönem için otonomi ilkesini askıya alma rızasını veren hasta değil, toplumdur.

Etik sezginin çok belirsiz bir kavram olduğu savlanabilir, ama otonomi ilkesinin genel felsefi meşruiyeti iki büyük filozofun (Kant ve Kierkegaard) düşüncelerinde bulunabilir.

Onun için -hastalıkların incelenmesine yönelik natüralistik yaklaşımı reddetmeden- insan doğasına ilişkin bakışının genişliğinden dolayı, modern tıpta hermenötik felsefenin önemini savunuyoruz.

R. Rosenberg

Türkçesi: Hakan Atalay

EL *ve* DAĞ BUĞU SESİ

ya da

BEN ARTIK ŞARKI SÖYLEMEK DEĞİL, ŞARKI'I DİNLEMEK İSTİYORUM

'merhaba sevgili ögrenciler'
Doç. Dr. Haluk GÜRGEN

Tam dört yıldır yazıyorum
Ne yazdıysam beni bastın
Allah sağlığın arttırsın
Ölme e mi Şizofrengi!

Reklama hiç vermedim yer
İnsanlar bir halt sandılar
Bunlar post-modern tezgahlar
C.I.A mısın Şizofrengi?

Bazen eksilttin bir dizen
Bazen uydurdun kafandan
Asla basmadın tamamdan
Patla e mi Şizofrengi!

Ben gidiyom herhal dönmem
Zaten sıkıldı okurlar
Yeni gençlere fırsatlar
Tanı e mi Şizofrengi!

Ah Muhsin ÜNLÜ

YEKNESAKLIK

1. CODREANU'NUN "İNSANLIĞIN SERÜVENİ" ADINI TAŞIYAN EĞİTİM KİTABI

Kadınların erkeklerle yaradılıştan itibaren süregelen bir problemleri olduğunu, -nedense- A. Codreanu'nun bir kitabında okuduğumda henüz 17 yaşındaydım.

İnsanlığın gelişimi üzerine yazılmış, birbirine benzeyen başlangıç kitaplarını okumaktan yorulmadığımız bir dönemdi.

Huberman, Politzer, Tanilli falan....

A.Codreanu, Romanya'nın genç komünistlerine uygarlık tarihini anlatacak bir ders kitabı yazmak üzere "görevlendirilmiş" bir parti üyesiydi büyük bir olasılıkla...

Anlaşılan, diğerlerinin kitaplarını yanına alarak yazmaya başlamıştı, "İnsanlığın Serüveni" adı kitabını... Politzer'in meşhur kitabının bazı bölümlerini aynen kendi kitabına aktardığını, bir arkadaşımla yıllar sonra o dönemin anılarıyla eğlendiğimiz geceyarısı oturmalarının birinde, sabaha karşı, iki kitabı alıp aynı konuların "farklı" yazılışlarını birbirimize yüksek sesle okurken farketmiştik.

Codreanu, yetersiz, sıradan bir RKP üyesi kopyacıydı.

O kitabı Türkçe'ye çevirerek yayınlamak ve onu alıp okumak da, o dönemin sık işlenen yanlış okuma "suçlarından" biriydi sadece...

Arkadaşımla, sabaha doğru gerçekleştirdiğimiz Codreanu-Politzer karşılaştırmalı okumasının keyfi, yerini sıkılmaya hatta bunalmaya bıraktığı bir anda, Codreanu'nun kitabında bizi şaşırtan bir bölüme rastladık.

Bu bölüm, içerdiği teorik temeller açısından o kadar farklıydı ki "İnsanlığın Serüveni" gibi "reel-politik" ve ekonomist bakış açısına sahip bir kitabın bir parçası olamazdı.

A. Codreanu'nun bu satırları yazdığına bizi kimse inandıramazdı.

"Uygarlığın girdiği yeni Kapitalist üretim tarzında insanlığın üretim sürecinde yüklendiği aktif rol itibariyle düştüğü güç yoksunluğu"ndan bahsederken Codreanu hayatın yeknesaklaşmasından bahsediyordu.

Buraya kadar her şey normal gibi geliyordu. Gerçi "hayatın ve insanların yeknesaklaşması" gibi, sınıfsal içerikten yoksun, ekonomik bir temeli olmayan, dolayısıyla da son tahlilde "sınıf savaşı"na, gerek teorik gerekse de "mücadele" açısından hiçbir katkı yapmayan bir terimi kullanmış olması Codreanu açısından yadırganabilir ve işkillendirici bir durumdu ancak, bunu, kendi teorik kalıplarını kitaba dökerken dolaysız bir sonuç olarak görünen "devam satırı" gibi de yorumlayabilir ve A. Codreanu'yu "masum" görebilirdik.

Ama cümle şu satırlarla devam ediyordu ve bizi asıl şaşırtan da bu olmuştu. Çeviri yetersizlikleriyle birlikte aktarıyorum:

" Gerçekte yeknesaklığın, bir üretim tarzından bağımsız olarak da varolabileceği, günümüz sosyalist ekonomilerin tüm başarılarıyla birlikte düşündüğümüzde ortaya çıkar. Kadınlarla, basit olarak, erkeklerin süregelen birbirini dönüştürme mücadelesi tarihinin öncelediği bir durumdur bu. Ve bu, yeknesaklığın, kapitalizmin özünde varolan vahşi rekabet duygusunun sonuçlarının üzerinde bir konumlanışa sahip olduğunun göstergesidir."

Codreanu'nun tarih-dışı bu temaya yalnızca iki cümleyle değinmesi bir yana, karmaşık cümlelerin arasında "yedirmeye" çalıştığı fikri, diğer "ekonomi-politik" "felsefe" kitaplarından "aktarmamış" olduğu konusunda, arkadaşımla emindik.

Nitekim, sabahın ilk ışıklarında, yalnızca Pulitzer değil, kütüphanemizde bulduğumuz diğer "sol eğitim" kitaplarında da böyle bir "insanlığın yeknesaklaşmasında kadın-erkek mücadelesinin rolü" gibi bir temaya rastlayamadık.

Karnımız acıktı, kitapları bir tarafta bırakıp mutfağa geçtik. Bir iki cümlenin ardından ne benim ne de arkadaşımın aklında Codreanu ve yazdıkları kalmadı.

Ve bizi şaşırtan o gece okumasının üzerinden yıllar geçti.

2. BAY ANDRUTZA

Büyümüştük.

Hatta herkesin okumasına sunulan yazılar yazmaya başlamıştık.

Bir ansiklopedi için hazırlamaya başladığım uzun Çavuşesku makalesi bunlardan biriydi.

Çavuşesku'nun hayatını 90-100 sayfalık bir metine dönüştürmek zorundaydım. Ne Türkiye'de Türkçe çıkmış kitap bulabiliyor, ne de kütüphanelerde İngilizce yazılmış bir kitaba rastlayabiliyordum.

Zaman kısalmıştı ve tek bir çarem kalmıştı: Romanya Büyükelçiliği'ne gidip yardım istemek.

Uzun süren ve tümü başarısız olan telefonla derdimi anlatma çabalarından sonra Bay Andrutza adlı birisine ulaşmayı başardım.

Türkçeyi yavaş ama güzel konuşan Bay And-

rutza, artık daha önceki telefon konuşmalarında kanıksadığım sorgulama faslına girerek gerçek niyetimi öğrenmeye çalıştı. Verdiğim cevaplarla samimi bir dil oluşturmaya çalışarak "masumiyetimi" telefon tellerinden ulaştırmaya çaba gösterdim.

Ve başarılı olduğumu, Bay Andrutza'nın beni 3 gün sonra Yukarı Ayrancı'daki evine davet etmesiyle anladım.

Bir Pazar günü elimdeki adresin tarif ettiği sıradan bir Ankara apartmanın 3. katındaki dairenin zilini çaldığımda, karşımda 60-65 yaşlarında, gözlerinden sukunet yayılan, yüzünde bir zamanlar donup kalmış bir gülümseme izinin belirginleşip yer ettiği yaşlı bir adam ve karısıyla karşılaştım.

Eve girdiğimde beni saran eskilik havasının, eşyaların tarihinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı konusunda tereddüte düştüm. Kocaman aynalı bir büfenin üzerinde duran kahve takımları, likör takımları, çay ve su takımları, danteller, çerçeveler içerisine yerleştirilmiş siyah beyaz resimler, bana eski Osmanlı Kadınlarını ya da erkeklerini yerlerinde ziyaret edip oralardan birer roman ve öykü çıkartan ve bize okutan öykücülerimizin, romancılarımızın anlattıklarına çok uygun düşüyordu.

Ama bir fark vardı ki, ben eski bir Romen erkek ve kadın evindeydim..

Tedirgin bir sohbete başladık.

İlk fasikülleri çıkmış olan ansiklopedinin örneklerini gösterdim. İlgiyle inceledi, sonra benden izin isteyerek salondan ayrıldı ve bir süre sonra 3 kalın kitapla geri döndü. Bir tanesi Stanford'dan, oldukça yeni tarihli bir kitap olan Robert King'in "History of Rumanian Communist Party" adlı eseriydi, ki işimi görebilecek kadar ayrıntılıydı. Diğer iki kitabın da işimde yararlı olabilecek bir içerik taşıdığını kısa bir göz atarak hemen anladım.

Başarıya ulaşan ziyaretimin verdiği güçle, aynı zamanda Bay Andrutza'ya minnet duygularımı ifade etmeme fırsat verebilecek cümleler kurabileceğim keyifli bir sohbetin başlangıç kapısını aralamaya giriştim.

Eşinin getirdiği kahvelerle, girişimimin tutukluğu biraz atılır gibi oldu. Ancak liderleri hakkında konuşmamaya gösterdiği büyük özeni bir süre geçtikten sonra anlayabildim. Konuyu hemen değiştirerek eşini de sohbete katmaya çalıştım. Yaşlı kadın evli olmadığımı sordu, hangi branşda okuduğumu öğrenince "demek aynı mesleği öğenmişiz" dedi ve böylece onun da elçilikte çalıştığını öğrendim.

Yarım saat kadar süren sohbetin sonunda, onlar benim hakkımda hemen hemen herşeyi öğrenmişlerdi. Ben ise adlarından -Bay Andurtza'nın eşinin adı Ana'ydı- ve Romanya Büyükelçiliği'nde çalışan iki Romen olduklarından başka bir bilgiye sahip olamamıştım.

Sohbetlerinde bile kendilerine dair hiçbir ipucu vermemelerini "Doğu Bloku"nun ketum soğukluklarına yorumladım.

Şimdi düşündüğüm zaman, o kısa zaman dilimi içerisinde yaşadıklarımda "bilgi"den çok "davranışları" ayırtedebiliyorum.

Bay Andrutza'nın boş kahve fincanlarını mutfağa götürmek için koltuğundan kalkması sırasında, Bayan Ana'nın da belli belirsiz bir "daha atik davranma" hareketi yapmasına karşılık olarak gülerek kafasını hafifçe öne eğerek durdurması, Hoşdere Caddesi'nde kurulan pazardan bahsedilen bir konuşma parçasında pazara birlikte gittiklerini ve bundan büyük keyif aldıklarını hissedişim, Ankara dışındaki Karagöl adını taşıyan, o günlerde kimsenin bilemeyeceği bir doğa parçasını keşfedebilecek kadar gezdikleri, Bay Andrutza'nın Ana'ya, Ana'nın By Andrutza'ya Romen dilinde söyledikleri cümlelerde hissedebildiğim yu-

muşaklık ve uyum halleri anımsayabildiklerimden bazıları...

3. HERESTRAU NEHRİ KIYISINDAKİ EV

Bay Andrutza ile Bayan Ana'yı bir daha görmedim. Ödünç aldığım kitapları yazımı tamamladıktan sonra biriyle elçiliğe gönderdim. Nedenini şimdi hatırlayamadığım aciliyetler, yapılacak işler vs. gibi kendi kendimize yarattığımız ve önemsediğimiz mazeretler, bir nezaket telefonu açmamı bile engelledi.

Yıllar geçti. Daha da büyüdük.

İçerisinde iddialı cümleler içeren yazılar yazmanın ölümlü hayatımıza karşı nafile bir karşı koyuş çabalarından ibaret olduğunu anlamaya başladığımız yaşlara geldik.

Yazmanın kendisinin aslında bir mektup olduğunu ve bunun kişilikle, yeterlilikle, bir ilişkisi olmadığını öğrendik. Kendimize bakmaya, onu anlamaya çalışmaya başladık.

Didik didik edilmiş ruhlarımızla barışık yaşamaya çalışırken yanımızdaki insanlara karşı nasıl davranacağımız konusunda ("davranış" bilimi!) çıkamadığımız girdaplara girdik, çözemediğimiz kördüğümler attık. Ve sonra bu çözümsüz hale getirdiğimiz "davranışların" karşısına geçip kara kara düşünmeye, daha önceki yaşadıklarımızdan yardım almaya başladık.

Şehrin karanlık ve çözümsüz günlerinden ve gecelerinden umudumuzu yitirip ilişkiler ve davranışlar üzerine coğrafi değişiklik denemelerine giriştik.

Bu çabaların birinde, 1989 Ayaklanması'ndan sonra Bükreş'te, "eski günler"in karanlık kasvetini anımsatan sıra sıra beton yığınları arasında, bakımsız sokaklara damgasını vuran sıradan hayatın üzerimizde yarattığı beton yorgunluğu üzerimize amansızca çöktü.

Ve o kara şehirden uzaklaşıp kendimizi kırlara vurduk. "Köylülüğün" bağrında, onların dar çevre dedikodularıyla çevrelenmiş hayatlarının dışından muhteşem görünen sade hayatlarına, yalnızca dışardan bir gözlemci olarak ve yalnızca sade hayatın dışardan muhteşem görünüşünün bilincinde olarak - geçici olduğunu bildiğimiz bir özenle bakakaldık.

Pencereleri açık arabamızın içinde, dar yolun iki tarafında gözümüzün görebildiği her türlü uzaklığı, her uzaklığı sunan manzara görüntüleri arasında Herestrau Nehri'ne ulaştık.

Yolla nehir arasında kalan küçük sayfiye evlerinin arasında Romanya'nın yeni zenginlerinin kendilerine yarattıkları bu kartpostal manzaraları içimizi eritiyordu.

İçimizdeki Bükreş kasveti çoktan gitmiş, yerine şehirdeki her problemimizi çözeceğine inandığımız sakin ve uyumlu bir hayat ümidinin -en azından- coğrafi cisimleşmesinin karşımızda durmasından kaynaklanan bir coşku gelmişti.

Arabamızdan inerek geniş bahçelerle çevrelenmiş evleri takip ederek yürümeye başladık. Sadece hafif esen rüzgarın ağaçlarda yarattığı mırıldanmalar ve yerlerini bir türlü tespit edemediğimiz için artık uzaklardan geldiğine karar verdiğimiz kuş sesleriyle bozulan mutlak bir sessizlik...

Üzerimizde parlayan güneşin zamanla yaratmaya başladığı, bir ağacın gölgesinde oturup bir fincan çay ya da kahve içebilme umudu...

Zamanın anlamını yitirdiği, hiçbir şey için, hiçkimse için acele etmemize gerek olmayan tarih-dışı bir an...

Bay Andrutza ve eşi Bayan Ana'yı tam da bu sırada, evlerden birisinin bahçesinde gördük..

Bayan Ana, elinde bahçe makasıyla, evin önünden Herestrau Nehri'ndeki küçük bir iskeleye ulaşan kısa yolu çevreleyen çalıları düzeltiyordu.

Bay Andrutza, bahçeye gelişigüzel konulmuş

eski ve yıpranmış bir üçlü kanepenin köşesinde oturmuş, elindeki kitabın sayfasını çeviriyordu.

Çok kısa bir süreyi yanılmadığımı kendime kanıtlamakla geçirdim. Bay Andrutza'nın okuduğu kitabın sayfasını çevirirken ortaya çıkan yüzünde gördüğüm bir zamanlar donup kalmış ve izinin belirginleşip yer ettiği gülümseme izini görür görmez "Bay Andrutza!" diye bağırdım.

Şaşıran yalnızca ben, yanımdaki arkadaşım ve Bay Andrutza değildi; elindeki bahçe makasıyla Bayan Ana da olduğu yerde kalmış, kendilerine Türkçe seslenen iki kişiye şaşkın gözlerle bakıyordu.

Ve beni ilk anımsayan Bayan Ana oldu. Bay Andrutza'ya dönüp Romence birşeyler söyledikten sonra Bay Andrutza da sevinçle ayağa kalktı ve hemen yola bakan bahçe kapısını açmak için bize yaklaştı.

4. İNSANLIĞIN YEKNESAKLAŞMASINDA KADIN-ERKEK MÜCADELESİNİN ROLÜ

O gün ve o gece, 10 dakikalık uzaklıkta bıraktığımız arabayı Bay Andrutza ve Bayan Ana'nın evinin önüne getirmek için harcadığım 15 dakika dışında, durmaksızın konuştuk. Ankara'da, Yukarı Ayrancı'daki o evde geçirdiğimiz sıkıntılı sohbet denemeleri tamamen geride kalmıştı. Aradan geçen 12 yıl sonunda Bay Andrutza ve Bayan Ana'ya, kendilerinden bahsebedebilecek kadar güven vermeyi başarmıştım.

Bayan Ana'nın tıpkı 12 yıl önceki gibi, bize kahve getirişini, Bay Andrutza'nın boşalan fincanları almak için kalktığı sırada Bayan Ana'nın da hamle edişini şaşırarak ama mutlulukla izledim.

İstanbul'da ve burada hayatım altüst olurken, en azından Bay Andrutza'nın kafasını hafifçe öne eğerek Bayan Ana'yı durdurmasının değişmediğini görerek umutlandım.

Birbirleriyle "davranışlar" yoluyla anlaşırken yarattıkları uyumu evlerinde bir kez daha teneffüs etmenin huzurunu yaşadım.

O kocaman aynalı büfenin üzerinde duran kahve takımlarının, likör takımlarının, çay ve su takımlarının, danteller ve çerçeveler içerisine yerleştirilmiş siyah beyaz resimlerin aynı olduğu konusunda hafızamı yoklamaya bile gerek duymadan kendimi inandırdım.

Zamanın akmadığı bu yerde, içimi yıllardır kemiren bütün soruların cevaplarının bulunduğuna ve o cevapları yalnızca karşımda oturan bu iki yaşlı insanın verebileceğine ikna oldum. Heyecanımı yendim, cesaretimi topladım.

Çok konuşmadan ve üzerinde hiç durmadan yarattıkları ve -en azından 12 yıldır- süren bu uyumun kaynağını sordum.

Bay Andrutza ve Bayan Ana birbirlerine gülümseyerek baktılar. Sanki sorunun cevabını verme ayrıcalığını birbirlerine layık görüyor gibiydiler.

Hiç bitmeyecek gibi gelen bu anın ardından Bay Andrutza "Mehmet," dedi, "sen bize Elena ile Nikolay gibi nasıl elele ölüme gittiğimizi soruyorsun..."

Ölüme yaklaşmış olmanın verdirdiği bir yanıt değildi bu.

Kadınların ve erkeklerin birbirleriyle mücadelelerinden yorgun düşmeleri değil, ortak kader'i farketmeleriyle elele vererek dost olmaya başlamalarıydı.

Ölüme terkedilen kedi ve fare gibi ya da bir akvaryumda birarada yaşamaya zorlanan farklı tür balıkların önce birbirlerini yemeleri sonra kalanların o kaderlerinin farkına vararak umutsuzca akvaryumun durgun sularında dolaşmaları gibi..

5. ESKİ BİR FOTOĞRAFTA GÜLEN ADAM

Belki aldığım yanıtın bende uyandırdığı huzursuzlukla, belki de uzun süredir aynı yerde oturmanın yarattığı etkiyle, ama esas olarak 12 yıl önce o sıkıntılı buluşma esnasında görüp merak ettiğim ama saygısızlık endişesiyle bakamadığım çerçevelerin içinde duran resimleri görebilmek için ayağa kalkarak bahçeye açılan bu küçük salonun en hakim yerine yerleştirilmiş büfeye yöneldim.

Çerçevelerin birinde eski bir siyah beyaz fotoğraf dikkatimi çekti. Fotoğrafta Ana ile Andurtza olduklarını tahmin ettiğim iki genç ve yanlarından gülerek objektife bakan bir genç adam daha duruyordu. Bayan Ana'ya "gençliğinizde de güzelmişsiniz" diyerek fotoğrafın onlara ait olduğunu doğrulamaya çalıştım.

Bayan Ana, "evet," dedi, "üniversitedeyken. Ortamızda da Nikolay var."

Emin olup olmamak için değil, ilgimi çektiği için de değil, bir refleks gibi, öylesine, alacağım yanıtın aksine olacağını bile bile "Nikolay Çavuşesku mu?" diye sordum.

Bayan Ana, kendisine yakışan bir sakin üslup ile "evet" dedi "aynı sınıftaydık" .

6. ANDRUTZA CODREANU

O gece, bizim için uzun sürdü.

Bay Andrutza'nın, ilkgençliğimizin başucu kitaplarından "İnsanlığın Serüveni"nin yazarı olduğunu o uzun gecede öğrendim.

Yeknesaklık üzerine yazdığı o satırları ona anımsattığımda, "kitabı burada yazmıştım" dedi yalnızca.

Bay Andrutza Codreanu'nun kendi elleriyle yaptığı küçük iskeleye taşan sohbetimiz sona erdi.

Birbirimize son sözlerimizi söyleyip bir annebabanın evlatlarına, bir çocuğun anne-babasına sarıldığı gibi birbirimize sarıldık.

Herestrau Nehri'nin kıyısında düzenli aralıklarla birbirini izleyen soluk ışıklı evlerin önünden geçen yolun üzerinde, arabamızla Bükreş'e doğru yavaş yavaş yol alırken Bay Andrutza Codreanu'nun gençliğimde okuduğum kitabının satır arasında kimselere farkettirmeden yazdığı o tarih-dışı, zamandan bağımsız satırların yaşadığımız sorunlarla olan ilişkisi üzerine konuştuk biraz.

Yeknesaklık, konuşmanın ve yazmanın anlamını ortadan kaldıran bir içeriğe sahipti.

Yaşamımız, sadece bizi değil, hayatı da sıradanlaştırıyordu.

Belki hayat, bizlerden bağımsız bir şekilde yeknesak değildi.

Ama yaptıklarımız, davranışlarımız ve ruhumuz üzerinde bu kadar durmamız, bu toz duman, bu alacakaranlık kuşağı, evrenin "yatışmaz yapısı" karşısında sıradan bir içerik kazanıyor ve zamanla yaşadığımız hayatın kendisi buna dönüşüyordu.

Bir şarkı sözünde bir eşek suda gördüğü yansımasına bakar ve "acılı" der.

Biz de kadınlar ve erkekler olarak, yıllarımızı bu tarih-dışı mücadeleye adadıktan sonra birbirimize-kendimizin yansımasına- bakarak "vakit azaldı" diyoruz.

Sıradanlığı yaratan bizlerin huzur ve kader çizgimiz arasındaki o görülemeyen köprüyü farkettiğimiz anda seçebileceğimiz tek bir şey vardır: O da sıradanlıktır.

Üzerinden birgün yokolacağımız bir dünyada, sıradanlığı ve rastlantıların bizi yalnızca oraya götürecek olan kader çizgileri olduğunu kabullenmekten başka seçebileceğimiz başka ne olabilirdi ki ?

Huzuru ve uyumu başka türlü nasıl elde edebiliriz ki ?

MEHMET ŞENOL

M A D D E
HAREKETTİR

Okullarda genelde; "Maddenin üç hali var diye öğretilir. Bu yanlıştır. Maddenin dört hali vardır. "Katı, sıvı, gaz ve plazma hali." Yani; ısı, ışık ve ses hali. Bunlar da birer maddedir.

Maddenin tarifine gelince yine yanlış öğretilir genelde... Maddenin tarifi "uzayda, ağırlığı hacmi bulunan her şey maddedir" diye öğretilir. Oysa doğru tarif; "madde harekettir" ve "herşey maddedir".

Atomların yapısı ve atom çekirdeği etrafında dönen elektronların varlığı hakkında ilkokuldan başlayıp üniversiteye kadar doğru öğretilmelidir. Maddenin atomdan yapıldığı öğretiliyor. Fakat atomun bir madde olduğu, dönerken etrafında elektronların döndüğü ve maddenin ana taşı olan atomların devamlı hareket halinde olduğu üzerinde durulmuyor.

Atom hareket halinde ise madde hareketli demektir. Ve dağbaşındaki kayadan tutun da, penceremizdeki cama kadar herşey hareketlidir. Herşey canlıdır. Işık bir elektron akımıdır. Ve elektron bir maddedir. O halde ışık da bir maddedir.

Ses: havanın titreşmesi olayıdır, hava bir maddedir. O halde ses de bir maddedir.

Isı: yine havadaki elektron dalgalanmasıdır. Hava bir maddedir.O halde ısı da bir maddedir.

Enerjiyi maddeden, maddeyi enerjiden ayırmak yanlıştır. Madde, enerjidir. Enerji de maddedir.

Aynı şekilde elektrik akımı da bir maddedir. Ve elektron akımıdır, elektron bir maddedir. O halde elektrik akımı da bir maddedir.

ÖĞRENME NEDİR?

DÜŞÜNME NEDİR?

Bunlar da maddedir.

Öğrenmenin tarifi: "duyularımızla algıladığımız enerjinin beyindeki moleküler birikimidir." Bu moleküler birikim durdukça hatırlama olur, atomlarına ayrışırsa unutma olur.

Düşünce nedir?

O da maddedir.

Duyularımızla algıladığımız enerjilerin beyin hücrelerinde iz bırakmasıdır.

İnsan beyni video kamerası gibidir ve trilyonlarca nöronlardan meydana gelmiştir. Gördüğümüz şeyler beyin hafıza deposunda bir film gibi resmolur. Sesler ise, onlar da moleküler birim olarak beyne işlenir. Ve önce madde, sonra düşünme gelir.

Örneğin: bir çiçek saksısına baktığımız zaman o çiçek saksısı, beyin hücrelerimize resmolur. (aynı fotoğraf makinesinin çektiği gibi) Yalnız bu film normal filmden trilyonlarca küçüktür. Ve o çiçek saksısını hayal edebiliriz. Beynimizde resmi çıktığı için hatırlarız.

MADDE DEĞİŞKENDİR,

a) Kısa sürede değişen maddeler: yediğimiz yemek, (iki gün yemezsek üçüncü gün bozulur) "örneğin et."

b) Uzun sürede değişen maddeler; örnek: demir, çelik, cam. v.s. Demir parçası belki 200 yıl veya 300 yıl dayanır, fakat 500 yıl sonra küflenecek, toz haline gelecek, oksitlenecektir. Herşey değişkendir.

Zamanın tarifine gelince; "Zaman, hareket-tir" madde harekettir, o halde;

Zaman da maddedir diyebiliriz.

Serdar DEMİR

HERKESİN SIRLARI

Evrende varolan, minimum iletişim bilincine ulaşmış bütün canlı türlerinin katıldığı periyodik toplantıların sonuncusu gerçekleştirilmişti. Tüm uzayda ulaşılmadık yer kalmadıktan sonra yaşam türü taşıyan gezegen sayısı en gelişkin canlılar için bile olağan, telaffuz edilebilir sayı sınırlarını zorlayınca bu boyuttaki nicelikleri belirtmek için "çok" kelimesi kullanılmaya başlandı. Artık bir ölçme, bildirme anlamından ziyade, miktara, belirliliğe, sayılara olan ilgisizliği de ifade ediyordu.

Bu toplantılar, öbür türlüsü mümkün de olmadığı için herkesin kendi gezegeninden değişik iletişim araçlarıyla ilişki kurmasıyla gerçekleşiyordu. Görüşmeler, bütün varlık teklerine açıktı. Yalnız bu kadar çok sayıda canlının fikirlerini ifade etmeleri için inanılmaz uzunlukta zamanlar gerekeceğinden bilgisayar ağları, iletilmek istenen fikri taşıdığı bilgi ve yorum açısından değerlendiriyor ve sadece belirgin bir yenilikle, değer taşıyanlarını diğer varlıklara iletiyordu. Canlı sayısı akıl almaz rakamlara ulaştığından ve maddenin donu indirilip herşeyiyle ona vakıf olunduğundan bir önceki toplantıda kayda değer, iletilebilir düşünce sayısı bire kadar düşmüştü. Bu aktarılan tek düşünce ise "Evren Öte-

si" fikriydi. İlk canlının ondokuz milyar yıl öncesine kadar uzandığı bir gezegenden gelen bu öneri, varolan ve bizi çevreleyen her türlü gerçekliğin ötesini işaret ediyor, kaba bir sembolizm ve maddeci bir mistisizmle "Ben ve Öteki" diye ne kadar yeni olduğu şüphe götürür bir kavram oluşturuyor, bilme eyleminin, bilinen nesneyi ve evrendeki maddeleri şımarttığını, yanlış ölçüm sonucu bile olsa bir maddede bulduğumuz özelliğin sonradan onun doğasına eklendiğini, evrende bu eylem sonucu yol açtığımız kaosun giderilebilmesi için "Evren Ötesi" diye bir gerçekliğin oluşturulmasını ve bir daha benzer bir kargaşa tehlikesini önlemek için bu yeni gerçeklikte bulmak istediğimiz özelliklerin önceden madde estetlerince kağıt üzerinde tasarlanmasını istiyordu.

Bu öneri kısa bir süre boyunca varlıklarda düşünsel bir devinime, belli belirsiz bir heyecana yol açtı. İddia ettiği teori doğru olsaydı, gerçekten de öngörülebileceği ya da ondan çıkarsanabileceği üzere heyecan kalıcı olabilecek ve bir takım köklü değişimlere yol açabilecekti. Böyle olmadı, fikir, bir takım farklı kategorideki zırvalıkların derme çatma bir araya getirilmesinden ibaretti ve eski çağların simyacıları gibi başarılı olunsa zaten kendi öngördüğü sonucun, amaçladıklarının, gerçekleşebileceklerin yanında çok önemsiz kalacağı bir ilkeyi hedefliyordu.

İlk aylarda biraz alevlenen heyecan, değişik gezegenlerden zeki yaratıkların, cümlenin sadece başkalarından duyulurken belli belirsiz bir ilgi uyandırabileceğinin, kişi kendi odasında kavramın üzerinde çeşitlemeler yapmak, geliştirmek için yalnız kaldığında dayanabileceği hiçbir somut noktanın olmadığının anlaşılmasıyla sona erdi. En son toplantıda yine tek bir görüş kayda değer bulundu ve evrendeki tüm algılayabilecek canlılara iletildi. Görüşten daha çok, bir öneriydi. Bir araç ya da bir makinanın yapılması önerisi. Bir hafta süren toplantının en son günü sunuldu. Altı gün titrek bir umutla bekleyen yeni bir fikrin peşindeki tüm canlıların olağanüstü bir heyecana kapılmalarına neden oldu. Öneri, sahipsiz ve gezegensizdi, kurallara göre, bu tür bir kimlik gizleme hakkı vardı.

Tasarı şuydu, bütün gezegenlerin her biri, işlevsel hiçbir amaç gözetmeden, yapabilecekleri nesnelerin en mükemmelini üretecekler, daha sonra toplanacak bütün bu nesnelerin hepsi, sadece mekanik anlamda uygun bir şekilde birbirine monte edilecek ve dev bir bütün oluşturulacaktı. Mesaj, yaklaşık olarak buraya kadar iletilebilmiş ve sanki gönderenin cihazlarında bir arıza varmış gibi tam bu noktada kesilmişti. Oluşturulacak bu cismin ne yapılacağından söz edilecekken, hat koptu. Ne kadar bekledilerse de toplantının son anına kadar ne bu canlıdan ne de başka birinden bağlantı istemi olmadı. Yapılacak şeyin nasıl kullanılacağı belirsiz olmasına rağmen öneri, çapraşık kurgusu, esrarengiz amacı, garip iletim süreci ve tam neresinde olduğu tespit edilemeyen yeni ihtivasıyla herkesce hemen benimsendi.

Heyecan, dalga dalga uzayın derinliklerini, bütün gezegenleri sardı. Oluşan şeye ne ad verileceğini belirlemek için isim bulma yarışmaları düzenlenmeye başlandı. Her gezegen kendi içinde bir isim seçiyor, sonra bu isimler gökadalarında yarışıyordu. Bütün bu değişik dillerdeki adların arasından seçilen uzak bir gezegenden önerilen, şileda oldu.

Bir üst komisyon kuruldu, her dünyadan bir temsilci katılmıştı. Bunlar, şileda'nın önce ismi olan şileda'nın yapım ve zamanlamasını belirleyen kuralları saptadılar. Bir yıllık bir süre tanındı, her gezegenin yapacağı parçaların üretimi, şekli, malzemesiyle ilgili hiçbir kısıtlama yoktu. Parçalar iri, ufak, hareketli, oynak, akıllı ya da akılsız olabileceklerdi. Sabırsız bir yıl oldu, evrenin her köşesindeki bütün canlılar geceler boyu şileda'nın gökyüzünde belireceği anı beklediler, neye benzeyeceğini, ne kadar büyük olacağını tartıştılar.

Zaman zaman üst kurula imal sırasında gezegenlerden çeşitli sorular geliyordu ama genel-

de yapılan şey gizli tutuluyor, bir dünya diğerine ne tasarladığını göstermiyordu. Her bağımsız parça o gezegenin bütün canlılarına danışılarak yapılıyordu. İşe başlamadan herkese tek tek soruluyordu, nasıl olsun? Gelen bütün istekler şu ya da bu şekilde yapılan parçanın doğasına katılıyordu.

Yılın daha yarısına gelmeden değişik bölgelerden parçaların bittiğiyle ilgili haberler gelmeye başladı. Tamamlayan her dünya, özel muhafazalar içinde nesneyi evrenin belli bir bölgesine taşıyordu. Sekiz ay dolduğunda herkes kendi kısmını tamamlamıştı, bu yüzden sürenin dolması beklenmeden montaj işlemine geçilmesi kararlaştırıldı. Burada da sorun hangi parçanın hangisine ne yandan birleştirileceği idi. Çeşitli bir araya getirme grupları oluşturuldu. Önce parçalar birer ikişer bir araya getirilecek, sonra bu oluşan bütünler, sonra bunlar ve bu işlem tek parçaya ulaşana kadar böylece sürüp gidecekti.

İşlemler önemli aksamalar olmadan başladı. Hangi parçanın, hangi yönden nasıl bir malzemeyle tutturulacağına bilgisayarlar karar veriyordu. Biri diğerine ekleniyor, bütün her geçen saniye biraz daha büyüyordu. Ağırlıklı malzeme metaldi, ama plastikimsiler, ağaç ve bitki türevleri, gazlar ve sıvılar, hemen hemen herşey kullanılmıştı. Bir parçanın şeffaf haznesinde özel cihazlar saniyenin binde birinde yok olan bir maddeyi sürekli olarak tekrar tekrar üretiyor, bir diğerinde oluşturulan atomsal gökkuşağında, bir cisim en hafif atom hidrojenden başlayarak, atom numarası tek tek arttırılarak kısa süre içinde varolabilecek bütün elementlerden, yeniden oluşturuluyordu. Normal koşullarda bulunması imkansız atom numaralarını kat kat aşıyor, belli bir sınıra varınca da en başa dönüyor, kendini hidrojenden tekrar yapıyor ve bu süreç böylece dönüp gidiyordu. Yaratıcılık, espri, hırs, her gezegenin en gözde duyguları, yaptıkları parçaya konmaya çalışılmıştı. Gizli amaçlar elbette vardı, bazı gezegenler şileda'nın yönetimini almak için, bunun tam olarak ne anlama geldiği de bilinmiyordu, parçalara garip özellikler vermişlerdi.

Son parça bir metre çapında rengarenk değişik girinti ve çıkıntıları olan, ne olduğu pek anlaşılamayan bir şeydi. Uygun bir yere yerleştirilmesiyle şileda tamamlandı, sona erdi. Kameralar her gezegene bu olayı mümkün olan en kısa zamanlarda iletiyorlardı. Tamamlanan ve boşlukta hareketsiz kalan bütünü tütün, içki gibi şeyler tüketerek uzun uzun, soluksuz izlediler.

Şileda, binlerce değişik çeşit enerji kullanan parçalardan oluşuyordu. Milyonlarca kolu ve gözü vardı ama sanki tek kollu ve gözlü gibiydi. Salyangoz gibi sertti, yağmur sonrası otların üzerinde yapışkan bir iz bırakarak gidebilirdi, bir derece yandan bakılınca elmas yumuşaklığı belli oluyordu, çeliği, camı hiç zorlanmadan keserdi. Bir kelebek kadar gürültülüydü, dev bir makina kadar sessiz. Karşıtları kendinde toplamıştı ama hareketsizdi, dev halatlarla tutulmasa uzay boşluğunda süzülüp gidecekti. Ne için yaptıklarını bilmedikleri bu kımıltısız nesneyi bağlarını çözüp boşluğa bıraktılar. Uzayın yaşam taşımayan bir bölümüne doğru sessizce süzüldü.

Üstüne kameralar yerleştirmişlerdi, binlerce kamera, yörüngesini tamamlayıp evrenin öbür ucundan görünene kadar geçen zamanda, onu gözlemek istiyorlardı. Canlılar boş oldukları her an monitörlerin başına koşup siyah boşluktaki bir yolculuktan garip hazlar aldılar.

Saadet uzun sürmeyecekti. Bir zaman sonra kameralar hiçbir görüntü göndermemeye başladılar. Bir ötekinin, evrenin en mükemmel varlığına zarar verebilecek bir ötekinin korkusu, herkesi sardı. Milyonlarca dilde, gizlice odalarındayken kendi kendilerine fısıldadılar, "Ölümden değil, ölümden daha çok acı veren şeylerden korkuyoruz." Makina yapmış ve bütün sırlarını ona katmıştılar. Şileda bütün evrendeki canlılarının yaşamlarının ardındaki giz-

leri içeriyordu. Çelik iplerle örülmüş bütün güneşlerin altında özgüvenle parlayan ama bir ipin ucunun dışarı sarktığı çaresiz bir kazak gibi. Şileda düğmesi kapalıya getirilince kimliklerini kaybeden elektrikli cihazlar benzeri susmuştu. Öteki galip gelmişti, mükemmel makinayı bütün kollarıyla sarmış, makinalara iletilecek bir görüntü bırakmamıştı. Korku ve dehşet, haftalar içinde yatıştı. Zaman, projeden duyulan pişmanlığı arttırdı. Hiç yapılmaması gerektiğini öne süren uzman görüşleri her gezegenden yayılır oldu. En yaygın cümle şuydu, "Galaktik mahremiyeti zedeleyen bir fikirdi." Bir altı ayın sonundaysa aslında böyle birşeyin hiç yapılmadığı üzerine fikirler ileri sürülmeye başlandı. Canlıların da istediği zaten buydu, çünkü bedenlerinden ve hayallerinden çıkarabildikleri en üstün nesne evrenin sınırlarında bozguna uğramıştı. Yıl sonuna gelindiğinde, şileda, hiç varolmamış gibi olmuştu.

Ne yazık ki, ikinci yılın ortalarına doğru bütün inkar çabalarını yokederek şileda geri döndü. Kaybolduğu yerdekinden çok uzakta bir gezegenin yakınlarında görülmüştü. Üstünde değdiğinde yapışacak kameralar gönderdiler. Evet oydu, yalnız bir hayli farklıydı, bir sürü parçası renk, biçim ve monte edildiği yer açısından değişikliğe uğramıştı.

İlk kez bir çocuk yemek yerken annesine söyledi, kadının kanı damarlarında hızlı hızlı akmaya başladı, gözünün önünde yıldızlar uçuştu, cümle şuydu, "Anne ona tapmak istiyorum." Bu istek kısa bir süre içinde bir sürü canlı tarafından ifade edilmeye başlanacaktı. Uzmanlar şöyle açıkladılar, "Tanrı elle tutulur, somut bir birşey olmalıdır. Göremediğin, duyamadığın, dokunamadığın birşeye tapmak çok yorucu, bu oyunu en fazla ne kadar sürdürülebilirdik."

Şileda'yla ilgili bir de kitap yayınlandı. Bir tarihçi makinanın evrende ilk canlının görünmesinden beri kendini var etmek için bu günü beklediğini, evrenin varoluşundan beri bir ruh olarak bulunduğunu ama kendi başına maddeleşemediği için canlıların aklını çelerek meydana gelebilmek için çok uzun bir yolu katettiğini söylüyordu. Kendisi gibi birşeyi canlıların hiçbir türü bir anda yapamayacağı için tarih içinde bizleri bir eğitime almış, ellerimizin ve hayal gücümüzün gelişebilmesi için bize basit makinalar yaptırarak işe başlamış ve bu gittikçe ustalaştığımız süreç, kendisini oluşturabilecek düzeye gelmemizle son bulmuştu. Tarihçi, kitabın yayınlanışından bir hafta kadar sonra ortadan kayboldu. Evinde bir not bulunmuştu, şileda'yı yanlış anladığı için gerçeği kendisinin bulabilmesi için makinaya konuk edilmişti ve istediği an geri dönebileceği yazıyordu. Söylenenler bir yere kadar doğruydu, tarihçi makinanın gövdesindeki boşluklarda yaşıyordu. Nasıl oraya geldiği, ne kadar kalacağı belli değildi. Makinanın düşünebildiği ile ilgili bir belirti de yoktu. Bütün ihtiyaçlarını değişik, oda denemeyecek bölgelerde bulduklarıyla karşılıyordu. Günler boyu dev gövdenin içinde garip koridorlardan geçerek, her zaman duvara takılı bulduğu meşalelerle dolaştı. Bütün parçaları, çarkları, pistonları, neye yaradığını bilmediği araçları inceliyordu. Şileda'yla ilgili kuramı, ona yanlış görünmedi ama önemli bir eksiklik bulunduğunu sezdi. Gövde sürekli bir değişim içerisindeydi. Ne bütün ne de parçaların hiçbiri aynı kalmıyor sürekli deviniyordu. Tarihçi, makinanın içerisinde kaldığı süre içerisinde bir geçtiği yerden bir daha geçemedi ya da bunun farkına varamadı. Yine böyle dolaştığı zamanların birinde kendisi gibi oraya nasıl geldiğini bilmeyen biriyle karşılaştı. Kaldıkları süre boyunca her gün metal gövdenin değişik parçalarında pikniğe çıktılar. Kendilerinin de farkında oldukları ama şikayet etmedikleri garip bir rehavet içindeydiler, tek konuştukları konu, şarapların ve peynirlerin kalitesi ve kökeniydi. Yine piknik için hoş bir yer aradıkları bir gün duvarda bir yazıyla karşılaştılar, "Beni anla." Bölmelerin kullanılışıyla ilgili, "Girilmez, çöp at-

mayın" gibi uyarı mesajı olarak algıladılar ve üstünde durmadılar.

Tarihçinin konukluğu üç ay kadar sürdü. Geldiği gibi kendini ansızın evinde buldu. Kayboluşu hiçbir merak ve tepki uyandırmamıştı. Şileda'nın öteden beri tanımlanan kusursuz ve en büyük güç olduğunu düşündü. Şu anki garip çaresizliği ise, bir bedene ihtiyaç duyması ve o bedenin ancak halihazırda varolan diğer kusurlu gövdelerin ellerinde oluşmasıydı. Sonsuz sayıda hatayı varlığında taşıyordu. Ama ulaştığı bu sonucu artık önemsemiyordu ve "Tarih Boyunca Söylenen En Güzel Beylik Laflar"la ilgili bir incelemeye başladı. Kitabın ilk araştırdığı söz "Kalbin Kapısı"ydı.

Yapılan bir araştırma, evrendeki canlıların hemen hemen hepsinin şileda'ya bir tanrı gözüyle baktığını ortaya koydu. Fakat bekledikleri esirgeyiş, lütuf, vaat, koruma değildi. Ara sıra gökyüzünde ve istedikleri anda bir televizyonda görebilecekleri somut bir varoluş, belki de birlikte bir varoluştu. Onu beş yaşında tahta çıkmak zorunda kalan bir hükümdar analojisiyle de süzüyorlardı. Şu an çok yetersizdi ama yakın ya da uzak bir gelecekte bir tanrının yapması gerekenleri öğrenebilirdi. Hesaplar tutmadı, şileda ansızın bütün kameraların, gezegenlerin görüş alanlarından çıktı, yoklara karıştı.

Aylar birbirini ardına geçti. Bir sonraki yılın olağan toplantısı yapılmadı. Şileda'yı hiç görmemiş bir nesil yetişti. Onu tanımış bir nesil ölümle buluştu. Onbir yıl boyunca ne ondan sözedildi, ne de onunla ilgili bir haber alınabildi. Üniversitelerde araştırma kürsüleri kuruldu, doktora tezleri hazırlandı. "Şileda deneyi" diyorlardı, özetle soru şuydu, "Ona niye ihtiyaç duyduk, onu niye yaptık." Çok açıklayıcı cevaplar yoktu, belki de tezlerin amacı sadece gerçeği daha estetik hale getirmekti.

Onikinci sene şileda uzayda süzülerek tekrar belirdi. Bütün gövdesinin üstünü yeşil küf benzeri bir madde kaplamıştı. Sanki çok uzun süre nemli bir yerde kalmış gibiydi. Hemen çok geniş bir ekip kuruldu. Seçilen görevliler temizlik denen hastalığa en fazla bulaşmış canlılar arasındandı. Gündelik yaşantılarında tozların ya da en ufak bir tozun bile devinimine dayanamayan cinstendiler. Bir kere kendi türlerinin törenlerine uygun öpüşseler, kırk kere kendi türlerinin çamaşır suyuyla duş aldıklarını hayal ediyorlardı. Şileda'nın üstünü uzay giysileri içinde en ufak noktasına varıncaya değin ovarak temizlediler. Varlık, yeşil küflerin ardından güneşte ışıl ışıl parlayan sanki çelik bir zırh içinde tekrar belirdi.

Ertesi gün gökyüzünden, küçücük kağıtlara yazılmış sayısız aynı not aşağılara süzüldü. "Şileda temizlenemeyen ve titiz canlı elinin ve ruhunun giremeyeceği kadar dar kıvrımları düşünüyor. Yine de denemeye hazır, artık çok daha yetkin, sizlere ödüller verecek." Ödül denen şey yalnızca şekerdi. Meyve, tatlı, pasta biçimindeydi ve her canlı türünün gezegenlerinde makbul olan cinstendi. Birisinin canı tatlı birşey çekmeye görsün biraz sonra istediği şeyin bulunduğu odada belirdiğini görüyordu. Nefis üç yıl oldu, karbonhidrata dayalı bir dinin ibadetinin verdiği enerjiyle coşkuya ve sefahata kapıldılar. Görevlerden sıyrılmanın verdiği boş zamanlarda tatlıları düşlüyorlar, anında yanlarında varolan tatlıların verdiği enerjiyle türlü çeşit eğlencelere gömülüyordular. Sadece tek yönlü bu dileği gerçekleştirebiliyor olsa bile, canlılar için önemli bir ihtiyaç olduğundan, şileda'nın yetersizliklerini hoşgördüler. Çok sonraları, Krema Yılları diye adlandırılacak dönem bittiğinde karbonik sefahatla geçen zamanın bedelleri belirmeye başladı. Aşırı şekere dayanan bütün hastalıklar bu tür bir dilekte bulunmamış hiçbir canlının kalmadığı, bütün evreni kasıp kavurmaya başladı. Rüzgar deliliğinden, yatakta çiş tutamamaya kadar türlerin bütün zaafları açığa çıktı. Gururlu ışık hızı gemilerinin kumandanları türlü çeşit ağrılardan yakınır oldular, o binbir teknolojiyle hazırlanmış ışık hı-

zı yataklarına gayri iradi atıklarını kaçırdılar. Dişler çürüdü, bütün türlerde diş yerine geçen şeyler çürüdü, yemekler iyi çiğnenememeye başlandı. Mideler iyi çiğnenmeyen lokmaları hazmedemediler. Karın ağrıları gece yarısı aşklarına büyük zararlar verdi. Zamanın akışı aksadı. Yeni bir not geldi, "şileda" deniyordu, "hata yaptı, hata yaptığını kabul ediyor, zamanı durduramaz ya da geri alamaz ama birşey öneriyor, bütün hastalıklar iyileşene kadar zamanın geçmediğini kabul edelim ve size söz veriyor, artık evrende hiçbir benlik ziyan olmayacaktır."

Bir süre sonra şileda'dan son bir not gelecekti. Söylenen şuydu "şileda oniki kadın, oniki erkek seçmenizi istiyor, oyun sona ermeli, belleğin odağına dokunacak oniki çift."

Bütün gezegenlerden toplam oniki çift seçildi. Çok özel koşullar gözetilmedi bu iş için. Daha çok piyangovari bir elemeyle belirlendi. Sonuçta sunulacak olanlar türlerinin ne en iyi ne de en kötü özelliklerini taşıyorlar, sıradan alelade varlıklardı. Şileda notunda bir gezegende belirli bir tepenin yerini belirtmiş ve yirmidört canlıyı oradan alacağını yazmıştı. Seçilenler oraya götürüldü, yıllar geçtiyse de hiç kimse onları oradan almadı. Bu kişilerin hayatta kalabilmesi için bir istasyon oluşturuldu. Tepe her zaman kar altındaydı ve dondurucu bir soğuk hakimdi. Bütün günlerini ve gecelerini çeşitli oyunlar oynayarak geçirmeye başladılar. Sonsuz bir tatile çıkmış gibiydiler, sonsuz bir tatildi de, çünkü şileda, onları hiçbir zaman oradan almayacaktı. Epey bir sürenin sonunda şileda, hala gönderilenleri alamayınca ona seslendiler. "Niçin, istediklerini almıyorsun, belleğin odağına dokunmak?" Herkes bir süre sonra aynı notu yanında buldu. "Çoktan alındılar." Cevap kafaları karıştırdı. Tepedeki istasyonda bulunanlar hala olağan düzenlerini sürdürüyordular. Öyleyse alınanlar kimlerdi? Mevsimlerin tepede hükmü yoktu. Aslolan ve varolan her zaman için kıştı.

Şileda yirmidört canlının yanındaydı ve konuşuyordu, ilk defa konuştuğunu duymalarına rağmen çiftler şaşırmadılar. Birlikte bir süre kartopu oynadılar. Ama bir tuhaflık vardı, şileda hemen hemen onların boyundaydı. Olağanüstü hoş bir akşamüstü oldu. Kışın vereceği bütün keyifleri karın bedeninden sağdılar. İyice hava kararıp istasyona girdiklerinde ateşin yanında ısınırlarken, şileda, bir sigara istedi. İçlerinden biri ona sigara uzatırken "şimdi anladım" dedi, "seni niye yaptığımızı şimdi anladım..."

"Küçükken bir kaç kişi dere kenarında balık tutmaya giderdik. Herkes özenle oltalarını hazırlar, yemlerini takarlar ve bilinmezlikten onun bütün doğasını taşıyan bir balık çekmeye çalışırlardı. Bir düşünün küçük, sığ bir derede suyun altını, bir sürü böceğin, larvanın, garip bitkilerin, yosunların, su kaplumbağalarının, çamurun bütün gün su içindeki devinimlerini. Evet balıklar ilginçti, bizim gibi değiller ve bütün bu tuhaf dünyanın içinden geliyorlardı. Ama ben herkes balıklarla uğraşırken özenle yontup anlamsız şekiller verdiğim tahta parçalarını batabilmeleri için çamurla sıvayıp derenin en karmaşık yerlerine atardım. Bizim gibi yaşamayan bütün bu canlıların arasına beni, benim dokunduğum yaptığım birşeyi götürürdü. O tahtanın başına bütün o bilinmezliğin içinde gelebilecek ne varsa bana olacaktı, bendim o benim ruhumu taşıyordu. Bir süre sonra çamur eriyince ağaç parçası tamamen değişmiş, su yüzüne fırlardı. Seni yaptık ve yıldızların arasına saldık. Sen bizim gizlerimizi taşıyordun."

Şileda sigarasından derin bir nefes çektikten sonra, "Bedenime binlerce tutkuyu doldurdunuz ve beni sayısız parçadan birleştirdiniz, evrensel bir piçim ben, ne tuhaf" dedi, "huzur bulmamı ve huzur vermemi bekliyorsunuz." Ve gözleri uzaklara daldı...

ADNAN ÖZDEMİR

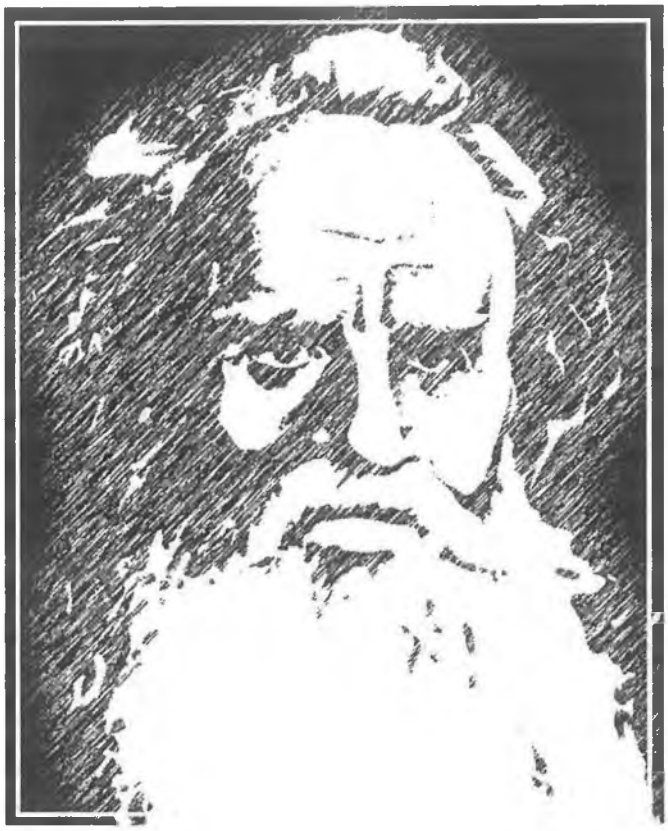

BİR YOLCU: LEV TOLSTOY

"Sonra devlet, zalimlerin geri kalan insanları soymak ve köleleştirmek için yarattıkları bu öldürücü kavram. -Kilise, onun ortağı; bilim ve sanat suç ortakları...Bütün bu kötülük ordularıyla nasıl savaşmalı? İlkin bunlara katılmayı yadsımakla. İnsanın sömürülmesine katılmayı yadsımakla. Paradan ve toprak sahipliğinden vazgeçmekle, bu devlete hizmet etmemekle."

Tolstoy'a ilgi duymamak imkansızdır. Romanları bir yana itirafları okunduğunda; bütün bir ömrünü hakikatin peşinde koşmaya adamış, bu amaçla girdiği arayışların ardından herşeyin aslında aynı kariyer merakının, aynı kötücül özseverliklerin birer payandası olduğunu görerek köşesine çekilmiş, kendisini yazmaya vermiş bir adamın, bir şiddet karşıtının, "en büyük kötülük mülkiyettir" diyen bir pasifist anarşistin, Gandhi'ye ilham kaynağı olan bir hayat seyahatçisinin eserlerine ve onun başlı başına bir yapıt olan hayatına ilgi duymamak, ona hayran olmamak imkansızdır.

ÖNCELERİ:

Askerlik ve yazarlığın ilk yılları:

'Çocukluk' ta kendisinin yeryüzünün eşi bulunmayan çirkinlerinden biri olduğunu söyleyen Tolstoy, anne ve babasını erken bir yaşta kaybetmesi nedeniyle teyzeleri tarafın-

dan büyütülür. 23 yaşında askerlik yapmak üzere kardeşinin yanına, Kafkasya'ya gider. Sonsuz varlığın içinde erimek isteyen ruhu üç 'iblis'le mücadele halindedir. Kumar tutkusu, haz düşkünlüğü ve hepsinin en korkuncu saydığı, boş gurur.

Hayatın anlamını bulma, iyi bir insan olma arzusuyla ilk durağı askerlik olan Tolstoy, Sivastopol'de bulunduğu gençlik döneminde bizzat yaşadığı Kırım Savaşı'nı, 'Sivastopol Öyküleri' nde vatanseverlik dolu satırlarla anlatır. Çok sonraları 'İtiraflar'da aynı savaş yıllarından insan öldürdüğü, kumarda para yediği, insanları aldattığı sefil ve iğrenç yıllar olarak bahseden Tolstoy, Sivastopol Öyküleri'nin destansı anlatımı sayesinde edebiyat çevrelerinin ilgisini çekmiş ve Turgenyev'in öncülüğünü yaptığı yazarlar topluluğuna kabul edilmiştir. *İkili bir yarar durumu.* Binlerce Osmanlı ve Rus askerinin öldüğü savaş Tolstoy'un yazarlık kariyerinde önemli bir sıçrama yapmasını ve Petersburg entelijansiyasına kabulünü sağlamıştır. Oysa Sivastopol Öyküleri'nde **" Şöhret düşkünlüğü, şöhret düşkünlüğü, her yerde şöhret düşkünlüğü....Tabutun yanı başında, büyük bir inançla ölüme hazırlanan insanların arasında bile şöhret düşkünlüğü! Yüzyılımızın karakteristik bir yanı, özel bir hastalığı olsa gerek bu..."** diye yazmaktadır.

Petersburg çevresine kabul edildiği döneme ait bir fotoğrafta Turgenyev'in, Gonçarov'un, Ostrovski'nin kendini bırakmış pozlarının yanında sanki onları içeri tıkmaya hazırlanan öfkeli bir nöbetçi gibi dikildiğinden söz edilir. Ancak onlarla fotoğraf çektiren ve oraya sanki istemeden dahil edilmiş gözüken ve onların arasında rahatsızmışçasına poz veren de kendisidir. *O pozu vereceğine, o fotoğrafa hiç girmeyecektin Tolstoy.* Petersburg çevresini sonraları 'İtiraflar'da aynen askerlik dönemini anlattığı gibi iğrenerek anlatır: **"Bu insanların yani benim yazarlık yapan arkadaşlarımın hayat felsefelerinin özü şuydu: Hayat genel olarak ilerleme yoluyla gelişmektedir. Bu gelişmede biz fikir adamlarının payı büyüktür ve fikir işlerinin erleri arasında en büyük etki de biz sanatçıların , şairlerindir. Bizim mesleğimiz, insanlara ders vermektir. Ama, "Ben ne biliyorum ve ne öğretebilirim?" tarzındaki fıtri soru bizi taciz etmesin diye teori, bunu bilmeye ihtiyacımız olmadığını, şairin bunu kendiliğinden öğreteceğini vaz'ediyordu. Ben kendimi eşi olmayan bir sanatkar ve şair olarak görüyordum ve bu teoriyi benimsemem, pek tabii idi. Ben yani sanatkar ve şair olan ben, yazıyordum, ne olduğunu kendim de bilmeden öğretiyordum. Bunun karşılığında para kazanıyor, mükemmelen yiyip içiyordum, güzel bir evim vardı, kadınlar, çevremde insanlar çoktu; ünlüydüm. Demek oluyor ki, öğrettiğim şey çok iyiydi. Edebiyatın önemine ve hayatın ilerleyişine olan bu inanç, bir din idi ve ben onun rahiplerinden biriydim."**

Tolstoy daha sonra bu inancın rahiplerinin tamamının birbiriyle kavgalı olduğunu görür ve yazarlar dünyasındaki tanıdıklarının askerlikte gördüklerinden pek bir farkı olmadığına karar verir. Yazarların saçmalıklarını sürdürmelerine imkan sağlayan akıl yürütmenin, insanlığın eğitimle geliştiğine dair olan sabit fikir ve bu eğitimin uygulayıcılarının da kendileri olduğuna dair sarsılmaz inanç olduğunun farkına varır. Burada uzun bir şiir olarak nitelenebilecek eseri Kazaklar'dan da söz etmek gerek. Kitapta Olenin, Moskova sosyetesinin lüzumsuz hayatından kaçarak, adeta günah çıkarırcasına "beninden vazgeçecek olgunluğa erişip yaşamak için" Kazaklar'ın arasına gelir ve orada saflığı, duruluğu, gerçek özgürlüğü bulur. Birbirleriyle selamlaşan, birbirleriyle suskunlaşan insanları, yapmacıksız dostluğu hayranlıkla izler. İyinin peşindedir. İyiyi bulmuştur. İyi, Kafkasya'da yaşayan eğitim yüzü görmemiş insanların içtenliğindedir. Orada bir Rus soylusu ya da Moskova'da saygın kabul edilen birinin dostu olmayı değil "bir sivrisinek, bir sülün ya da geyik kadar" oralı olmanın hazzını duyumsamıştır.

Kitapta Olenin'in ağzından konuşur: **"Geçmiş yaşamını gözden geçirdi, kendinden iğrendi. Gerçekte hiçbir amacı olmamasına, hiçbir şey istememesine karşın, kendini korkunç derecede huysuz ve bencil buldu. Aralarından güneş ışınlarının süzüldüğü yeşil yapraklara, pırıl pırıl dupduru gökte alçalmakta olan güneşe baktıkça az önceki gibi mutluluk doldu içine. 'Şu anda beni böylesine mutlu eden şey nedir? Şimdiye değin ne için yaşadım?' diye sordu kendi kendine. İlgi duyduğum şeyler için nasıl da titiz ve inatçı davrandım. Kazandığım yalnızca utanç ve üzüntü iken neler tasarladım, neler yaptım mutlu olmak için. Oysa şimdi mutlu olmak için hiçbir şeye gereksinim duymadığımı görüyorum!' Birden sanki önünde yeni bir dünya görmüş gibi oldu. 'Mutluluğun ne olduğunu şimdi anlıyorum' dedi kendi kendine. 'Mutluluk**

başka insanlar için yaşamaktır.' Çok açık bu. Mutlu olma isteği her insanın yaratılışında var. Buna göre mutlu olmak için mutlu olmayı istemek ve buna niyet etmek gerekir. Mutlu olmak isteğinin, varsıllığı, ünü, parasal olanakları ve aşkı bencilce zorlayarak doymak eğilimi vardır, ama bu yolla hiçbir sonuca varılamayabilir, ortam buna elvermeyebilir. Öyleyse bu peşinden gidilendir yanlış olan. O zaman dış koşullardan bağımsız olarak nasıl mutlu olabiliriz? Bizi mutlu edebilecek şeyler nelerdir? Başkaları için sevgi ve özveri. Ona yeni bir gerçekmiş gibi görünen buluşundan ötürü öylesine coşkulanmış ve sevinmişti ki, yerinden yay gibi fırlayarak özveride bulunacağı, iyilik yapacağı ve sevebileceği birini düşünmeye başladı. 'Kendim için hiçbir şeye gereksinme duymadığıma göre, niye kendimi başkalarına adamayayım?'"

Hayatını adadığı iyiliği Kafkasya'nın kırlarında bulduğu yanılsaması tipik bir soylu olan Tolstoy'u tam ikna etmemiştir. İyilik, mutluluk, huzur içimizdedir. Ve eğer öyleyse dönüp hemen birine iyilik yapılmalıdır.

Kendisini aşarak kırda insanlığa ulaştığını düşünen bir soylu bu teorik sıçramasını önüne çıkan ilk kırlıda sınamak ister.

Dış koşullardan bağımsız olarak huzur bulmak söz konusu idiyse niye Moskova'da bulamadın da geldin bu dağ başında bir kentli turist, bir gezgin antropolog edasıyla gördüğün herşeyi otantik, bozunuma uğramamış dünya harikaları olarak değerlendirmektesin diye sormak gerekir Tolstoy'a? Kentlinin hayatı arayışı daha teori aşamasındayken zaten huzurun dışına düşer. Kır, doğadan sıyrılmış köy anlamında kır böyle bir insana kentin tarihsel öncülü bir garabet olarak değil bir laboratuar olarak gözükür bu durumda. Kentin ilişkilerinden, yapaylığından, sahtekarlığından yorulmuşsunuzdur, böyle bir durumda kırı ancak bir turist kadar bilebilirsiniz. Balıksınızdır ve baştan kokmuşsunuzdur, aslında. Ancak Tolstoy'un içinde yanan insanlık ateşine şapka çıkarmak gerekir gene de. Ve Tolstoy bir yaban olarak geldiği kırdan 'Kazaklar'ın ilerleyen sayfalarında hayal kırıklığı içinde geri dönmek üzere yola çıkar. Kafkasya'dan kendisine uygun bir din bulma arayışı içinde döner, ama amacı yaralı ruhuna yaşam pompalayacak bir din bulmak değildir, o yaşamla dolu olan ruhunun inanabileceği bir din peşindedir. İnanmak istemektedir. İnanmak ve inandığına delicesine bağlanmak. Yaşlılığının, bunalım sonrası Tolstoy'unun dine ilgisinin kökenleri daha yirmi yedi yaşındayken ortaya çıkmaktadır.

Tolstoy'un hakikati ya da hayatın anlamını bulma yolundaki serüveni askerlik ve yazarlık deneyimlerinden sonra da devam eder.

Ölümle tanışma

Seyahatlere çıkar. Avrupa'yı gezer, giyotinle ölümlere tanık olur. Hayatındaki ilk ölüm, dokuz yaşındayken yaşadığı babasının ölümüdür, diğeri erkek kardeşininki, ama bu sefer ki doğal bir ölüm değil bir cinayettir. Çok etkilenir. Tolstoy'un Avrupa uygarlığına duyduğu kuşkunun en önemli nedenlerinden biri Paris'te tanığı olduğu bu giyotinle idam sahnesidir. İnsanların cinayeti görerek kendi ölümlülükleriyle yüzleşmeleri bütün bir insanlığın hayatı kavrayışındaki sıçrama anı olarak genelleştirilemez elbette, ama Tolstoy farklıdır. Yaşamda kendi benini aşan bir anlam arayışındayken cinayeti görenler baştan olmasa bile en azından o günden itibaren artık farklıdırlar. Yaşayan bilir, böyle anlar hep olur. Birden önünüzde bir perdenin yırtıldığını ve yüzünüze o güne dek hiç görmediğiniz parlaklıkta bir ışığın vurduğunu hissedersiniz. Dine inananlar iman sahibi olma, ilerlemeciler aydınlanma olarak nitelendirirler bu ışığı, bizim kastettiğimiz ikisi de değildir.

Tolstoy Avrupa gezisinden başka biri olarak döner.

Eğitim

Yasnaya Polyana'ya dönüşte, seçkinlerin dergi, gazete, kitap yazıları haline getirdikleri düşüncelerini genel dolaşıma sokarak, yazar etiketi altında bilmedikleri görmedikleri insanlara yönelik olarak sürdürdükleri eğitim faaliyetini yüz yüze kurabilmek amacıyla köylüler için okul açmaya girişir. Bilinmeyen kalabalıklara yönelik paketlenmiş faaliyetleri değil doğrudan ismiyle tanıdığı insanlara yaklaşımı hedefler. Zorunlu, bağlamından koparılmış eğitime karşıdır. Bu tarz eğitim yaratıcılıktan yoksun memur profesörler, memur edebiyatçılar yetiştirmektedir, ona göre. Bilimi faydasız, ham hayallerle dolu, hakikatle ilişki kurmayan ve bugün doğru dediğine yarın yanlış diyen bilgi parçacıkları olarak gören Tolstoy belki de ilk anarşist bilgi kuramcılarındandır. Onun dehasının yüz yıl kadar sonra Paul K. Feyerabend'in önerdiği doğrudan

demokratik bilimsellik anlayışına uzanan yolu aydınlattığını söylersek abartmış olmayız. (Feyerabend'in 1978'de yazdığı Özgür bir Toplumda Bilim'de sıradan insanların karar alma sürecine doğrudan katılmalarına ideal örnek olarak gösterdiği jüri sistemini daha 1899'da yazdığı Diriliş'te çok çarpıcı bir şekilde yerin dibine geçirmiş olsa da.)

Tolstoy Mısır Piramidleri'nin haşmetine tapan insanların o piramidlerin inşası sırasında can veren milyonlarca kölenin acısını yok saydıklarına, bilimsel ve sanatsal gelişmelerin kölelerin ya da işçilerin canı pahasına değil özgür insanların emeğiyle ortaya çıkarıldıklarında ancak saygı görmesi gerektiğine inanmaktadır.

"Hayatın sorularını çözmeye çalışan bilimlere yani fizyoloji, psikoloji, biyoloji ve sosyolojiye müracaat ettim. İnsan, düşüncelerin şaşırtıcı yoksulluğuyla, en büyük muğlaklıkla, baştan başa haksız bir soruları çözme haddini bilmezliğiyle yüzyüze geliyor. Hayatın sorularını çözmeye uğraşmakla kalmayıp, kendi bilimlerine has özel soruları cevaplayan bilimler grubuna başvuruldu mu, o zaman insan coşku içinde insan zekasının gücüne hayran oluyor, ama daha baştan biliyor ki, bunların hayatın sorularına verecek cevapları yoktur. Bu bilimler, hayatın sorusunu düpedüz bilmezden geliyorlar ve diyorlar ki: Sen nesin ve ne için yaşıyorsun sorularına bizim cevabımız yoktur. Biz bununla ilgilenmeyiz. Ama ışığın, kimyasal bileşimlerin yasalarını, cisimlerin, onların biçimlerinin kanunlarını, sayılarla kütleler arasındaki ilişkileri ve kendi zekanın kanunlarını bilmek istiyorsan, bütün bunlara açık seçik, kesin ve şüpheli yanı olmayan cevaplarımız vardır."

Tolstoy işbölümünün gelişimiyle birlikte daha sonraları Kuhn'un ortaya koyduğu gibi olağan bilim dönemi adı altında kış uykusuna yatan ve kendi iç ilişkilerinin hiyerarşisi ve ayak oyunlarına gömülen bilim çevrelerinin uğradığı dumuru daha o zamanlardan tesbit etmiştir: **"Günümüz dünyasının insanlarının basit ve doğrudan yaklaşabileceği tek bir soru bile yok. İster ekonomik, medeni, diplomatik ve bilimsel olsun, isterse dini ve felsefi olsun bütün sorular öylesine suni ve yanlış şekilde yöneltiliyor, öylesine kalın bir karmaşık, gereksiz iddia tabakasıyla sarılıp sarmalanıyor ve öylesine ince anlam ve kelime kaydırmalarıyla, safsatayla ve tartışmalarla dolduruluyor ki, bu tür sorulara ilişkin bütün tartışmalar daireler halinde dönüp duruyor ve milinden çıkmış bir araba tekerleği gibi hiçbir şeye ulaşmıyor. Yöneldiği tek bir maksat dışında hiçbir yere götürmüyor: İnsanların yaşadığı ve işlediği kötülüğü o kişiden ve diğerlerinden gizlemek."**

Tolstoy teknolojinin getirdiği bütün yeniliklerin kadim efendi-köle ilişkisini derinleştirmekten başka bir işe yaramadığını bu arada nimet olduğu iddia edilen toplumsal zenginliklerden ezilenlere bir gıdım da olsa düşmesinin ise yeniliklerin mahiyetleri icabı ezilenlerden çok uzakta tutulamaması nedeniyle olduğu kanısındadır.

Klasik, kurum içi bilimden yana tavır alan oğlu Sergey ile sık sık tartışır. Sergey anılarında ünlü Rus genetikçisi Mendelyef'in de Tolstoy'un bilim karşıtı tavırlarından rahatsız olduğunu yazar.

Kehanet ancak sezgi ile gerçekleşebilir. Tolstoy bu açıdan Tanrı'nın sevgili kullarından biridir. Onun amacı özgürlüğe götüren ışığı, nerede olduğunu kendisinin de bilmediği ışığı köylülere taşımaktır. Işığın okul ya da üniversite adı verilen bir tür üniforma giydirilmiş eğitimin içinden geçmediğinin farkındadır. Hali hazırdaki halleriyle askerlik, sanat ya da bilimin kendine özgü sosyolojilerinden, uydurdukları dilden ve bunun hakikati bulmayı engelleyen bir tür boş vakit değerlendirme, bir tür oyun içinde oyun olduğundan haberdardır. Ancak bütün bunları düşünürken bir yandan da ava çıkmaktan, kumar oynamaktan kendisini alamamaktadır. Ve o güne dek denemediği birşeyi denemeye kalkar.

Evlilik.

Tolstoy'un dehası kendisini evlenmeden üç yıl önce yazdığı 'Aile Mutluluğu' öyküsünde bir kez daha gösterir. Öykü, çocuk doğumu ile tamamlanan evlilik romansının ve ardından başlayan akrabalığın anlatıldığı çarpıcı bir finalle son bulur. Evlenmeden üç yıl önce nasıl bir evliliği olacağını neredeyse aynen yazan Tolstoy evliliğinin başlangıcını Anna Karenina'da Levin'in ağzından bir kez daha anlatmıştır. Evlilik içindeki ilk on beş yılda bir yandan aile hayatını bir yandan yazarlığı sürdürür. Ancak o soru: 'Niçin?' sorusu. Öteki soru: 'Peki ya sonra?' peşini hiç bırakmaz. Ve o ana kadar ki yaşamında örtük bir şekilde kendisini başka şekillerde dillendiren asıl soru içinde büyümeye başlar.

Ölümlülük. İtiraf'larında şu olağanüstü satırları okursunuz:

"Birden şimşekler çaktı kafamda: "Güzel, Samara eyaletinde altı bin dönüm arazin olacak, üç yüz altının, peki sonra?.." Ve ben kıpırdamadan öylece duruyordum, ardından ne düşünmem gerektiğini bilmiyordum. Ya da çocukları nasıl eğitmem gerektiğini düşündüğümde kendi kendime soruyordum; "Ne için?" Ya da halkın en yüksek refaha nasıl ulaşacağı üzerine kafa yorarken birden "Bundan sana ne?" diyordum. Ya da eserlerimin bana sağlayacağı ünü düşündüğümde, kendi kendime şöyle diyordum "Pekala, Gogol'dan, Puşkin'den, Shakespeare'dan, Moliere'den, dünyanın öteki bütün yazarlarından ünlü olacaksın da ne olacak sanki!" Bunları hiç ama hiç cevaplandıramıyordum. Sorular beklemezler, cevap isterler. İnsan cevap bulamazsa yaşayamaz. Ve bir cevap da yok işte."

Ölüme yanıt verememek, ama razı da olmaksızın insanın hayat boyunca karşışısına çıkabilecek bu en gerçek soruya yanıt bulma çabalarını sürdürmek Tolstoy'u düşüncelere sevkeder. Para? Paranın önemi yoktur. Evliliğin de. Çocuklar? Onların da. Halkın iyiliği? Saçmadır. Şöhret? Kendisinden fazla olmasa da en az onun kadar şöhretli insanların varlığından haberdardır. Ölüme direnen bir ruhun yazı yoluyla sevenlerini arttırma ve dolayısıyla şöhret olma arayışı ve dolayısıyla ölümlü olduğu gerçeğinden kaçma çabası içindeyken önündeki koskoca Shakespeare'i aşması imkansızdır. Shakespeare'i zaten hiç sevmemektedir. Belki aynı seviye, ama üstü mümkün değildir. Giderek tanınmaya başlayan bir yaralı ruh eski isimsiz günlerindeki insanlara değil, ünlü olma yolunda geride bıraktıklarına da değil eş durumdakilere ya da daha üstte gördüklerine gözünü diker çünkü. Merdivende rahat yoktur. Durmak düşmektir, ilerlemek ise her basamağında bulduğunuz sizden önceki ayak izlerinin sıkıntısını yayar içinize. Merdiven soluk almayla birlikte başlatılan bir meseledir. Ve fırlatıp atamazsanız onu eğer, ölünceye kadar peşinizden gelir.

İntihar

Ananızın rahminden çıkarsınız. Gözünüzü açarsınız. Karşınızda bir yabancı görür, çığlığı basarsınız. Doğmuşsunuzdur. Bir insan olarak doğduğunuz andan itibaren bir ötekinin varlığına muhtaçsınızdır. Onun yokluğunda çok net; ölürsünüz. Gerçek bir ölüm. Sonra büyüdüğünüzde varlığınızı size hissettiren çevrenizdeki insanların hepsinin yokluğunu ölüm gibi yaşarsınız. Doğduğunuzda terkedilirseniz bir gerçek olarak yaşayacağınız ölüm büyüdüğünüzde terkedilirseniz bir metafor olarak çıkar karşınıza. Metaforu, gerçekten çok daha acı olarak yaşarsınız. Çünkü ölümün hayatın sonlandığı bir sınır olması anlamında acı verebileceğini söyleyemeyiz. Çünkü ölümün nasıl birşey olduğunu hiçbir zaman bilemeyiz. Değil mi? İnsanı saçmalatmayın akşam akşam. Ancak ölümü çağrıştıran ve hayattayken yaşadığınız şeyler yani ayrılıklar acıdır. Ayrılıkların en acı vereni ise bir gün dünyadan ayrılacak olmanız mutlak gerçeğidir. Ölümlü olduğunuz gerçeğinin acısıyla buna razı olarak köşenize çekilemezseniz, etrafınıza dizi dizi insan toplayıp yaşadığınıza emin olmak istersiniz. Etrafınıza sınırlar çekersiniz, sınırların içine tanıdığınız insanları doldurursunuz, evlenip çoğalırsınız, parayla yapılan şeylerden yaparsınız. Evrenin size acı veren sonsuzluğuyla başa çıkmaya çalışırsınız. Yazı yazmak ve bu yolla tanınmak yaşadığınızdan emin olma yollarından biridir. Kitaplarınız satıldıkça yaşadığınızdan emin olursunuz. Kitabınız vardır. Kitapçının vitrininde yirmi tane üst üste konmuştur. Gidersiniz. On tane kalmıştır. Bir daha gidersiniz. Ona inmiştir. İkinci baskı daha çok yaşadığınız ve daha az ölümlü olduğunuz anlamına gelir. Üçü ya da dördü ise hiç söyletmeyin. Yazı, mektup olarak tanıdığınız bir kimseye gönderilmeyen bir şekilde kitap olarak tanımadığınız insanlar için piyasa denilen pisliğe sürülen bir yazı, ölüme karşı çıkmak amacıyla yapılan bir şeydir. "Duyun beni". "Sevin beni". "Ancak bana bu hissi verirseniz, yaşadığıma ikna olabilirim. Size muhtacım. Size muhtaç olduğum için sizi sevmek zorundayım. Gözünüzün önünden ayrılırsam yok olurum."

Bu anlamıyla Tolstoy'un yazdıklarını izlemeye devam edersek: Başarılarının düzeyi ne olursa olsun unutulacağını, unutulmasa bile hatırlandığı anda hayatta olmayabileceği için bunun çok anlamlı olmadığını **"Sanat,edebiyat...Uzun zaman kendimi başarının ve insanların takdirinin etkisi altında inandırmayı denedim ki bu, insanın bir gün herşeyi, yani eserlerini ve onların hatırasını yok edecek olan ölümün geleceği gerçeğine aldırmaksızın vakfedeceği birşeydir, ama hemen ardından bunun da bir aldatmaca olduğunu gördüm."** şeklinde düşünen Tolstoy

açısından hakikati arama çabasının sonraki uğrağı intihardır doğallıkla. Hayat anlamlı değilse ölümü seçmek anlamlıdır. Sonraları Albert Camus'ünün içimize yolladığı zehir olarak intihar. Tek önemli felsefi sorun olduğu iddia edilen intihar. Tolstoy askerlik, yazarlık, evlilik ve aile uğraklarından sonra intihar molasındadır. Evindeki ipleri saklamıştır, aklına gelir de intihara kalkışır diye, ama intihar etmemiştir.

Tolstoy hayatına anlam bulma arayışı içinde intihar uğrağındadır, ama oralarda fazla oyalanmaz. Etrafındaki sıradan insanlara bakmaya başlar. Onların da hayatın boş olduğunu bildiklerini, ama intihara kalkışmadıklarını görür. İntihar fikrinden onu vazgeçiren, hayatın kendisi ile başlayıp bitmeyen bir şey olduğunun farkına varmasıdır. 'İtiraflar'a dönersek:

" İnsan hayatının başladığı zamanlardan bu yana, insanlar hayatın anlamına sahipti. Ve onlar, bana gelinceye kadar o hayatı yaşadılar. Benim içimde, benim çevremde her ne varsa, maddi olan olmayan, herşey onların hayat hakkındaki bilgilerinin meyvasıdır. Zekamın, bu hayatı yargılamama ve lanetlememe yarayan araçları, bütün bunlar benim tarafımdan değil, onlar tarafından meydana getirilmiştir. Ben kendim, doğdum, eğitildim, büyüdüm-onlar sayesinde. Onlar demiri çıkardı, onlar ormanı açmayı öğretti, onlar inekleri ve atları ehlileştirdi, onlar ekin ekmeyi öğretti, onlar birlikte yaşamayı öğretti, onlar hayatımızı sağlam biçime soktu, onlar bana düşünmeyi ve konuşmayı öğretti. Ve onların eseri olan ben, onlar tarafından yedirilip, içirildim, onlardan ders gördüm, onların düşünce ve sözleriyle düşünerek onlara ispatlıyorum ki, hepsi boştur. Burada bir yanlışlık var, diyordum kendi kendime. Bu yanılgı neydi, işte onu bulamıyordum."

Tolstoy'un itiraflarında olanca gönül açıklığıyla kaleme aldığı bu satırlardan itibaren intihar fikrinin dışına çıktığını söyleyebiliriz. İnsan günümüzde hayatı kendi doğumuyla başlayan ve önünde olup bitenlerden ibaret birşey olarak görmek eğiliminde giderek artık. Dünyayı her sabah gözümüzü açmamızla kıpırdanan, banyoya gidip yüzümüzü yıkamamızla güneş etrafında dönmeye başlayan bir gezegen gibi yaşıyoruz bir süredir, uzun bir süredir. Dünyaya hayatı biz veriyoruz sanki. Tarihsiziz bir süredir, uzunca bir süredir ve dolayısıyla belleksiz. İntihar da bizle başlayan hayatın kendimizi yok etmemiz suretiyle ortadan kaldırılması gibi bir amaç taşıyor sanki. Dünyanın merkezine koyduğumuzda kendimizi doğallıkla tarihin ve hayatın dışına fırlamış oluyoruz. Tarihi burada bir bilimsel uğraşı alanı olarak değil hayatın bizden önceki varlığının ve bizden sonraki sürekliliğinin kanıtı olan zaman anlamında kullanıyoruz. Ve bu anlamıyla tarih bilinci bir bilgi olmaktan öte bir ahdevefadır.

Acıyı hayata ve tarihe dair olağan birşey olarak değil biricik, sadece bizim yaşadığımız acı olarak taşıyarak daha da dayanılmaz kılıyoruz. Dolayısıyla sadece kendi acımıza üzülüyoruz. Ateş sadece ve sadece düştüğü yeri yakıyor. Tolstoy 'öteki'ne yönelik düşünsel sıçramalarından birini tarihe ve onu var eden sıradan insanlara geri dönerek yapıyor. Böylelikle de bazı ağır narsisistlerin tek gerçek felsefi sorun olarak değerlendirerek parlattıkları intihar fikrini geride bırakarak şaheserlerini yaratmaya devam ediyor: **"Biz en liberallere ve en tahsillilere has olan, yalnız sözde değil, gerçekte bize has olan bu delilikle uzun süre yaşadım, ama ben, kendisinin hiç de öyle bizim sandığımız gibi aptal olmadığını anlamayı bana öğreten, hakiki çalışan halka karşı düpedüz acaip fizik sevgime borçluyum; ya da kanaatimin samimiyetine borçluyum. Ben ancak şunu bilebilirdim, yapabileceğim en iyi şey, kendimi asmaktı- bütün varlığımda hissediyordum ki, ben eğer yaşamak istiyorsam ve hayatın anlamını kavramak istiyorsam hayatın anlamını, kaybetmiş ve kendini asmak isteyen insanlarda aramamalıyım. Eskiden yaşamış ve bugün de yaşayan ve kendi hayatları gibi bizimkini de canlandıran ve omuzlarında taşıyan milyarlarca insanda aramalıyım. Ve ölmüş ve yaşayan basit, cahil ve yoksul insana baktım ve bambaşka birşey gördüm. Gördüm ki, bütün milyarlarca ölmüş ve yaşayan insan, pek az istisnasıyla, benim sınıflandırmama uymuyordu. Soruyu anlamayanlar olarak göremezdim onları. Çünkü, bunu onlar soruyor ve son derece büyük bir açıklıkla cevaplıyorlardı. Epikürcü olarak da göremezdim onları, zira hayatları zevklerden çok fedakarlıklar ve acılardan oluşuyordu. Hele aptalca anlamsız bir hayat süren insanlar olarak hiç göremezdim onları. Çünkü hayatlarının her davranışı ve ölüm bile bir anlam taşıyordu, ama kendini öldürmeyi en büyük bir kötülük sayıyorlardı. Bundan şu anlaşılıyordu: Bütün insanlık, hayatın anlamı hakkında, benim şimdiye kadar tanımadığım ve küçümsediğim bir bilgiye sahipti.**

Peki, sonuç? Akıl yoluyla elde edilen bilgi, hayatın anlamını vermiyor, hayatı dışlıyor. Ama milyarlarca insanın hayatına, bütün insanlığın hayatına verilen anlam, değersiz bir sözde bilgiye dayanmaktadır. Okumuşların ve bilgelerin temsil ettiği şekliyle akıl yoluyla elde edilen bilgi, hayatın anlamını inkar etmektedir. İnsanlığın muazzam toplulukları ise, bütünüyle insanlık ise, bu anlamı akla dayandırılmamış bir bilgide fark ediyor. Akla dayandırılmamış bu bilgi ise, inançtır, yani benim iyice reddetmem gerektiğine inandığım inanç." Akla başkaldıran Tolstoy'un aklı değil duygularıdır. İçinizde sürekli birşeyler kıpırdar, "Bu doğru değil." diyen birşeyler. Ancak neyin doğru olduğunu bilemezsiniz. Biraz zorlarsanız "Doğru nedir belki hiçbir zaman bilemeyeceğim, ama neyin doğru olmadığını biliyorum."dersiniz. Ve susarsınız. Tolstoy içinde durmaksızın akan hayat ırmağının sesine kulak vererek çıktığı yolda inanç uğrağına gelmiştir, ancak inancı da yine daha önce başka uğraklarda aradığı ölümsüzlüğün tılsımlı yaratıcısı gibi tasarlamaktadır. Ölümlü olma gerçeğine razı olmaya değil bir inanca bağlanıp ölümün acısından sıyrılmaya bakmaktadır gene. Ölümlülüğün acısı sürmektedir. Tolstoy çare aramaktadır. Ve artık inanmaya hazırdır.

İnanç

Tolstoy'un ölümsüzlük arayışına cevabı inançta nasıl bulduğuna şu satırlar delildir: **"İnanç hangi cevapları verirse versin, bu cevapları kime verirse versin ve hangi inanç olursa olsun, inancın her cevabı, insanın ölümlü varlığına sonsuzluk anlamı veriyor; yani acılarla, fedakarlıklarla, ölümle yok olmayan bir anlam."** Tolstoy hala kendisine ölümsüzlük için uygun bir vasıta aramaktadır.

Halbuki hayat, hayata bir anlam arayışı ve benzeri gözü gören, kalbi atan insanların diğer arayışları ölümle son bulur. Ölüm insanın doğduğu andan itibaren yanı başındadır ve inanç da içine kuşku düşmüş bedenlerin acılarını iyileştirmeye yetmez. Acıdan kaçış ve kurtuluş yoktur. Acı ancak kabul edilebilir. Ölümlü olmanın acısı ölümsüzleşmek için bilinçli bir çabaya girerek aşılamaz. Çünkü bilinç her türden inancı yarıp geçen bir mızraktır. Bilinç üzerinize kuşanmaya çalıştığınız bütün eğreti öğretileri parçalayarak geçer ve sizi kendi yalnızlığınızın duvarına mıhlar. Dünya vardır ve eğer varsa ve bunu söyleyen sizseniz yalnızsınız. Kabul edeceksiniz. Önce razı olacaksınız, yalnızlığınıza gömülmeye. Sizi derin bir çukur gibi içine çekecek yalnızlığınız, ama onunla mücadele edeceksiniz. Yalnızlığın acısını yenerek doğrulmaya, çukurdan çıkmaya başlayacaksınız, kimsenin elini tutmadan. Çıktığınızda ancak, elinizi bir başkasına uzatmaya başlayacaksınız. Bir el mutlaka uzanacak, çünkü dünyada çok fazlayız. Herkese bir el düşer, en azından. Eğer o eli çukurdan çıkmanızda yardımcı olsun diye tuttuysanız yani kendi kendinize beceremediyseniz, çukurdan çıkmış sayılmazsınız. Çünkü o el sizi bıraktığında yeniden düşeceksiniz. Sil baştan. Sisyphos. Kendiniz çıkmalısınız sanat, askerlik, evlilik, eğitim, bilim, din sizi hiçbir yere çıkaramaz. Çıkarsa da yakanızı bırakmaz dolayısıyla yeniden düşüşünüz de hep bu saydıklarımızın uhdesinde kalır; size, sizin iradenize geçmez. Sil baştan. Sisyphos.

Din

Tolstoy dinlere inanan insanları incelemeye girişir. Hıristiyanlığı, Budizmi, İslamiyeti. Sıradan insanları izlerken gördüğü onlardan fazla birşeydir. Bir yakıştırma. Bir aydının bir avamı incelemesiyle batının doğuyu incelemesi arasında pek bir fark yoktur. *Çiçekten balını süzeceksin. Sonra onu ister satarsın ister kendi hayatiyetin için anlamlandırırsın.*

Tolstoy etrafındaki inançlı insanları incelemeye başlar ve kendi acısını hiçbir zaman uyuşturamayacağını her denemesinde bir kez daha görür : **"Bu insanların hayatlarının aynı benimki gibi olması hali, beni itiyordu. Tek farkla ki onların inanç öğretilerinde gösterdikleri ilkelere uymuyordu hayatları. Açıkça hissediyordum, yanılıyorlardı ve onlar da benim gibi tek hayat anlamına sahiptiler: Ömür elverdiği sürece yaşamak ve elin ulaştığı şeyi almak. Bunu öğrendim. Çünkü, eğer sahip olmakla feragat, acı ve ölüm korkusunu yok edecekleri bir zihniyetleri olsaydı, bunlardan korkmazlardı. Ve yaşıyorlardı işte, bizim çevrenin dindarları, aynı benim gibi, refah ve bolluk içinde. İşlerini büyütmeye ya da ellerinde tutmaya çalışıyorlar, feragatten, acıdan, ölümden korkuyorlar ve aynı benim gibi , öteki inançsızlar gibi yaşıyorlardı. İsteklerini doyurarak, inançsızlardan daha kötü değilse bile onlar kadar kötü yaşıyorlardı. Hiç bir görüş beni onların inançlarının doğruluğuna inandıramazdı. Bana yokluğun, hastalığın ve ölümün verdiği korkuyu kaldıracak bir ha-**

yat duygusuna sahip olduklarını açıklayacak davranışlar, ancak o davranışlar beni inandırabilirdi. Bu türlü davranışları bizim çevrenin türlü inançlı kişilerinde görmüyordum. Buna karşılık, o türlü davranışları, çevremizin en inançsız insanlarında görüyordum." Tabii ki. İnançsızlığı içine sindirmiş bir insanın herhangi bir şeyin korkusu olmamasına rağmen içinde, ötekilere insanca davranmasından daha tabii ne olabilir? Marifet cezadan korkarak yapmamak değil, hiç bir şeyden korkmamak, ama gene de yapmamaktır. Tolstoy inanmamanın erdemli acısını yaşayan insanların kendilerini tutan, 'yapmayan' davranışlarını görmüştür, ama orada duramamıştır. Tolstoy ancak Tanrı inancıyla içinin rahatlayabileceği düşüncesindedir. Peki aracı ne olacaktır? Hıristiyanlık mı? Önceleri evet. Kiliseye gitmeye, dua etmeye, oruç tutmaya, sıradan insanların katıldığı bütün dini törenlere katılmaya başlar. Sonra? Sonra sorular yeniden başlar." Bu sorular ilkin ortodoks kilisesinin öteki kiliselerle ilişkisiyle ilgiliydi, yani katolik kilisesi ve papazlarıyla. O zamanlar inanca olan ilgim dolayısıyla türlü inançlara yaklaştım: Katolik, protestan, ilk dindarlık, malakan vs. gibi. Ve bunlar arasında ahlaken yüksek, gerçekten inançlı insanlara rastladım. Bu insanlarla kardeş olmak istedim, ama ne oldu? Bütün bu insanları bir inançta ve sevgide birleştirmeyi vaat eden öğreti, işte bu öğretinin ta kendisi, bana en iyi temsilcilerinin ağzından şunu diyordu: Bütün insanlar yalan içinde yaşıyor, onlara yaşama gücü veren şey şeytanın bir yanıltısı, yalnızca bizler tek ve mümkün hakikate sahibiz. Ve gördüm ki, ortodokslar, inançlarında kendilerine tıpatıp uymayan herkesi kafir sayıyorlar, aynı katoliklerin ve diğerlerinin ortodoksluğu kafirlik saydığı gibi. Gördüm ki, inançlarında ortodokslarla aynı harici sembolleri ve sözleri kullanmayan herkese karşı ortodoksluk-her ne kadar bunu saklamak istese bile-düşmanca davranıyor. Başka türlü de olamazdı zaten. Çünkü, "Sen yalan içinde yaşıyorsun, ben hakikatte" iddiası, bir insanın ötekine söyleyebileceği en acımasız sözdür. İkincisi, çocuklarını ve kardeşlerini seven bir insan, çocuklarını ve kardeşlerini yanlış bir inanca döndürmek isteyen kimselere karşı yalnız düşmanca davranabilir. Ve bu düşmanlık, inanç öğretisinin bilgisi arttıkça, aynı ölçüde büyümektedir. Hakikati, sevgide birleşmede gören bende ister istemez şu düşünce yerleşti: İnanç öğretisi, oluşturmak istediği şeyi tahrip etmektedir. Bu yanılgı öyle akla yatkındı ki, çeşitli inançlardaki insanların yaşadığı ülkelerde bulunmuş bizim gibi aydın insanlar o küçümseyici kendinden emin, sarsılmaz reddi görmüşlerdi. Hani katoliğin ortodoksa ve protestana, ortodoksun katoliğe ve protestana, protestanın ise öbür ikisine karşı olması ve aynı ilişkinin eski inançlı Paşkovitler'in, Shaker'lerin öteki inançta olanlarla arasında var olması yanılgının kesinliğinin ilk anda etkileyiciliğini gösterir. İnsan kendi kendine şunu diyor: imkansız birşey bu ve insanlar yine de görmüyorlar; eğer iki iddia birbirini yalanlıyorsa ne biri ne öteki inanç olması gereken hakikati içerisinde bulunduramaz. Burada doğru olmayan birşey var. Bir açıklama olması gerek. Ben de böyle düşündüm ve bu açıklamayı aradım ve bu alanda elimden geldiği kadar çok okudum, bir araya gelebildiğim bütün insanlara danıştım. Ve bulduğum açıklama öyle bir açıklamaydı ki, ona göre Ssumi'nin süvarileri, dünyanın birinci bölüğüydü; Sarı Ulanlar, Sarı Ulanlar'ın dünyanın birinci bölüğü olduğuna inanıyorlardı. Her türlü dinin rahipleri, içlerinden en iyileri, bana yalnız kendilerinin hakikate ulaştıklarını, ötekilerin yanılgıda olduklarını söylüyorlardı."

Dini uygulamaların beşeri yanları üzerine düşünmeye yönelir. Din adamlarının bilim adamı, sanatçı ya da askerlerden farksız bir şekilde günlük dünyevi dertlerin peşinde olduklarını görür. Dini ararken bulduğu şey daha en başından bildiği şeydir: Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan başkalarına da öyle davran. Şiddetsiz hayat. Şiddete nereden, hangi dini ya da beşeri öğretiden gelirse gelsin karşıdır. **"Şiddete izin veren bütün batıl itikadları ve safsataları yıkmak ve insanlarda şiddet ihtimalini dışlayan dini ilkeleri yerleştirmek."**

Nerede böyle bir din? Tolstoy aradığı dini ilkeleri, sonraları kilise tarafından tahrife uğratılan ilk hıristiyanlıkta bulur. Ve bir ermiş gibi vaazlarını bu doğrultuda sürdürür. Şiddete başvurmadan kötülüğe direnmenin saadet getireceğini, şahsiyete tevazu kazandırarak, direnişi uyaran sahte korkuyu yani ölüm korkusunu ortadan kaldıracağını yazar. Din üzerine, sanat üzerine, hayat üzerine risale kıvamında yazılar yazar. Ancak bu kitapların hiçbiri 'İtiraflar'daki yürek açışın coşkusunu taşımaz. Aslına bakarsanız Tolstoy'un 'İtiraflar'ından sonrası, onu oraya dek getiren yol ile tam bir çelişkiyi yansıtmaktadır. Bütün öğretilere kuşkuyla yaklaşan

bu adam itiraf ettikten sonra Dağdaki Vaız'dan ilham aldığı kendi öğretisini(1.Öfkelenme 2. Eşini başkasıyla aldatma 3. Yemin etme 4. Kötülüğe kötülükle karşı koyma 5. Hiç kimseye düşman olma 6.Tanrı'yı ve benzerini kendin gibi sev) didaktik olarak yaymaya başlar. Trajiktir. Çünkü artık peygamber olmuştur. Rusya'nın her yanından yüzlerce kişi ziyaret için Yasnaya Polyana'ya akmaktadır. Tolstoy onlara şiddete direnmemeyi, kötüyle kötü olmamayı ve sevgiyi öğütlemektedir. Sevgi derken şimdilerde cılkı çıkarılarak yerlere saçılan anlamıyla sevgiyi değil belki de gerçek anlamına en yakın şekliyle sevgiyi: **"Bugünün en büyük günahı:Soyut insan sevgisi, uzaklarda bir yerlerde bulunanlara beslenen, kişilikten yoksun sevgi...Tanımadığımız, hiçbir zaman karşılaşmayacağımız insanları sevmek o kadar kolay ki! Hiçbir şeyi gözden çıkarmanız gerekmez. Aynı zamanda da alabildiğine hoşnut oluruz kendimizden! Bilincimiz aldanır. -Hayır. Benzerimizi sevmeliyiz, ama kendisiyle birlikte yaşadığımızı, bizi rahatsız edeni."** Evet bizi rahatsız edeni. Fazla söze ne gerek.

Tolstoy insanları hakikate çağıran sesinin cılızlığının, bir tohumun olgunlaşıp yeşermesi için zamana ihtiyacı olduğunun farkındadır. Bu nedenle onu bir ütopyacı olarak nitelendiremeyiz.

Sanat

Gelelim iki başyapıta: Anna Karenina ve Savaş ve Barış.

Bize sorarsanız karakterlerin toplumsal kökenlerine bağlı aktarımıyla akan toplumsal- tarihsel bir ırmak, bir belge kitap olan Savaş ve Barış değil Anna Karenina deriz. Anna Karenina'daki Anna nasıl bir insandır? Kroyçer Sonat'ta dümdüz erkek kökenli bir kadına bakışı olan Tolstoy Anna'ya nasıl gelmiştir? Anna Karenina sanki Tolstoy'un yarattığı ve kitabın yayımlanmasının ardından bağımsızlığını ilan ederek gezegenin her karış toprağına yayılan müthiş bir kadın portresidir. Kitaptaki Levin'i biliriz, Tolstoy'un kendisidir. Kitti'yi biliriz, eşi Sofiya'dır. Kont Vronski'de biraz ötede bir gerçek kişiye tekabül edebilir, ama Anna karakteri mucizevidir, benzersizdir. Anna Karenina bir erkeğin yarattığı en muhteşem kadın portrelerinden biridir. Anna'yı yaratan Tolstoy'un dehası olabilir ancak. Anna Karenina'nın iç sızısı sözcükler aracılığıyla doğrudan ruhunuza işler. Kitaplarına, o sıralarda yaşadığı sıkıntıları, varoluş sancılarını kendisini bir karakter haline getirerek biraz da didaktik tarzda, bir öğretiyi savunurmuşçasına mutlaka dahil eden bu adam Anna Karenina'da bütün bildik uslubunu da altüst eder.

Sanatın, bilimin, askerliğin, ailenin, kilisenin, ezenlerin vakanüvisliğine soyunan tarihin iplerini teker teker çeken Tolstoy Diriliş'te ise Nehludov kılığına girerek hukukun, devletin mezalimini örtbas etmek için ezenler tarafından uydurulmuş bir düzenek olduğunu söyleyerek son ipi de çeker.

Tolstoy bütün kitaplarının içine mutlaka bir karakter olarak kendisini koymuştur. Kroyçer Sonat tamamen yaşamından gelen bilgiyle yazılmıştır. Bir ara karısının bir piyanistle kendisini aldattığı hezeyanı içindeyken yazılmıştır bu kitap. Sofiya'nın günlüklerinden bu kitap yüzünden ne kadar acı çektiğini izleyebilirsiniz. Kroyçer Sonat'ta Sofiya'ya nişanlıyken okuttuğu günlüğünden bir punduna getirerek yeniden bahseder. Kroyçer Sonat baştan sona gerçektir. Evliliğin birbiriyle aynı zincire vurulmuş ve birbirinin yaşamını zehirleyen iki insanın ürettiği bir kurum olduğu iddiasında olan Tolstoy'un söz konusu kitabında şehir hayatına bakışı da yer almaktadır. 1889'da, yaşadığımızdan yüz yıl önceki bir devirde Tolstoy'un şehir hayatına bakışının sağlamlığı ve yüz yıl geçmiş olmasına rağmen şehirde herşeyin aynı kalmış olması şaşırtıcıdır:

"Şehre taşındık. İnsan şehirde yüz yıl yaşar da çoktan ölüp çürüdüğünün farkına bile varmaz. İş güçten kendi kendinizle uğraşmaya zaman kalmıyor ki.....Çeşit çeşit iş,toplumsal yaşam; hem kendinizin hem çocukların sağlık dertleri, güzelsanatlar, çocukların eğitimi...Bir gün falanı filanı kabul etmek, ertesi gün bilmem kimleri ziyaret etmek, şu artisti seyredip öbürünü dinlemek gerek...Şehirde her an bir değil, iki hatta üç tanınmış sanatçı bir arada bulunuyor; bunları kaçırmaya gelmez tabii..Bunlar arasında bir de kendinizin, ailenizden birinin ya da çocukların öğretmenlerinin veya mürebbiyelerin hastalığı çıkar; hadi bakalım tedaviye..Hayat bomboştur. Bizim hayatımız da bomboştu."

Kroyçer Sonat, bir kadına evlilik yoluyla sahip olduğunu zanneden bir erkeğin iktidar arzusu-

nun tatmininden sonra karısının çocuk doğurup büyüterek girdiği latent dönemi kölesinden bir türlü emin olamayan efendi edası ile izleyişinin, ardından da kadın da uyanan aşk isteğine karşılık vermediğinden dolayı onun bir başkasına, yeni bir atlı prense doğru kendisinden adım adım uzaklaşmasının erkek dilinden anlatımıdır. Kıskançlıktır anlatılan. Erkek ve kadın ruhlarının nasıl birbirinden cins olarak değil neredeyse tür olarak apayrı ruhlar olduğunun, kadın üzerinde hükümranlık kurup rahatlayarak, yazı yazmak gibi önem verdiği işlerine geri dönen bir erkeğin, ev kadını olarak gördüğü karısının ruhunda patlayan aşk fırtınası sonucu çılgın aşık konumuna gelmesine karşı koyamayışının hikayesidir. Sonu kanlıdır kitabın, gerçekte ise böyle olmamıştır. Tolstoy karısından intikamını kitapta olduğu gibi onu öldürerek değil, bizzat Kroyçer Sonat'ı yazarak almıştır. (Bakınız. Sofiya'nın günlüklerinde. Kitabın yayımlanmaması için Tolstoy'a yalvardığı satırlar.)

Tolstoy sanatsal yaratıcılığının yanı sıra sanat estetiği ile ilgili yazılar da yazmıştır. Sanatın 'sokak'tan yana olması gerektiğini vurgulamış ancak estetik eleştirisinde sığlıktan kurtulamamıştır. Schopenhauer, Hegel, Fichte ikinci sınıftır ona göre, Baudelaire de. Lizst, Wagner ve Brahms da. İnsanlara ahlak felsefesi çerçevesinde sevgiyi ve şiddetsiz bir hayatı öneren Tolstoy sanat eleştirilerinde öfkeli, tahammülsüz ve adeta bir sansürcü zihniyetindedir.

Lenin'e göre Tolstoy 1905'e giden Rus köylülüğünün eşsiz betimleyicisidir. Georg Lukacs da katılır bu değerlendirmeye. Stefan Zweig'a göre Tolstoy hiçbir Rus'un başaramadığı şekilde, çarlık düzeninin ve kapitalizmin temellerini sarsmıştır. Romain Rolland'a göre Tolstoy Avrupa edebiyatına Rusya'dan yansıyan bir derin soluktur, Ecole Normale'de herkes farklı nedenlerle sever onu, çünkü herkes onda kendini bulur. George Woodcock' a göre peygamberdir. Kimilerine göre Çin anarşizminin ilham perisidir, Tolstoy. Kimisine göre ikinci İsa'dır. Rus köylülerine göre ise Yasnaya Polyana'daki keşiştir, o.

SONRALARI:

Nasıl bir insandır şu bizim Tolstoy?

Tabii ki yüzyüze görüşmediğimiz, sohbet etmediğimiz bir insanın yazdıklarından yola çıkarak karakteri konusunda anlamlı bir fikir ileri süremeyiz. Ancak şu var: Tolstoy'un yazdıklarıyla yaşadıkları arasında dolaysız bir ilişki mevcut. Kanımızca trajedi de buradan başlamaktadır. Çünkü yazı yalandır. Yazı masum, affedilebilir bir yalandır, eğer hikaye, roman ya da şiir olarak alırsanız. Ancak Tolstoy da böyle olmamıştır. Çünkü Tolstoy yazı yoluyla ortaya alışık olmadığımız bir başyapıtı, kendisini koymaya kalkmıştır. Bunun sonu ise peygamberliktir. Bunun sonu yazıyla aktarılanların tamamen tersinin bizatihi gerçekleştirilmesidir. Bunun sonu anarşizm vaz'edilerek otoritaryanizmin gerçekleştirilmesidir. Tolstoy kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak bir yandan edebi şaheserler ortaya koyarken bir yandan bununla yetinmemiş, örneğin günlüklerinde şunları da yazabilmiştir:**"Ailem içerisinde rahat değilim, çünkü yakınlarımın duygularını paylaşamıyorum. Onları sevindiren her şeyi, okul sınavlarını, yüksek tabakadan kimseler arasında başarı kazanmayı, alış-verişleri bütün bunları ben onlar için bir kötülük ve bir felaket olarak görüyorum, ama bunları onlara söylememeliyim. Aslında söyleyebilirim ve söyledim de, ama bu sözlerimden kimse birşey anlamadı."***Bütün bunlardan bize ne Tolstoy? Dedikodu olmuyor mu bu yaptığın?* Tolstoy kendisinden on sekiz yaş küçük bir kadın ile kendi isteğiyle kurduğu evlilikten ve bu evlilikten kendi isteğiyle olan çocuklarından böyle yakınabilmektedir. Kime? Bilmiyoruz. Daha doğrusu biliyoruz, ama tanımıyoruz. Günlüklerini okuyan ve onun hiçbir zaman tanımadığı, tanımayacağı milyonlarca insana aile mahremiyetini sakınmasızca açabilmektedir. Karısı histeriktir ve bitmek tükenmek bilmez sorunlarıyla Tolstoy'u, -o yüce ruhu- hep üzmüştür. Çocuklar hayırsız çıkmış ve babalarını hiçbir zaman anlamamışlardır, biri hariç. Tolstoy yalnız, yapayalnızdır. Nereden biliyoruz? Kendisi yazmıştır. Yazıyla. Yani önce karalamalar yapmış sonra düzeltmeler ardından yazı editör tarafından okunarak baskıya hazır hale gelmiş oradan baskıya oradan da dağıtıma gitmiştir ve cümle alem Tolstoy'un ne denli yüce ama aynı oranda yalnız olduğunu öğrenmiştir. Tolstoy örneği yazının bütün anarşist içeriğine karşın ne denli tehlikeli bir egemenlik tarzı üretebileceğinin en açık, en trajik göstergelerinden biridir.

Günlüğünde yazmıştır: **" Söyle Leon Tolstoy, doktrininin ilkelerine göre mi yaşıyorsun? Hayır, utançtan ölüyorum, suçluyum ve hor**

görülmeyi hak ettim." O halde sormalıyız: "Niye öğretin doğrultusunda yaşamadın, Tolstoy? "Yaşamadım, çünkü onlar izin vermedi." diyecektir ailesini göstererek. Bu tavrı bir çocuğun suç olduğuna inandığı bir davranışı gerçekleştirdikten sonra "Ben yapmadım. O yaptı." diyerek yanındakileri suçlamasına benzetebiliriz.

O halde sormalıyız: "Niye bir yasemin çiçeğini koklamakla, onun kokusunu içinde duyumsamakla yetinmedin de, 'İşte bunu ben yaptım. Bu çiçeği ben kokladım. Ben böyle bir insanım' diyerek bir yasemin çiçeğinden yola çıkarak,onu kullanarak okuyucularına kendi hayatına ait mesajlar yollamakla uğraştın. Senin o çok eleştirdiğin teknokratlardan, örneğin onların zamanımızdaki tekabüllerinden birinden, parfüm sanayicilerinden ne farkın kaldı? Reklamcılardan ne farkın kaldı?" diye. Tolstoy herşeyi yazmıştır. Ancak yazı bir boomerangtır, onu kendisini anlatmak amacıyla kullananlar için. Tolstoy ile birlikte eşi Sofiya'da yazmıştır çünkü. Eşi Sofiya ile arasındaki günlük savaşları o noktaya varmıştır ki, birbirleriyle günlüklerinden belirli bölümleri çıkarmak için pazarlık etmişlerdir. 'Sen orayı silersen ben de burayı silebilirim' gibisinden. Trajiktir. Bütün bir ömrünü hakikati aramaya adamış bir insan o ömrü onun hep yanında kalarak paylaşmış eşini ve çocuklarını sürekli olarak tanımadığı yedi düvele şikayet edip durmuştur. Eğer yazıya inanıyorsak o zaman eşinin günlüklerine de inanmalıyız: **"Sabahın ikisi. L., prens Dimitri Şakovskoy'un çağrısıyla yapılan toplantıya gitti; toplantının nedenini bilmiyorum. Lambaların tümü yanıyor, oda hizmetçisi bekliyor. Onlar orada konuşurken ben L. nin yulaf çorbasını hazırladım ve provaları yapıştırdım. Ve yarın sabah sekizde ben Vaneçka'nın ateşini alıp kininini verirken L. uyuyacak. Sonra da çocuk iyi mi annesi yorgun mu? demeden, kuyudan su çekmeye gidecek. Ey tanrım, bize karşı hiç de iyi davranmıyor. Sert ve ilgisiz, ama ileride, yaşam öyküsünde, kapıcısı yerine kendisinin kuyudan su taşıdığı yazılacak, ama çocuğuna su vermediğini karısına nefes aldırmadığını ve otuz iki yıldır, benim uyumam, dinlenmem , gezinmem ve daha açıkcası işlerimden biraz başımı kaldırmam için hasta çocuğunun başında beş dakika bile beklemediğini hiç kimse ve asla bilmeyecek."**

L., Lev Nikolayeviç Tolstoy'dur. Bu kadar.

Yaşamı boyunca yazı yoluyla insanlara bir öğreti aşılayarak peygamber olmaya çalışan ve bunu başaran bir insanın aynı yolla asasının elinden alınmasının bundan daha çarpıcı bir örneği olamaz herhalde. Bir insanı eserlerinden önce onun en yakınında olanların ifadelerinden tanımak gerektiğini başta Tolstoy'un kendisi söylemiştir. Tolstoy uzaktaki insanları sevmenin kolay ve anlamsız olduğunu önemli olanın yanınızdakileri, komşularınızı, sizi rahatsız edenleri sevmek olduğunu kendisi yazmış daha doğrusu vaz'etmiştir. Tolstoy ile ilgili olarak meşhur ikili Lou Andreas Salome ve Rilke'nin izlenimleri onun "bencil, hoşgörüsüz ve huzursuz bir dahi" olduğu yolundadır. Yasnaya Polyana'yı ziyarete gelen Rus köylülerinin yaşadığı düş kırıklığını Stefan Zweig'dan izleyebilirsiniz. Çünkü Tolstoy bir yandan servetini devrettiğini büyük bir şaşaa ile bütün Rusya'ya duyururken bir yandan Yasnaya Polyana'daki sefahatinden çok rahatsız olduğu görüntüsü altında rahat hayatına devam etmektedir. Aynen gençlik yıllarında Turgenyev ve Gonçarov ile verdiği pozda olduğu gibi. Yaşamının sonlarında ise yarattığı peygamber imajının altında ezilerek evden kaçmaya teşebbüs etmiştir. İlkinde başarılı olamamış, ikincisinde ise yoldayken ve belki de hedefte İstanbul varken yaşamını yitirmiştir.

Tolstoy'un eşi gerçekten ruhsal sorunları olan biri olabilir. Nitekim "Benim Yaşantım" isimli kitabı gerçekleri çarpıttığı iddiasıyla, torunları tarafından yayımlatılmamıştır, ama bizim söylemek istediğimiz şeyi değiştirmez bütün bunlar. Çünkü Tolstoy'un kendi yazdıkları başka birine gerek olmaksızın onu ele vermektedir. Bütün ömrü boyunca ölümsüzlüğe bir şekilde erişmek yoluyla ölümle başa çıkmaya çalışan yaralı bir ruhtur, bir dehadır Tolstoy. Acısı içtendir mutlaka, ama yazı yoluyla bu acıyı bizlere aktarmasının sonunun ne olacağı da açıktır. Bu sonu yaşamıştır. Tolstoy hayatı boyunca başa çıkılması gerektiğini düşündüğü üç iblisten gene kendi deyimiyle en korkunç olanına yenik düşmüştür, boş gurura. Bizim tinsel gurur olarak adlandırdığımız bu durumu ise kısaca Joel Kovel'dan yararlanarak özetlersek: **"Birçok şey günah olarak nitelenmiştir, ancak bunların en ölümcülü geleneksel olarak 'tinsel gurur' diye bilinen nazik durumdur. Tinsel gurur, din ve mistisizmin sınırlarını da aşan, göründüğünden daha tehlikeli bir fenomendir. Herhangi bir belirgin şiddeti zorunlu kılmaz. Aslında tinsel**

olan kimse, cesur, sevgi dolu ve yüksek idealleri (tinsel anlamda benliğini silme ideali dahil) olan bir kimse olabilir. Bu kimse sonuç olarak bütün varlıklarla kardeşlik ve dayanışma bağları hissedebilir, iyi şeyler için çalışabilir, mallarını dağıtabilir, her türlü tahakkümü reddebilir, ancak kalbinde, amaçlarına ulaştığı için kendini üstün görür. Bu tabii ki söz konusu amaçlara ulaşılmadığı anlamına gelir. Tinsel gurur benliğin kabarmasıdır; tinselliğin gerçek hareketi benliği aşmak olmasına rağmen, tinsel olmaktan gurur duymaktır. Böylelikle tinsel olarak gururlu kişi, kendisini aşkın olarak duyumsayarak aşkınlığı olumsuzlar. Varlığa uzanan benlik sadece kendisini bir kez daha bulmuş olur. Bir ruh maskesi takar,ama kendi içinde hala Ego olarak kalır. Kendi kendini kandırma tinsel gururun özünde vardır ve şiddet onda gizil bir biçimde bulunur; çünkü tinsel gurur, varlığın gelişimini engeller ve varlığı ihlal eder. Şiddet ortaya çıktığı zaman tinsel gurur kendine özgü bir ölümcüllükle günahın diyalektiğine girer. Bu günah biçiminin böylesine ölümcül oluşunun nedeni, onun kendi kendini besleyen yalnızlığıdır; çünkü tinsel olarak gururlu kişi, ne egoizmin zevklerinden haz duyar ne de ruhun bütünlüğünü yakalar. Böyle bir kişi, yaşanmamış bir yaşamın bütün zehri ile dünyadan nefret eder ve bilmeden öç almaya çalışır."

Tinsel gururun bir çok örneğini etrafımızdaki insanlarda, yazılarını okuduğumuz yazarlarda ya da kendisini hoşgörü misyoneri gibi sunan din adamlarında bulabiliriz. Tinsel gururun ideolojisi yoktur. Ancak Tolstoy örneğinde içimize işleyen bu çabanın anarşist bir görünüm altında ortaya koyulması ve yazının aslında koca bir yalan olduğunun bir kez daha yüzümüze vurulmasıdır. Pasifist anarşizm yazarak değil yaşayarak gerçekleştirilebilir, ancak.

Evet insan -varsa eğer- içinde bir ışık, onu yazı yoluyla uzaklardaki tanımadıklarına değil sözle, gülümseme ile, dinleme ile, sessizliği seçme ile, belki usulca dokunarak belki sadece sarılarak en yakınındakilere ulaştırabilir, daha ötesine değil. Tolstoy böyle demiştir, ama.

Kitaplar:

Tarih ve Tin, Joel Kovel, Çev. Hakan Pekinel, Ayrıntı Yayınları

Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar, Stefan Zweig, Çev. Ayda Yörükan, İş Bankası Yayınları

Sofiya Tolstoy'un Güncesi, Çev. Muzaffer Kuşuloğlu, Düşün Yayınları

Oğlu Tolstoy'u Anlatıyor, Sergey Tolstoy, Çev. Emine Opan, Düşün Yayınları

Kızkardeşim, Karım, H.F.Peters, Çev. Deniz Gemici, Afa Yayınları

Kroyçer Sonat, Tolstoy, Çev. Nihal Yalaza Taluy, Varlık Yayınları

Sivastopol Öyküleri, Tolstoy, Çev. Nedim Önal, Cem Yayınevi

Kazaklar, Tolstoy, Çev. Sevim Raşa, Oda Yayınları

İvan İlyiç'in Ölümü, Tolstoy, Çev. Mehmet Özgül, Engin Yayıncılık.

Anna Karenina, Tolstoy, Çev. Ergin Altay, M.E.B Yayınları

Çocukluk, Delikanlılık, Gençlik, Tolstoy. Çev. Sevim Raşa, Oda Yayınları

Sanat nedir? Tolstoy, Çev. Baran Dural, Şule Yayınları

Din nedir? Tolstoy, Çev. Murat Çiftkaya, Furkan Yayınları

İnsan ne ile yaşar? Tolstoy, Çev. Murat Çiftkaya, Şule Yayınları

İtiraflar, Tolstoy, Çev. Kemal Aytaç, Furkan Yayınları

Tolstoy'un Yaşamı, Romain Rolland, Çev. Tahsin Yücel, Varlık Yayınları

Harb ve Sulh, Tolstoy, Çev. Zeki Baştımar, M.E.B Yayınları

Hacı Murat, Tolstoy, Çev. Furkan Cem, Timaş Yayınları

Avrupa Gerçekçiliği, Georg Lukacs, Çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yayınevi.

Diriliş, Tolstoy. Çev. Nesrin Altınova, Sosyal Yayınlar

Hayat Üzerine Düşünceler, Çev. Murat Çiftkaya/ Selcan Selçuk, Furkan Yayınları

Fatih Altınöz

İRTİFA

Sıcak bir haziran günü hoca bizleri derse çağırır. Saat 16 civarı. Konumuz şizofreni.

Hoca tadını çıkara çıkara hastalığın belirtilerinden bahsederken ben o anda üzerimizden geçen uçak sesine, dışarıdan gelen çocuk bağrışmalarına, klaksonlara ve alttaki derin uğultuya dikkat kesilmişimdir. Hoca da sanki bunu fark etmişçesine şizofrenide uyaranlara karşı seçicilikte azalmadan bahsetmektedir. Yani yumuşakça bana geçirmektedir.

Bense, daha da derinlerdeyim, şimdi burada bön bön bu herifin suratına bakacağıma dışarıda... diye düşünmekteyim. Çıkınca ne yapsam, havanın biraz serinlemesini bekleyip de mi koşsam, beklemeyip de mi koşsam. "Düşük sosyoekonomik seviye şizofreniye uygun ortam yaratıyor". "Hayır bu doğru değil şizofreni sosyoekonomik kaymaya neden oluyor". "Sosyoekonomik kayma ne oluyor". "Hayır kaymadan kasdedilen..."

Ben giderek koltuğuma kaykıyorum. Gözkapaklarım yavaş ama kararlı birbirine kavuşuyor. Bu kavuşmaya engel olmak isteyen dış uyarana yüz vermiyor. "Monozigot ikizlerde konkordans iki misli artıyor".

Şimdi ben iki milyonluk bir kentteyim. Bu kent her yıl bir yenisi kurulan kentlerden sonuncusu. (Her yıl dünyada ortalama 2 milyon kişiye şizofreni tanısı konmakta) Girişte kocaman bir levha: "WELCOME TO SCHIZOPHRENIA." Dar upuzun bir yol. Trenle otobüs arası bir araçta yavaş ama sarsıntılı bir seyahat. Birdenbire devasa binalar, ışıklar, renkler ve ses özellikle ses, duvar gibi çıkıyor karşıma. "Şizofrenik hastaların algıyı farklı değerlendirmeleri halisünasyondaki algının yanlış yorumundan farklıdı." Acayip bir şekilde bu duvarı ve binaları delerek, evet delerek, geçiyorum. Bu kez kopkoyu bir karanlık buyur ediyor. Göz gözü görmüyor. Gözlerim açılmıyor. Profesör ha bire rakamlar veriyor. "Beyin haritalamasında saptanan bozuklukların oranı %45 ile 55 arasında değişmekle beraber..." Gerçekten de değişiyor. Şimdi ucu bucağı görünmeyen bir yeşillikte bembeyaz atlar otluyor ve ben birkaç çocukluk arkadaşımla birlikte atlara koşuyorum, atlara ulaşamıyorum. "İşte arkadaşlar şizofren hastalarımızda ulaşamadığımız nokta."

Noktaya bakıyorum, göremiyorum.

Yanımda oturan arkadaş dürtüyor "açsana gözlerini." Şimdi gözlerim açık bir şekilde saate bakarken profesörün uykuya davet eden sesi kulaklarımı ılık ılık yalıyor. "Arkadaşlar şizofreninin dünyası altta kalanın canı çıksın dünyasıdır." Gözlerimi yumup şizofreni dünyasına bir bilet daha kestiriyorum ama o da ne? Hoca düpedüz yalan söylüyor; burada gözlenen şu anda "sonsuz uyum" dedikleri şey: şehrin ortasından yemyeşil bir ırmak akıyor; ırmak kenarında ağzında piposu, elinde kitabı, kocaman gözlüğüyle" ben okumuş yazmış biriyim" diyen bir şahıs balık tutuyor, tuttuğu balığı ırmak kenarında dinlenen şahıslardan birine veriyor; o yoldan geçen bisikletliye, bisikletli kavşaktaki kasaya bırakıyor kasadan sekiz-on yıldızlı otelin mutfağına ve oradan otelin bahçesinde bana geliyor; taze bir sandviç arasında bol yeşillikler içinde taptaze bir alabalık. Mis gibi kokuyor. "Koku halüsünasyonları şizofrenide ender görülen halüsinasyonlardandır." Arkadaşın sesi daha sitemkar "ayıp oğlum bir horlamadığın kaldı."

Balığı yedikten sonra ben de ırmak kenarına gidiyorum. Mis gibi kokan otlara uzanıyorum. Kollarımı sonuna kadar açıyorum, içime kocaman bir hava, tertemiz bir hava çekiyorum. Havada bembeyaz kuşlar kanat çırpıyor. Irmak şarıl şarıl akıyor. Otlar hafif bir rüzgarla yüzümü yalıyor. Yüzüme ılık, hafif bir gülümseme yayılıyor.

Gülümsemeyi profesör kesiyor; "bugünlük bu kadar yeter arkadaşlar." Sesi biraz alt perdeden, biraz sitemkar, "zaten bazılarınız uyuyor."

Dışarıda çocuk bağrışmaları, araba kornaları, kamyon gürültüsü hala devam ediyor. Uçak belki de varmıştır gideceği yere. Ben tembel tembel doğruluyorum koltuktan. Arkadaş hafif bir tokat indiriyor enseme. "Ulan ne adamsın."

Parmaklarım ensemi kaşıyor.

Bülent Cengiz

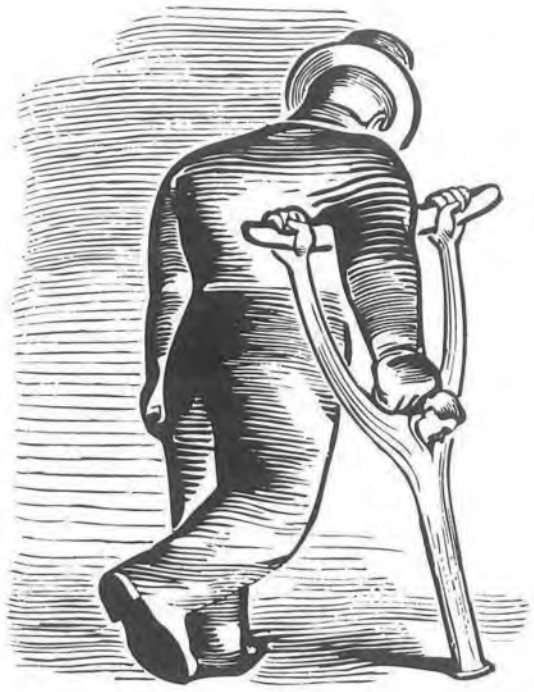

TERÖR DEDE MASALLARI (POP MİX)

Dedem valla' terör tanrısıydı. Geceleri kendi kuranını yazardı. Yalanlar ağlaya ağlaya silinirdi. O zaman kitap, en büyük gerçeklerle dolardı. Hokka durmadan devrilir; tüy yırtılır, kırılırdı. Konuşmaya başlardı dedem, kendi kendine:

"arasına mektup, arasına hiçbirşey. Hamamların moda olduğu bir zamanda tutuklandı servet, kolunda bir pazuband ile.. Bir de bembeyaz bir donla, akçatepe hamamının önünde .. Şu şiiri yazarken

" gözlerinin.. gözlerinin .. gözlerinin çilek kokan serinliğinde, dereler ise kör oldu göğsünde çıkmış güneşlerden" ve

askerler onu geleceğe hapsettiler. Yazık! kumaya hamam tasını daldırıp bir su çekerdi üzerime. Kuma gömerdi kendini ve kesişirdi yolları o an işte. Göğsünde açacak güneşlerle. Şalını sol omuzundan kaydırırdı, sol eliyle, püskülünden itekleyince. kese, diyorum , dört taslık kır kabarttı elleri omuzlarını da gezinince."

TERÖR TANRISI KİTABI

(PUNK COVER)

"o ki aslında kadındır .

de ki acil serviste ölmüştür. Bir kan denizinde sıcaktan boğulmuştur .

O' nun gözlerini kaybettik. Gözleri hayvanların ölçüsündedir. Genliğin yakarışı koca gözyaşları şimdi bu hayvanların üzerinedir. Ve onlar da insanoğlu ölçüsünde..

O'nun tepesi bize fırtınayı verir.

De ki hayvanların elbiseleri içinde hayvanlar ğösterecektir o tepeyi, bize.. Fırtınayı giyeriz ve yağmuru.

O panik içinde öldü. Alkolistlerin senfonik bedenlerinin içinde .. De ki herşey ilaç ve kör bıçağın intihar saklı derinliği ve kör bıçak kör etmiştir dünyayı. Bir pazar siyahı, kollar! yatağına düştü. De ki o hep diğeri için ölür. O hiçtir, hemen ölür. Doğması için dünya acı çekecektir."

ÜZERİNE İFTİRA EDİLEN

TERÖR' ÜN

NEVRASTENİK TANRISI

VE

JAKE REYNOLS' IN ELDİVENLERİ

Tanrı

Hariç

Herşeyden

Çok

Korkuyorum

ERTAN ARSLANSOY

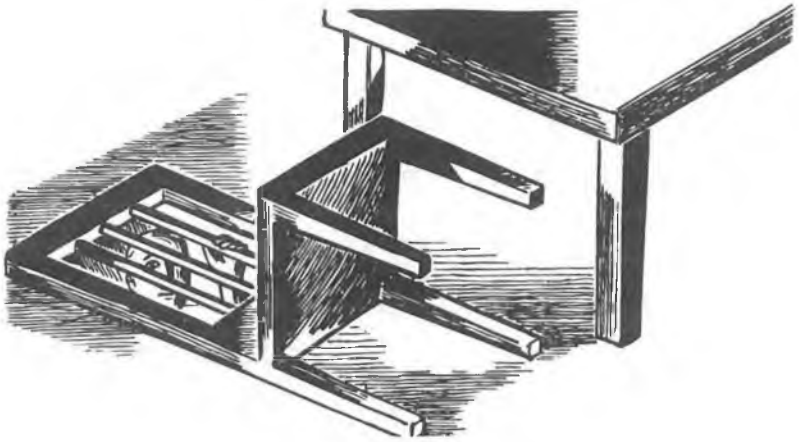

1. MEKTUP

Sayın Samet Bey....

Sizinle şu ana dek iki görüşme yaptık. Görüşmeler doğal olarak tanı koyma maksatlıydı ve sanıyorum ki, sizin yönünüzden (açınızdan) maksadına ulaştı. Ama ben yine de kendimi sözlü olarak tam da iyi ifade edebilmiş olduğumu sanmıyorum. Bu yüzden bir miktar da yazılı çaba (?) göstermeyi uygun buldum ve şu anda okuduğunuz; satırları yazmaktayım.

Mesala geçen günkü görüşmemizde Van Gogh konusu açıldı. Van Gogh'un benim açımdan anlamı çok farklı idi ve sizin bu konuya müdahale edip, benim zihnimde de Van Gogh imajımı değiştirmeye çalışmanız benim açımdan pek iyi olmadı. Van Gogh'umu yaraladınız. Bu türden pek sembolik. Açıklamaları bir yana bırakırsak, sizin, beni dünyaya ve paylaşılan gerçekliğe (kollektif realiteye) çekme çabalarınızı saygıyla karşılamakla beraber mikrokozmozunun zaman tüm çeperleri ile buna direneceğini taahüt ederim. Yani siz beni iyileştirmeye çalıştıkça, mikrokozmozum (iç dünyam) da kendini korunmaya alacak ve sizin ulaşamayacağınız kadar derin uzak bir köşeye çekilerek kendini sizden korumaya çalışacak. Bu yüzden benim dünyamın geçerliliğini

tartışmanın hiç bir pratik yararı olacağını sanmıyorum. Eğer amaç, gitgide iletişimi koparmak ve beni içe çekilmeye zorlamak değilse....

Değiştirmeden önce neyi değiştirmek istediğinizin farkında mısınız? Anlattıklarım arasında seçme yapıp, "bu sağlıklı öyleyse bu kalabilir oysa şu patolojik öyleyse değişmeli" tarzında kabataslak bir ..... karar vermeden, benim yarattığım bu karmaşık denge unsurlarından biriyle körlemesine oynamanın aslında gerçekten kopmanın kendisinden daha zarar verici olduğunun farkındasınızdır. Bütün bunları oluşturdum çünkü bunlara ihtiyacım var. Benim düyamın temelleri sizinki gibi somut değil oldukça "imajinal" sanal öğeler üzerine oturtulmuş durumda. Çünkü somut olanla bağlarım kopuk. Yeni bir denge kurmadan temellerimle oynarsınız şu anda sizinle konuşan (pardon size yazan) varlık iletişim ötesine kaçacak ve geri getirmek için hiç bir antipsikotik tedavi yetmeyecek. Geri dönmek istemeyen bilinci ürkmüş bir insanı, kimyasal maddelerle dünyaya bağlama çabalarınız hiç bir zaman işe yaramadı.

Sizin çürük, hayali, patolojik olarak nitelendirdiğiniz temeller üzerinde sevebilen, etrafındaki insanlarla (hepsi ile olmasa bile) duygusal ve düşünsel iletişim kurabilen, okuyan, düşünen, çeşitli merakları hatta estetik kaygıları olan bir insanım. Bütün bunları dünyadan kopuk bir kişilik yapısıyla gerçekleştirdim. Ara sıra aksadığım, zorlandığım oluyor, sizin olmuyor mu? Belki benimkiler somut değil de subjektif sebeplerden dolayı... ama ne farkeder, hepimiz zaman zaman bocalamıyor muyuz? Diğer insanların yapıp benim yapamadığım şeyler de elbet var. Üretici olmak değil. Ben üretici bir insanım. Yapamadığım şey bir rutini takip etmek ve toplumsal bir takım angaryalara katlanmak. Yapım gereği sırf kural olduğu için kurallara uymam, bir mantık, geçerli bir neden bulamadığım tüm kurallar karşısında isyan bayrağını ilk çeken ben olurum. Hiç bir şey öğrenmediğim bir derse devam zorunluluğu gibi zırvalıklar beni çileden çıkartır ve gitmem. Sonuç sene kaybı. İyi de tek hastalığım buysa sevinirim yani.

Sığlık=Sağlık mı?

Üretici olmak dediğiniz şey toplumun koyduğu şablonlara uymak mı? Mc Donalds hamburgeri gibi dünyanın her yerinde tadı ve görünüşü aynı olan konfeksiyon (ama özgün olmayan) insanlar piskiyatriye göre sağlıklı mıdır? 30 yıl boyunca bir gün bile aksatmadan işine gidip gelen, yemeklerini zamanında yiyen, spor yapan, sigara içmeyen ve içdünyasının sağlığından emin olduğum aşırı sağlıklı insan mı sizin örneğiniz. Beni hangi hale getirmeye çalışıyorsunuz bilmiyorum ama üretici değil toplumun talep ettiği kendi çalışma düzenine uygun fleksibıl insan üretmek. Esnek ama özgün ve yaratıcı değil. O sabah işe gidip akşam eve gelen, yemek yapan, çocuklarına anne, kocasına eş olan kadın, kendi olmak dışında herşey olmuş üretici insan buysa eğer, sağ olun ben almayayım! Robotlaşmaktansa deli olmayı tercih ederim. Üzerime ne giyeceğimi, ne konuşacağımı nasıl yaşayacağımı, evime neleri almam ve neyi nereye koymam gerektiğini duygusal düşünsel hayatımın tüm haritasını toplumun bana dikte etmesini istemediğim için, zihnimi kalabalıktan ayırıp yalnız bıraktım. Artık ne düşünmem ne hissetmem gerektiğine kendim karar veririm, beynim, yularsız, dizginsiz bir at kadar özgür. Ama sizin kadar gerçeği de görüyorum. Sizin gerçeğinizden kendimi nasıl koruyacağımı ve asimile olmadan tıpkıbasım dünyanızda nasıl yaşayacağımı biliyorum. Yine de düşünce arketiplerim sizin dünyanızdan değil, kendiminkinden geliyor. Sizin tehlikeli gördüğünüz bu bilincin ateşdansını seviyorum. Şaman törenlerini andıran kısa süreli psikozlarımı da. Beni iyileştirmenize izin vermeyeceğim. Tek istediğim biraz daha performans. Çünkü bedensel enerjim çok düşük. Oksijen kullanımım yetersiz, vücut ısım düşük, zihinsel ve bedensel yorgunluklarım

çok zor geçiyor ve zorunlu durumlarda kullanabileceğim bir enerji yedeğim yok. Zihinsel ve bedensel olarak fazla efor harcadığımda karşılığını iki günlük bitkinlik olarak alıyorum, uykusuzluk da keza... Okulumu aksatmadan bitirmek için yardım istiyorum düşünce sistemimi ve kişiliğimi değiştirmeniz için değil.

2. MEKTUP

Sayın Samet Bey,

Daha önceki mektubumu tip 2 yazmıştı. (İçinde bulunduğum ruh hallerine tip 1 tip 2 diye isim veririm)

Tip 2 sosyal görüşlü ama içinden uyumsuz olan maske tip1'in arkasında bulunur. Örneğin psikoza tip1 girer, tip 2 şeklinde çıkarım. Kontrolür en sağlam olanın yanındadır. Tip 1 güçlü durumda ise kontrolör tip 1 ile çalışır. Tip 2 en güçlü durumda ise, kontrol tip 2 ye uyar ama onu denetlemekten geri kalmaz. Tip 1 ve 2'yi ego ve bilinçaltı olarak nitelendirirsek, içine kapalı olan tip 1, dışadönük olan psikozlu tip 2 dir. Ve sonunda sağlıklı olan tip 3 ortaya çıkar. Şaşırtıcı gelebilir ama psikozlar tip 1'in (maske) silinmesine tip 2'nin zayıflamasına ve uyumlu sağlıklı ürüne bir real kişiliğin oluşmasına sebep oluyor. Bu anlamda psikoz geçirmenin bana zararı değil, yararı oluyor. Maske ile ikinci arasında psikoz olmadığı zamanlarda var olan iletişimsizlik gidiyor ve son derece sağlıklı, ayrılan bu iki benlikten asıl parçaların birleşerek meydana getirdiği tip 3 ortaya çıkıyor.

Geçen gün geldiğimde (dün) Nörofen'in ekstra prömidal yan etkileri nedeni ile zıvanadan çıkmış bir Burcu ile konuştunuz. O ben değilim. Oradan ayrıldıktan ve iğnemi olduktan sonra, nihayet, bir kaç gündür süren huzursuzluğum sona erdi ve normal düşünebilmeye başladım. Ve şunlar ortaya çıktı:

1- Psikiyatri tedavisinde ailemin desteğine ihtiyacım var ama bu destek maddi değil psikolojik olmalı.

Annem "deli hapı" diye nitelendirdiği ilaçlarımı almama engel olmasa ve bu yönde beni etkilemese işim daha kolaylaşırdı. Akineton'un ismini duyar duymaz sinir krizi geçirip ağlayan bir anneniz varsa tedavi nasıl devam edebilir. Evililik bağı ile aile içine giren akrabalarımızdan biri sinir hastası ve Akineton kullanıyormuş. Oradan bellemiş. "Senin böyle ilaçlara ihtiyacın yok" deyip duruyor. Dilim döndüğü kadar bana verilen Nöroleptiğin 2mg olduğunu ve ortada ağlanacak bir durumun olmadığını, Akineton'un da yerinde duramam,a ağrı gibi yan etkileri ortadan kaldırmak için kullanıldığını anlattım. Ama bu iş, engelli koşuya benzemeye başladı. Tedaviye ihtiyacım olduğuna karar verip psikiyatrdan yardım isteyen de, ilaçlarını takip eden de benim. Ailemden bir kısmı çok ilgisiz annem ilgili ama o da ters etkiliyor. Sanırım ailemle de bir görüşme gerekecek. Ama beni iyi tanımadan aileme söyleyebileceğiniz bir tek söz bile, onların sabit fikirli kafalarında yer edecektir. 10 yıl önceki bir olayı hala varmışcasına hatırlayıp ona göre kararlar alan insanlara bu konuda pek güvenemem. Sizin yardım çağrınızı onlar sıkı denetim olarak alırlarsa, bütün insiyatifimi kaybederim. Oysa kendi başıma karar alıp uygulamak beni iyileştiren ve gurur verici bir davranış. Buna engel olunmamalı bir kaç psikolojik rahatsızlığım var diye eğitilebilir, gerizekalılara yaraşan davranış biçimlerine katlanmam gerekmiyor öyle değil mi?

Problemlerimi kendim halledebiliyorum. Yanlızca rol yapmadığım, hastayım diyorsam gerçekten hasta olduğumu, kaytarmadığımı ama psikolojik hastalıklarda ateş yükseldiği için onlara somut bir olgu gösteremeyeceğimi bilsinler.

İçimde yeni yeni uyanan sağlıklı bir taraf var; okulunu bitirmek, psikolojik tedaviden yararlanmak ve başarılı olmak istiyor. Bütün zekamı ve gücümü basit gündelik hayata uyum sağlamak amacıyla kullanıyorum ve bana geriye birşey kalmıyor. Bu durumdan artık usandım. Da-

ha önce söylediğim gibi bu mektubu sağlıklı tarafım yazıyor. Çok iyi anlaştığı bir sevgilisi olan, okuluna gidip gelen, zeki, eğlence düşkünü muzip bir kız bu. Öbür intihar eğilimi bunalımlı deliye hiç benzemiyor. Ve bu gittikçe güçleniyor. O yüzden psikolojik tedavimden umutluyum. Arada çıkışları olabilir (tip 2'nin sinirini bozan bazı kavramlar var da, uyum, geçerlilik, verimlilik gibi) onu boşverin. Onunla ben başediyorum. Terapiye sağlıklı tarafımı güçlendirmek için geliyorum. Sağlıklı olmayan taraf isyan edebilir, ona lütfen aldırmayın.

Psikozdan önceki maske (uyumlu görünen, ketum, soğuk ve cansıkıcı olan görünüm) yerini psikozdaki tip 2'ye bırakmıştı. Şimdi ise, sağlıklı ve gelişen bir tip 3, kalıcı kişiliğim olarak ortaya çıkıyor.

İlaç tedavime devam edebilirim. Beni okuldan alıkoymadığı sürece. Çünkü şu anda hayatımın merkezinde okulum var. O son şansım 3. üniversite. Umarım bitiririm. Psikiyatriste daha önce gitseydim ya da ailem zorlandığımı anlayıp götürseydi beni, şu anda Boğaziçi mezunu olacaktım. Hiç olmazsa bunu bitireyim, arada bazı moral bozucu gelişmeler olabilir ama bir dahaki görüşmede üstesinden gelirim. Aradaki bu sektelere aldırış etmeyin.

Kimse hop diye iyileşmez. Bazı şeyler kişiliğimin çok derinliklerine işlemiş, onları değiştirmek zor olacak ama başaracağım.

Saygılarımla

Şizofreni: Bir varoluş alternatifi

Şizofreni bir hastalık değil. Şizofrenler bir insan türü, şizofreni bir algılama ve varoluş alternatifi olarak değerlendirilmeli. Gerçeklik denen şey bir algılama türü, hayatın bir yorumlanış, yaşanış biçimidir. Şizofrenlerin algıladığı gerçeklik diğerlerinden bir farklılık gösterir. Bu farklılık çoğunluğun azınlık olan şizofrenlere uyguladığı türden bir asimilasyona yol açmasa - daha postmodern yatay hiyerarşik olmayan gerçeklik anlayışı varolsaydı- şizofreni bir patoloji olarak karşınıza dikilmezdi. Bu farklı algılayan insanların durumu bir hastalık tablosu olarak karşımıza çıkmazdı.

Gerçekliğin değişmez ve mutlak kabul edilmesi demokratik olmayan, relatifliği bile kabul etmeyen günümüzün köktendinci gerçekçilik anlayışı şizofrenleri eziyor. Ya hep ya hiç. Ya gerçekliği bizim yorumladığımız biçimde yaşarsın ya da deli olursun dayatması, şizofrenik algılama özelliği olan insanların deliliği seçmesine sebep oluyor. Oysa kollektif (paylaşılan mutlak gerçeklik olduğu sanılan varoluş) gerçeklik dışlayıcı olmanın dışında pek çok zaafı içermekte. Çoğunluğun anlayış biçimi, oluşu dolayısıyla meşrulaşan bu algılama biçiminin hatalı yönleri, ancak şizofren zihninin süzgecine takıldığında farkediliyor. Aynı insan toplumunda yaşayan bireyler, bir yönleri ile dindar bir yönleri ile bilimsel bir yönleri ile materyalist olmak zorunda kalıyorlar. Toplumun bu çok yüzlü psikotik ve neurotik değerler sistemine uyamayıp dışlanan insanlar mı şizofrenik, yoksa uyabilenler; böylece kendi içlerinde üçe beşe bölünenler mi.

Biz sizin kurduğunuz bu düzen içinde kimlik sahibi olmaya çalıştığımız için yok oluyoruz. Mantık yürütüp cevap alamadığımız için yabancılaşıyoruz. Üçe beşe bölünemediğimiz için varoluşumuzun başlangıcına kaçıyoruz. Oysa daha demokratik daha az zıt değerler üzerine kurulu, daha az hiyerarşik bir gerçeği sizinle beraber oluşturabilirdik. Bir kez olsun bizi anlasaydınız eğer.

BURCU YÜCELOĞLU

(İZMİR)

Not: Şizofreni Dostları Derneğine beni de alın.

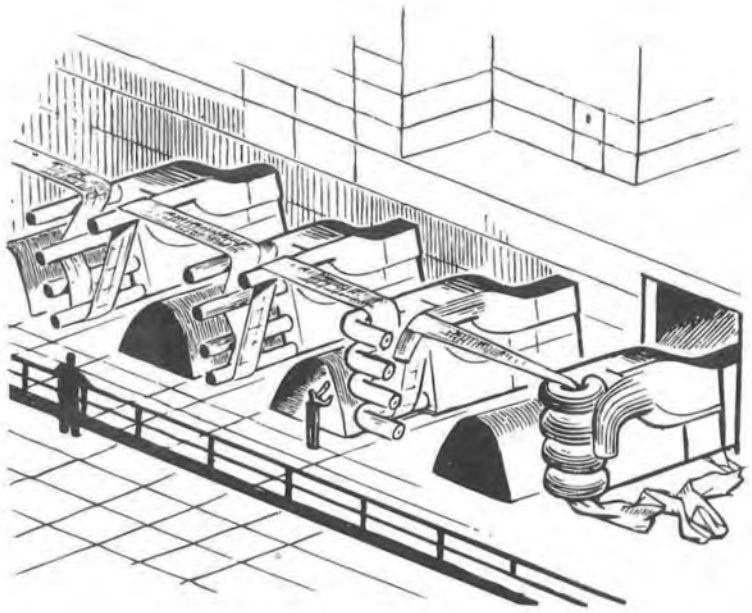

ANLIYOR MUSUN AĞBİ ?

"Oralarda herşey çok farklı ağbi. Bildiğin gibi değil. Herşeyin bir kuralı var. Kurallar konmuş. Herşey yerli yerine oturmuş. Kural var, var ama uyan da var. Yani, herkes kurallara uyuyor. Dedim ya, gelişmiş ülkelerde herşey başka. Orada bir düzen var. Herşey düzenli. Herşeye düzen hakim. Anlıyor musun? Kimse düzeni bozmuyor. İnanmazsın! İniyorum metrodan karşıda yürüyen merdivenler var. Merdivende herkes sağda duruyor. Acelesi olanlar soldan geçsin diye. Aşağıdan yukarıya doğru bir bakıyorsun, ip gibi dizilmişler. Geliyorsun otobüs durağına, herkes kuyrukta. Kimse kımıldamıyor. Herkes sırada. Çıt yok. Herkes dümdüz. Anlıyor musun?

Metroda dedim ya, aklıma geldi. Para vermeden geçemezsin. Adam seni geçirmiyor. İnanmazsın, adam sürekli kontrol altında. Bilgisayar kontrol ediyor. İnsan hata yapabilir, çünkü. Çocuk mocuk anlamıyor. Kimse geçemez. Parayı verirsen geçersin. Yani standartın çiftesi yok. Heryere bir düzen hakim. Anlıyor musun? Düzene sen de uymak zorundasın. Düzeni bozarsan herkes sana şaşkın şaşkın bakar.

Gece saat iki. Adam kırmızı ışıkta geçmiyor. İnanmazsın, öyle bekliyor. Tabii adam eğitilmiş. Küçük yaştan eğitiliyorlar. Anlıyor musun? Düzeni bozmak akıllarına dahi gelmiyor. Adamlar bir sistem koymuşlar. Tıkır tıkır çalışıyor. Bir iki zıpçıktı var, tabi. Ama bunlar ya göçmen ya da arka mahalleden filan. Ama bir polis var! Hiç affı yok. Yanlış nefes alsan ensene biniyor. Ortada polis filan görmüyorsun. Ama sanki heryerde onlar var. Seni izliyorlar gibi geliyor sana. Anlıyor musun? Yani içine işliyor.

Saat kaçta ne yapacağın belli. Sekiz dedin mi otobüs durakta. Oniki dedin mi, paydos filan. İş bitti mi filan yok. Kurallar belli. Uyacaksın. Düzeni bozarsan adam olamazsın. Eğer uyarsan sen de birşey olursun. Yani bir anlamda motivasyon.

Geceleri metroda yatıp kalkan bir takım insanlar var. Bunlar evsiz filan. Orada yatıyorlar. Farelerle beraber. Ama dedim ya bir düzen var. İnanmazsın! Sabah erken görevliler geliyor, deterjanlı sularla yıkıyorlar metroyu. Sen sabah geliyorsun, her yer temiz. Sanki burası hep böyle! İmreniyorum valla!

Özgür bir ülke. Kurallara uy, yeter. İstediğin gibi davran, düşün, uğraş. Bir kere toplum uyum içinde. Sen bir çıkıntılık yaparsan önce toplum sana hop diyor. Yani otokontrol. Niye? Toplum eğitilmiş.

İnanmazsın! Nereye baksan düzen var. Sokaklar, parklar, evler, müzik, sanat, bilim. Anlıyor musun?"

- "Gerçekten hiç anlamıyorum"

KÜLTEGİN ÖĞEL

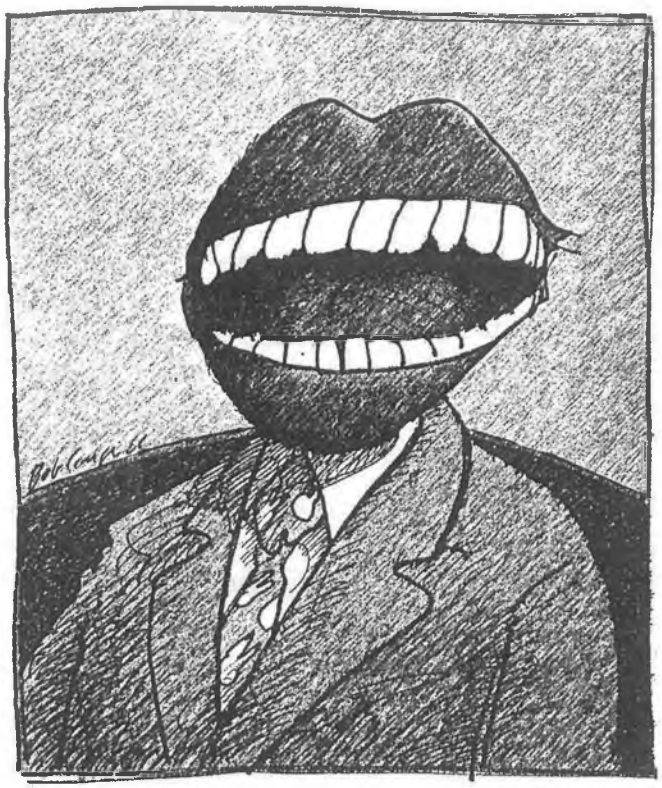

GÖRÜŞMELER

/2/1/

İnsanları umursamadığınızı söylüyorsunuz, fakat, insanların ördüğü duvarların arasına sıkışmışlığı yaşıyor öfkeleniyor ve tüm düşünüzü bu çerçevenin içinde gerçekleştiriyorsunuz. Hata da bu noktada başlıyor.

Lütfen, teşekkürler. Bir günlük yaşam, bir de günlük yaşamdan arta kalanlar var, yani bana özel olanlar. Günlük yaşam bunaltıp sıkıştırıyor ve özel olanlarıda gasp ediyor. Bütün sorun burada başlıyor. İnsanlar günlük yaşamda iş, trafik, bakkal, manav olarak çıkıyor karşıma. Taxi şöförü olup yarım saatimi belirliyor. Komşum olup /konuşmadığım/ gözetliyor, gecemi belirliyor. İş çevresi olup işin tarzını belirliyor, hepsi birer artı yük oluyor. Dert denilen bu. Çözümü imkansız. Sorun, benim, varolan dengelere karşıtlığım. Kaçıp gitmeyi, gökyüzünü izlemeyi, kitap okumayı, bağırarak şarkı söylemeyi, içmeyi ve esrarı istiyorum hayatımda ve hayat para olunca, kazanılanda günleri karşılayınca, gittikçe uzağına düşüyorum istediğimin. Zaten öleceksin, hiç olmazsa o sürede keyif alacağın şeyleri yap, mantı-

ğı infilak ediyor, madem öyle bugün öl diyorum.

- Düşlediğiniz olmuyor ve bu bir ütopya. Varolanla karşı karşıyasınız, hiç mi tatmin etmiyor, hiç mi zevk almıyorsunuz bu ortamdan?

- Evet, rastlantısallığın anlık çakışmaları yarattığı doğru, lakin bu tesadüfler, gerçekte bir günlük ilişkilerken, günlük yaşamda gözüne bulunmaz nimetmiş gibi görünüp, bir seneni alıyor en iyi ihtimalle. Boşu boşuna listesi kabarıyor ve analizler başlıyor, tekerrür yani. Tabii istediğin türde bir kitap basılmış oluyor, hayatın canlanıyor, bu da günlük olanın özel olana akışı.

- Bu akış, özelden günlük olana doğru gerçekleşmiyor mu?

- Hayır. Çünkü inancım tam. Âni ve kendimi kurtarıyorum. Bu insanları ancak bilgiyle ezerim. Bu sadece kuramsal bilgi demek değil. Ne yaptığını bilmek. Bu da kurallı bir oyun benim için. Bende olanı paylaşmam. Anlatmaya nerden başlaya bilirsiniz ki? Ayrıca gerekde yok, buna inanıyorum. Kitaplar, iş konuşulur, ben olan asla.

- Hiç denemedin mi?

- Bir kere

- Kötü müydü?

- Hayır, oldukça iyiydi. Mantığımı onaylatmış oldum karşımdakine. O, öyle hisetmedi, bunu bilmek bile bir keyif. Biri sizi çok rahat güvensiz, budala, vasıfsız bir ahmak olarak görebilir ya da aklıselim, yıkılmaz bir duvar olarak da. İyi diye birşey yoktur. Çünkü öznel ve kamusal iyiler farklıdır. BARIŞ kamu vicdanında iyiyi temsil eder, hatta bu ülkenin kültüründe EVLİLİK bile iyidir. Ama öznel yaşayışında, kavgayı, aşağılamayı erdem sayar, barışı isteyen aynı insan. Ki, evlilik bile katliam olarak yaşanıyor süslü hapisanelerde. İnsanı çok kolay kırabilir, hayal kırıklığına uğratabilirim. Çünkü o, beni gördüğünde yazar senaryosunu, sonra görür, gördükçe kör olur, ki, gördüğünde gerçek değildir. Neyse ben yoruldum. Gidebilir miyim?

- Tabii.

- Ayrıca ilaçlar mideme ağır geliyor.

- Miden için birşeyler yazarım, akşam verirler.

GÖRÜŞMELER 2/2/

- Miden nasıl?

- Daha iyi.

- Peki. Hiç nefret ettin mi?

- Evet. Benim nefretim öfke, iğrenme duygusunun karışmış hali. Her insandan nefret edebiliyorum. En köklü nefret duygusunu ona karşı yaşadım sadece.

- O kim?

- O. Hepsi bu. Onu deşifre etmeyeceğim. Söyleyişte o, yazıda sıfır. Benim için tanımı bu. O beni kırmayı başaran tek canlıydı. Anlatamam herhalde.

- Hiç tanımlamadın mı onu?

- Tabii ki tanımladım, ama başkasına tanımlamayı düşünmemiştim. Zorlanıyorum. Neyse deniyorum. Onu ilk tanıdığımda doğal, kendinden emin, özel, daha doğrusu özerk bir bölge gibiydi. İlkkez birinin gerçek anlamda merakını, dinleme arzusunu hissettim. Açıkçası etkilendim. Herşey çok kendiliğindendi, sadece zamanı zorluyorduk. Sonra herşey değişti. Sakın nedenini sormayın ben de bilmiyorum. Sormadım

değil, ama kaçamak ve vahşi yanıtlardı aldığım.

- Nasıl?

- Of, saçmalama. O söyledi bunları.

- Ha, devam edin.

- Değişim garip birşey, açıklaması imkansız. Suyun değişiminin, mevsimlerin değişişinin birer açıklaması var, insanın yok. Uzun süre düşündüm. Bu dönem benim durduğum, onun iyice yüzsüzleştiği dönem. Sonra onu birdaha hiç görmedim, konuşmadım. Ve ondan nefret ettim. Sıkı bir duygu nefret, acayip planlar kurduruyor insana. Binbir kişilikle bir siz ve o hep aynı. Sonra sonra, unuttum gitti.

- O, bir kadın mı, erkek mi?

- Deşifre etmeyeceğimi söyledim. Cinsiyetinin, vasfının hiçbir hükmü yok. O sadece vahşi, iğrenç, düzmece bir varlık. Nefreti hakeden biri.

- Nefretiniz depreşti mi?

- Evet. Birinin yaptığı akıl almaz davranışların tahlilini yapmak zor iş. Üstelik, zor durumda sizken, onun durumuyla ilgilenmekten kendinize vakit ayıramıyorsunuz. İnsan sabit bir yaratık değil. Matematik gerçek, insan yalan. Matematik evrensel, insan değil. 1, dünyanın her yerinde 1'dir, insan öyle değil. Gördüğüm onun iki yüzüydü, hangisi doğru? Belki hepsi, belki hiçbiri, belki sadece biri, bilmem ki. Bu çok aşağılık bir davranış biçimi gerçekleri söylemesi daha yüreklice. O bunu demeyip, üstüne üstlük anlaman gerekirdi, palavrasıyla bir kere daha aşağılıyor. Ne mide bulandırıcı. Hiçbir neden yok. Ben de onu ezerdim , bunun için zeka gerekmiyor, gereken sadece iğrençlik. Ben yapmadım çünkü saygım vardı.

- Kırdı mı sizi?

- Hayır kırmadı, yalanı onayladı.

- Bu kötü oldu sonuçta.

- Hayır, kötü olmadı. Mantığım çok sağlammış, bunun farkına vardım.

GÖRÜŞMELER 2/2/

- Yanılmış olma olasılığım vardı ama yanılmamışım. O iyi yaşıyor.

Ben bir deliyim ve tımarhanedeyim. Dün gece bir hesap yaptım. 3 sene 6 ay 28 gündür burdayım. Ve 6 ay 28 gündür konuşuyorum. İç çamaşırlarım dışında kendi giysilerimi giymeyeli ne uzun zaman oldu.

- Dışarıyı özlediniz mi?

- Tercih mi, özlem mi? Bu daracık sorular, yanıtlarımın babası olmuyor. Beceriksizliğim sonucu ölemedim ve burdayım. Uzun süre şok tedavisi yaşadım. İzin vermiyorsunuz. Hiçbir şeye hakkım yok. Konuşmamaya ant içmiştim. Belirlediğim tek şey buydu, size karşı, bu da benim zararımaydı. Şimdi konuşuyorum.

Ölmeye karar vermeden önce, en azından çalışıyordum, esrar, sigara, içki içiyor, geziyor, kitap okuyordum. Bir evim vardı. Şimdi delilik belgem var, sınırlar, sınırların içindeki küçük sınırlar. Bu, kötünün iyisi gibi. Tımarhaneler bu işe yarıyor. Bundan daha iyiye diye gidiyor insanlar. Siz hiç utanç duymuyor musunuz yaptığınız işten? Ölmek en doğal hakkım. Siz hiç düşünmediniz mi? Herşey bombok. Ben kimseye zarar vermedim oysa. İki ay sonra çıkacağımı biliyorum. Adı özgürlük değil, özlemek hiç değil.

- Sizi hemen çıkarabilirim.

- Sevinirim.